

Reo-Bankowned Properties
From San Jose to Sacramento
 Call Master of Winners in Multiple Offers
510-304-9292
JASSI GILL
 Broker/Owner
GOLDEN STATE REALTY

Hardeep S. Rai Attorney-at-Law
ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਕੀਲ
 * ਨੌਵੀਂ ਸਰਕਟ ਕੋਰਟ * ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਾਂ * ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੇਸ
 * ਡਿਪੋਜਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਸ * ਫੈਮਿਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ * ਲੇਬਰ ਦੇ ਕੇਸ * ਅਮੈਰਿਕਨ ਐਂਬੈਸੀ ਦੇ ਕੇਸ
SAN FRANCISCO
 TEL: 415.693.9131
 FAX: 415.693.9135
 rai@hsrai.com
 www.hsrai.com
SAN JOSE
 TEL: 408.280.1111
 FAX: 408.280.1212

ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ
ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਅ
Kuldip Singh Dhariwal
 Attorney At Law
 Tel: (510) 744-1280
 Fax: (510) 744-4192
 ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧਾਰੀਵਾਲ
 3100 Mowry Ave. #303, Fremont, CA 94538
 E-mail: kuldipdhariwal@yahoo.com

Eleventh Year in Publication ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਅਤੇ ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
 Punjab Times, Vol 11, Issue 2, January 9, 2010 20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388
 Email:punjabtimes1@sbcglobal.net
 www.punjabtimesusa.com

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ 4 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ 6 ਕੱਤਕ (20 ਅਕਤੂਬਰ) ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਹੁਣ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਤਵੀਂ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦਕਿ ਹੁਣ ਤਕ 23 ਪੋਹ (5 ਜਨਵਰੀ) ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪੁਰਬ ਹੁਣ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਿਹਾੜਾ 7 ਕੱਤਕ (20 ਅਕਤੂਬਰ) ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਹੁਣ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦਕਿ ਪਹਿਲਾਂ 2 ਹਾੜ (16 ਜੂਨ) ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ (ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ) ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 9 'ਤੇ)

ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਚੋੜ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ (23 ਮਾਰਚ) ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰਾਠੌਰ ਖ਼ਿਲਾਫ ਚੱਲੇਗਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰੁਚਿਕਾ ਛੇਤਛਾਤ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਪੈ ਰਹੇ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਰਕਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਐਸ ਪੀ ਐਸ ਰਾਠੌਰ ਵਿਰੁਧ ਤਾਜ਼ੀਰਾਤੇ ਹਿੰਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਅਧੀਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਜੀ ਕੇ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੇਂਦਰੀ ਪੁਲਿਸ ਮੈਡਲ ਐਵਾਰਡ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲੰਘੀ 4 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ ਚਿੰਦਬਰਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਰਾਠੌਰ ਦਾ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਸਬੰਧੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਜੇ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਆ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਰਾਠੌਰ ਦਾ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੈਡਲ ਖੁਦ-ਬ-ਖੁਦ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ

ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਭਟਨਾਗਰ ਕਤਲ ਕਾਂਡ 'ਚ ਜੇਲ੍ਹ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਾਬਕਾ ਆਈ ਪੀ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਰ ਕੇ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਮੈਡਲ ਵੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ

ਜਾਵੇਗਾ। ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ 1965 ਬੈਚ ਦੇ ਆਈ ਪੀ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਠੌਰ ਜੋ 2002 'ਚ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ 15 ਅਗਸਤ 1985 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 5 'ਤੇ)

ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ ਫਰਦ ਜੁਰਮ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ. ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 153

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 4 'ਤੇ)

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

Delo **Mobil Delvac**
GILL EXPRESS
WASH, TIRE & REPAIR
CALIFORNIA LOCATIONS
 BAKERSFIELD @ HWY 58 & 184
 FRESNO @ HWY 99, 5TH WHEEL TRUCK STOP
 MADERA @ HWY 99, EXIT 18 1/2 NEXT TO **Pho**
 RIPPON @ HWY 99, EXIT JACK TONE @ JIMCO
 WESTLEY @ HWY 5, JOE'S TRAVEL PLAZA
 ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਬੀਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
 ਮਕੈਨਕ ਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਰਿਪੇਅਰ
 ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ
Call Gill 661-301-8978

ਮਠਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
Raja SWEETS & INDIAN CUISINE
 LUNCH BUFFET - DINNER - TAKE OUT - CATERING - BANQUETS
 TOLL FREE 1-866-FOR RAJA
 ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
 ਅਸੀਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਕੁਆਲਟੀ ਮਠਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
Raja Indian Cuisine & Bar
 Ph: 510-264-9300
 1275 W Winton Ave
 Hayward, CA 94545
Wholesale and Retail
 Ph: 510-489-9100
 Fax: 510-489-9111
 31853 Alvrado Blvd
 Union City, CA 94587
 ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰੇਟ।
 Call Makhan Bains or Ravinder Singh for your next party
 Or visit us: www.rajasweets.com

Law Offices Of Manpreet S. Gahra
 *ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ
 *ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਅ
 *ਬਿਜਨਸ ਲਾਅ
Berkeley Office
 2161 Shattuck Ave. #304, Berkeley
 Ph. 510-841-4582
 Fax: 510-217-6847
Sacramento Office
 Call For Appointments
Ph. 916-924-1617
 Email:manpreet@gahralaw.com

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਕਲਿਯੁਗ ਮਾਹਿ ਭਯੋ ਗੁਰ ਦਸਵੇਂ, ਜਾ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨਾ ਕੋਈ।
ਰਿਧ ਸਿੰਧ ਦੇਉ ਦਰ ਠਾਢੇ, ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਤਿਹ ਆਗਯਾ ਜੋਈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਫਰੀਮਾਂਟ ਦੀ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਵਲੋਂ

ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ, ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੇ ਰਾਖੇ, ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ,
ਚਿੱਟਿਆਂ ਬਾਜਾਂ ਵਾਲੇ, ਨੀਲੇ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਅਸਵਾਰ, ਧਰਮ ਰੱਖਿਅਕ, ਕਲਗੀਧਰ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸਮੂਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ

ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ

ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2010
ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ
ਵਧਾਈਆਂ

ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਵਾਂ ਸਾਲ 2010
ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਖੇੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਰੀਮਾਂਟ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ
ਵਿਅਕਤੀ ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 7 ਕਾਉਂਟੀਆਂ (ਐਲਾਮੀਡਾ, ਸਲੋਨੋ, ਕੋਂਟਰਾ ਕੋਸਟਾ,
ਸੈਨ ਮੈਟਿਓ, ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ, ਸੈਂਟਾ ਕਲਾਰਾ, ਸੈਂਟਾ ਕਰੂਜ਼) ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨੁਯਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ,
ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਬਣਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੋਟ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਫੀਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਉਂਟੀਆਂ ਦਾ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਬੂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਜਿਵੇਂ ਡਰਾਇਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਸਮੇਤ ਜਟਿਲਟੀ ਆਦਿ।

ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ

10 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ 17 ਜਨਵਰੀ

ਐਤਵਾਰ: ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ

6 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ 13 ਜਨਵਰੀ

ਬੁੱਧਵਾਰ: ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ

9 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ 16 ਜਨਵਰੀ

ਸਨਿਚਰਵਾਰ: ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ

ਭਾਈ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ

ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਿਹ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪੰਥ ਕੀ ਜੀਤ

ਸੰਗਤੇ ਅਬਾਦ ਰਹੈਂ, ਆਵਤੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰਹੈਂ, ਬੁੰਗੇ ਝਲਾ ਝਲ ਰਹੈਂ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕੇ॥
ਲਾਗਤੇ ਦੀਵਾਨ ਰਹੈਂ, ਗਾਵਤੇ ਸੁਜਾਨ ਰਹੈਂ, ਝੁਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੈਂ ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੇ॥

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੈਨ ਹੋਜੇ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)

ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਰਜਕ, ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਪੂਜਾਰੀ, ਦਸਵੇਂ ਨਾਨਕ, ਬਾਜਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ।

ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਅਰੰਭੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲੜੀ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਣ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਰਪਣ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਏਗਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਲੜੀ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨਾਲ ਫੋਨ 408-274-9373 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਬੰਧੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

10 ਜਨਵਰੀ 2010
(ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ)
ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ
ਸਵੇਰੇ 10:00 ਵਜੇ
ਉਪਰੰਤ ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ

ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਥੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ। ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਨਵਾਂ ਚੋਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਚੋਲਾ ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਏਗਾ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ 408-568-0034, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ 408-406-0703

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ: ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ

3636 Murillo Ave, San Jose CA 95148, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੈਬ-ਸਾਈਟ: sanjosegurdwara.com

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਮਾਮਲੇ ਚਰਚਾ ਵਿਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਰਾਠੌਰ ਵਲੋਂ ਰੁਚਿਕਾ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੋਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਉੱਠੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵੀ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਖਤ ਰੁਖ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਇਨਸਾਫ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਈ ਮਾਮਲੇ ਚਰਚਾ 'ਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਤਾਇਨਾਤ ਰਹੇ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਉਗਲ ਉਠੀ ਹੈ।

ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਲੋਂ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨ ਤੇ ਖਾਲੜਾ

ਮਿਸ਼ਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਹਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਖਾਲੜਾ, ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਲਾਸੌਰ, ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭੇਜੇ ਗਏ ਪੱਤਰ 'ਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੋਰਟਾਂ

ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਛੇੜਛਾੜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹੋਵੇਗਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਰੁਚਿਕਾ ਛੇੜਛਾੜ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਂਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.) ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਛੇੜਛਾੜ (ਸਮੇਤ ਬਲਾਤਕਾਰ) ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਗਪਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁਧ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੋਧ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ

ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਦਾਗੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲਏ ਜਾਣ। ਭੇਜੇ ਗਏ ਪੱਤਰ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਐੱਸ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਰਹੇ ਇਕ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਉੱਪਰ ਇਕੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪੰਜ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ

ਸਰੀਰਕ ਛੇੜਛਾੜ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਚਾਹਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਪੀੜਤ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਪਣਾ ਵਕੀਲ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾਤਕਾਰ ਪੀੜਤ ਦਾ ਬਿਆਨ ਉਸਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ, ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁੰਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਮੁਤਾਬਕ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 376 (ਬਲਾਤਕਾਰ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 376 ਡੀ ਤੱਕ (ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਸੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ) ਬਾਰੇ ਕੇਸ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 357 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਫੰਡ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਵੇਂ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ 2006 ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਾਰਨ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਬੰਧੀ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸੁਝਾਅ ਲਏ ਜਾਣਗੇ।

ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਗਲਤ ਹਰਕਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਈ ਗਈ। ਪੱਤਰ 'ਚ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਬਾਰੇ ਜੋ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੱਤਰ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 15 ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਅੱਜ ਤਕ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਹੀ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਓਠੀਆਂ ਵਾਸੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਇਕ ਡੀ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਵਲੋਂ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੀ ਕੋਈ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੀੜਤ ਵਲੋਂ ਨਿਆਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਖੇਤਰ 'ਚ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਜੋ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ 'ਚ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਪੜਤਾਲ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।

ਹੈਪੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਿਯੁਕਤ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈਪੀ ਨੂੰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਸੈਂਟਰਲ ਵੈਲੀ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਬਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ 209-535-0294 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੀਪੋਲ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਸਿਆਟਲ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਦੇ 35 ਸਾਲਾ ਰੀਪੋਲ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਦੇ 2008 'ਚ ਹੋਏ ਕਤਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੰਬੋਲਟ ਕਾਉਂਟੀ ਸ਼ੈਰਿਫ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਣੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ 13 ਸਤੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਆਲਡਰ ਪੁਆਇੰਟ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪਈ ਮਿਲੀ ਸੀ।

ਹੰਬੋਲਟ ਕਾਉਂਟੀ ਸ਼ੈਰਿਫ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਕਤਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਲਿਨਵੁੱਡ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਵਾਸੀ ਰਿਆਨ ਕ੍ਰਿਸਟੋਫਰ ਕੈਰੋਲ (29) ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਸਿਆਟਲ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲੰਘੇ

ਐਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਕੈਰੋਲ ਹੁਣ ਸਿਆਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਣੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਬ ਸਿਡਾਨ ਕਾਰ 10 ਸਤੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਬਿਗ ਲਾਗੂਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਛੋਟੀ ਸੜਕ ਉਤੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ 'ਚ ਸੜਦੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਤੋਂ ਸੌ ਮੀਲ ਦੂਰ ਆਲਡਰਪੁਆਇੰਟ ਰੋਡ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵੱਲ ਡਾਇਰਵਿਲ ਲੂਪ ਰੋਡ ਉਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਸ਼ੈਰਿਫ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਉਦੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਸੁੱਟੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ ਫਰਦ ਜੁਰਮ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ

(ਏ) (ਦੋ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਫੈਲਾਉਣਾ) ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਕਰੀਬ-ਕਰੀਬ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਆਈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਚਿੰਦੇਬਰਮ ਅਪਣੇ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਚਿੰਦੇਬਰਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਲਟਕੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਸਬੰਧੀ 16 ਦਸੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਚਿੰਦੇਬਰਮ ਨੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਵਿਰੁਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਮਰਹੂਮ ਧਰਮ ਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਣੇ ਸੱਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਚਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁਧ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਫ਼ਰਵਰੀ 2005 ਵਿਚ ਜੀ.ਟੀ. ਨਾਨਾਵਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਖ਼ਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਇਕ ਨਵੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੀ ਅਤੇ ਮੰਗੋਲਪੁਰੀ ਵਿਚ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਚਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਸਮਾਪਤੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਗਿਛ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦਸਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪਿਛੋਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ 'ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ' ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਸਮਾਂ-ਬੱਧ ਟਰਾਇਲ-ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ? ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰਵੀ ਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਟਿਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ (ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ)? ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ? ਉਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਏਨੀ ਸੁਸਤੀ ਕਿਉਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਪਿਛੋਂ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਪੁਖ਼ਤਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਨਿਰੋਧੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਤੁਰਤ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁਧ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸ਼ਕੀਲ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਈ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ।

ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀ ਵਿਦਾਈ

ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ (ਮਨਦੀਪ ਮਾਨ): ਕ੍ਰਿਸਮਿਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਕ ਭਰਾ ਹੱਥੋਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੰਘੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਇਥੇ ਅੰਤਿਮ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ

ਸਨ ਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕਥਿਤ ਕਾਤਿਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ ਛਾਪੀ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਜੱਗੋਂ ਤੋਰਵੀਂ ਹੋਈ ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਦੋ ਹਰਫ਼ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਫਰਤ

ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਵਿਨੋਦ ਕੰਬੋਜ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਰਵਾਣ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ, ਨਿੰਦੀ ਦੋਸਾਂਝ, ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ, ਹਰਿੰਦਰ ਬੈਸ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੜ,

ਸ੍ਰੀ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਮੌਕੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੱਜਣ ਮਿੱਤਰ

ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਹਮਸਾਇਆਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਨਮ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਿਲਸਨ ਰੋਡ ਵਿਖੇ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬੜੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਹੀਆਂ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਖਫਾ

ਨਾਲ ਭਰੇ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੀ ਛਾਪੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜੇ ਵਾਪਰੇ ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਨੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸੋਗ ਦੀ ਲਹਿਰ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਮਰਹੂਮ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਦੇ ਭਰਾ ਮਦਨ ਗੋਪਾਲ ਭਾਟੀਆ, ਅਜੀਤ ਪਾਲ ਭਾਟੀਆ ਅਤੇ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਭਾਟੀਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਥਾਨਕ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

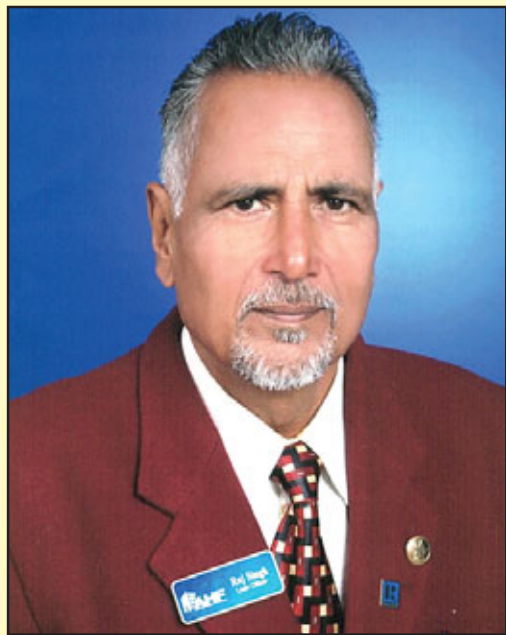
ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਕਟਰੀ, ਸਿਕੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਕਟਰੀ, ਤੇਜਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਦਲਜੀਤ ਸੰਧੂ, ਗੁਰਮੀਤ ਸੰਧੂ, ਸੁਲੱਖਣ ਰਾਏ, ਤਲਵਿੰਦਰ ਢੁੰਡੀਕੇ, ਜੋ ਗੋਰਾਇਆ, ਬੱਬੂ ਕੰਬੋਜ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਣਖੀ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਿਲਗਾ, ਰੋਸ਼ਮ ਸਿੰਘ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਣਾ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਸ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਛਿੰਦਾ ਉਪਲ, ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰੋਂ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਿੱਕੀ, ਦੀਪਾ ਢੋਸੀ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

Realtor & Mortgage Specialist

Bay Area & Central Valley

ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

RAJ SINGH M.A., M.Ed
Retd. Principal & Financial Consultant
Realtor & Financial Adviser
Lic#01776459 & O622467

ਨਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ 2010 ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕ!

ਚੰਗੀ ਜੁਗਤਤ-ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਤਤ

ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਘਰ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ' (ਸੇਵਾ 10 ਡਾਲਰ)

ਘਰ, ਹੋਟਲ, ਮੋਟਲ, ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਲਿੱਕਰ ਸਟੋਰ, ਗਰੋਸਰੀ ਸਟੋਰ ਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਿਜਨਸ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਖਰੀਦਣ-ਵੇਚਣ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਬੇ-ਏਰੀਏ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਿਆਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ!

ਫਰੀ ਟਾਈਮ ਵਿਚ, ਫਰੀ ਸਿੱਖੇ ਕੰਮ
ਫਿਰ ਨਾ ਕਦੀ ਧੋਖਾ, ਨਾ ਕਦੀ ਗ਼ਮ।

Come For Free Learning
Go For Extra Earning

Notary
Free

For Detail Call

Raj Singh

510-452-7370

2PM to 7 PM (All Days)
e-mail:singhrajpaul@yahoo.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ
ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ ਅਤੇ
ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ, ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਦੀ

ਲੱਖ ਲੱਖ
ਵਧਾਈ

ਵਲੋਂ
ਨੀਟੂ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰ

ਸ. ਨੀਟੂ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ
ਫੋਨ:408-624-6525

neetuk15@yahoo.com

Punjab Times
Established in 2000
11th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Editor:
Amolak Singh Jammu
Astt. Editor:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh
Graphics:
Mandeep Singh

Our Columnists
Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Prof. Kulwant S. Romana

California Bureau:
Mandeep Mann
661-889-1927
Shiara Dhindsa
Photographer
661-703-6664
Charanjit Singh Pannu
408-608-4961

Honorary Directors
Community Relations:
Pritam S. Grewal
408-406-0703
Kuljeet Singh
510-284-9580

Jalandhar Bureau:
Jasvir Singh Sheeri
181-325-1889
181-279-1422

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin, Ohio, Iowa, Mississippi, Arkansas, Texas, Nevada, Virginia, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, Massachusetts, Washington, Kansas, Minnesota, New York

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 75 ਡਾਲਰ,
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 350 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।
Disclaimer
The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.
Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਪੰਜਾਬ ਸਿਆਸਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਈ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ
ਜਲੰਧਰ: ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਕਾਂਗਰਸੀ, ਭਾਜਪਾ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ– ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਬਾਦਲ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪਾਉਣ ਤਕ ਸੀਮਤ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਿੱਕੀ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਧਿਰਾਂ ਵੀ ਖਬਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਫੋਕੇ ਮਤੇ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਫਰਜ਼ੀ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਝੂਠੇ-ਮੂਠੇ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਿਰੇ ਅਤੇ ਯਾਦ ਪੱਤਰ ਪੰਜਾਬ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖ਼ੀਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੂੜੇਦਾਨ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੂੜੇਦਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਢਾਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਿਜ਼ਨਸ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੱਜ ਦੇ ਪਾਸੇ ਪਲਟੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰਮ ਉਠਾਉਣ ਖੁਣੋ ਬਚਦੀਆਂ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਆਸਤ ਇਕ ਰਸਮ ਵਾਂਗ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਖਾਨਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪਾਟੋਧਾੜ ਹਾਲੇ ਹੀ ਉਢੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ। ਕਦੀ ਭੱਠਲ ਧੜਾ ਭਾਰੂ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੈਪਟਨ ਧੜਾ। ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਦੀ ਇਕ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਲਾਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੂਜਾ। ਉੱਝ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਖਿਚਤੀ ਵੀ ਪੱਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ੁਬਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬਿਆਨਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਰਗਰਮੀ ਕਿਧਰੇ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਨਕਸਲੀ ਅਸਲ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ, ਜਿਹੜੀ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਗਏ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ੀਰੇ ਕਰ ਸਕੇ।

ਬੀਤੇ ਦੇ ਖਾਤਕੂ ਵੀ ਅੱਜ ਮੱਤਿਆ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਦੇ ਵਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਥਿਤ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁਹਾਲੀ ਤੱਕ ਇਕ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਰਜ਼ੀ ਜਿਹਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੇ ਕੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇੰਜ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ ਕੁਟਵਾ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਰਸਮੀ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮਾਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਯਾਦ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਇਸ ਦੁਹਰਾਅ ਵਿਚੋਂ ਕਦੀ ਬਾਹਰ ਵੀ ਨਿਕਲੇਗੀ? ਇਹ ਇਕ ਵਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਉਂਜ ਸਮੁੱਚੀ ਪੰਜਾਬ ਸਿਆਸਤ ਹੀ ਅੱਜ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਧੀਗੇੜ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਗਧੀਗੇੜ ਤਾਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਲੰਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੰਪੰਨ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੁੱਪ 'ਚ ਮਾਯੂਸੀ ਛਾ ਗਈ। ਅਜੇ ਇਸ ਬੈਠਕ ਦੇ ਚਰਚੇ ਖਾਤਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕੇਤ ਆ ਗਏ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੋਹਿਨੀ ਕਾਦਵਈ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਕੈਪਟਨ ਗੁੱਟ ਦੇ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹ-ਸਲਾਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਕੈਪਟਨ ਗਰੁੱਪ ਨੇ

ਬਨਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਹੀ ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਲਵਾ ਵਿਚ ਰਾਣਾ ਸੋਢੀ ਕੈਪ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਗਮੀਤ ਬਰਾੜ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ ਕੈਪ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਖਬਰਾਂ ਫੈਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਭੱਠਲ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੇਧੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਸੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਭੱਠਲ, ਜਗਮੀਤ ਬਰਾੜ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੋਟਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਚੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਸਕਰ ਫਰਨਾਡੀਜ਼ ਅਤੇ ਉਸ਼ਾ ਠੱਕਰ (ਪੀ.ਆਰ.ਓ.) ਵਲੋਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵੈਸੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਐਨ.ਡੀ. ਤਿਵਾੜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਇਕ ਸੈਕਸ ਸਕੈਂਡਲ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਫੂਕ-ਫੂਕ ਕਦਮ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਯਾਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਯੋਗਾ ਟ੍ਰੇਨਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਐਮ.ਡੀ. ਨੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਹੀ ਅਯਾਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ ਹਨ। ਚਰਚਾ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇਤਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਹੀ ਅਯਾਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਗੁਬਾਰ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਕੋਲ ਕੱਢਣ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਮਰਿੰਦਰ ਬਾਰੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛੋ-ਭੱਠਲ

ਪਟਿਆਲਾ: ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਨੇਤਾ ਬੀਬੀ ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਅਮਰਿੰਦਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ। ਇਥੇ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਿਆਸੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਹੇ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬਰਸਟ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਝੱਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਧਦੀ ਗੁੱਟਬੰਦੀ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਜੁੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਦੌੜ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਗਰ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਏਗੀ।

ਆਂਧਰਾ 'ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਲੱਛਣ

ਹੈਦਰਾਬਾਦ: ਤੇਲਗੂ ਦੇਸ਼ਮ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਈ.ਐੱਸ.ਐੱਲ. ਨਰਸਿੰਹਨ ਵਲੋਂ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਦੀ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਪਿਛੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਰੌਸੇ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੇ. ਰੋਸਈਆ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ।

ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਾਂ ਪੱਖੀਂ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਤਕ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਓਧਰ ਵੱਖਰੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਉਸਮਾਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਅਫ਼ਸਰ ਤੇ ਦਲਾਲ ਖਾ ਗਏ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੀਲਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦਲਾਲ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋੜਵੰਦ ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀਆਂ ਕੁਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਸ਼ਗਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਲੋਂ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਸਬੰਧੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਘਪਲੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੜਤਾਲ ਖ਼ੁਦ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦੂ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਅਤੇ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੁਛਗਿਛ ਪਿਛੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 2006-07 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2009-10 ਦੌਰਾਨ 9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪੜਤਾਲ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵੱਡਾ ਘਪਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੁਪਏ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੀਲਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਦਲਾਲ ਹੱਤਧ ਗਏ ਹਨ। ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 2006-07 ਵਿਚ 200.78 ਲੱਖ, 2007-08 ਵਿਚ 169.80 ਲੱਖ, 2008-09 ਵਿਚ 455.70 ਲੱਖ ਅਤੇ 2009-10 ਵਿਚ 60 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਭੇਜੇ ਸਨ। ਪੜਤਾਲ ਟੀਮ ਅਨੁਸਾਰ

ਗਾਂਧੀ ਬਸਤੀ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ 30,000 ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਗਏ ਜਦਕਿ ਉਸ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ 15 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਲਾਈ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਔਰਤ ਨੂੰ 15,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਮਹਿਮੂਆਣਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਵਲੋਂ ਅਪਣੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ 45, 000 ਰੁਪਏ ਵਸੂਲੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦਕਿ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਗਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਦੋ ਚੈੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਕੁੜੀ ਸੀ।

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਲਾਈ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਇਕਲੌਤੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚੈੱਕ ਭਾਵ 45 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਰਾਮ ਨਾਮਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਲਾਈ ਦਫ਼ਤਰ ਨੇ ਛਿੰਦਾ

ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਦਲਾਲ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਗਨ ਖ਼ੁਦ ਅਪਣੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿਚ 50 ਝੂਠੇ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਹੜਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਰੀਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 90 ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 75-80 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਕੇ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਪੜਤਾਲੀਆ ਟੀਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਲਾਈ ਅਫ਼ਸਰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਉੱਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਰਾਸ਼ੀ ਵੰਡੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਮੁਢਲੀ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ 9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਫੀਲਡ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਦਲਾਲਾਂ ਨੇ ਖਾਧੇ। ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਵਿੱਤੀ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਤੁਰਤ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਾਕੀ 19 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਦੀ

ਵੱਡੀ ਲੁੱਟ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋੜਵੰਦ ਲੋਕ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 2006-07 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2009-10 ਤਕ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ।

ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 230 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲੀਆ ਟੀਮ ਦੇ ਅੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ 161 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵੱਡਾ ਘਪਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੀ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਪਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੁੱਧ ਧੋਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਵਿਧਾਇਕ ਅਨਿਲ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਰਣੀਕੇ ਸਦਨ ਵਿਚ ਤੜਫ ਉਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਟੰਗ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਹੁਣ ਇਕ ਭਲਾਈ ਅਫ਼ਸਰ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਰਣੀਕੇ ਕਿੰਨੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਟੰਗਦੇ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ (ਡਾ.)
ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਨੀ ਧੂੜ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)
ਪ੍ਰੋ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
ਸ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ
ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਸ. ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸ. ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ (ਮਿਲਵਾਕੀ)
ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ)

ਰਾਠੌਰ ਖਿਲਾਫ ਚੱਲੇਗਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਦੇਣ ਬਦਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੈਡਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਲਏ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਰਾਠੌਰ ਦਾ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਸਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣਗੇ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਮੈਡਲ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਵਕੀਲਾਂ ਤੇ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਾਗੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 19 ਸਾਲ ਤੋਂ ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉਠਾ ਰਹੀ ਮਧੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸੇ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅੰਜਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਧੂ ਦੇ ਪਤੀ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਐਲਾਨ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸਲੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਲਿਆ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੱਸਿਆ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਫਸੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਸ਼ੰਕੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰਾਹਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ 7 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਹਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਧਿਰ (ਰੁਚਿਕਾ ਪਰਿਵਾਰ) ਆਪਣੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਐਸ ਪੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 6 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਰਾਠੌਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜ ਨੇ 6 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੀ 1 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਐਸ ਪੀ ਐਸ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵਕੀਲ ਆਭਾ ਰਾਠੌਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ ਐਸ ਪੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ। ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ 7 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਰਾਠੌਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਲਈ 1-1 ਲੱਖ

ਰੁਪਏ ਬਤੌਰ ਮੁਚਲਕਾ ਭਰਨੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਭਾ ਰਾਠੌਰ ਨੇ ਜੱਜ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜ਼ਮਾਨਤਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ ਗੈਰ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨੋਸ਼ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪੰਕਜ ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 7 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਪੂਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਠੌਰ ਬੂਠੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਖਾ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦਿਆਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਦਾ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰੁਚਿਕਾ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਆਸ਼ੂ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਆਸ਼ੂ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਸਬੰਧੀ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਖਾਏ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇਤਛਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਰੁਚਿਕਾ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਸੈਕਟਰ-5 ਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਰਿਕਾਰਡ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਫਾਈਲਾਂ ਮਿਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ, ਜਦਕਿ ਕਈ ਫਾਈਲਾਂ ਤੋਂ ਗਰਦ ਝਾਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋ ਨਵੇਂ ਪਰਚੇ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਭਾਵੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਰਾਠੌਰ ਨੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਸੀ ਐਸ ਪੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁਧ ਪੰਚਕੂਲਾ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦੋਵੇਂ ਐਫ ਆਈ ਆਰ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਕੂਲਾ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਬੀਤੀ 29 ਦਸੰਬਰ

ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਠੌਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਦੋ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਭਰਾ ਆਸ਼ੂ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਐਸ ਸੀ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਵਲੋਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। 30 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਠੌਰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਰੇ ਜੱਜ ਕੋਲ ਅਰਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਵਕੀਲ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਭਾ ਰਾਠੌਰ ਨੇ ਪਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਰਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦਬਾਅ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਠੌਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਰੋਣਕ ਗਾਇਬ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਸਾਫ਼ ਝਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਕੀਲ ਪਤਨੀ ਹੀ ਸੀ। ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਤੰਗ, ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਕੀਲ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਿਜਾਂਦੇ ਜੋ ਤੁਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਉਹ ਸੈਕਟਰ-6 ਸਥਿਤ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਘਰ ਤੱਕ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੀਡੀਆ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਏ ਐਸ ਆਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਏ ਐਸ ਆਈ ਜੈ ਨਰਾਇਣ ਤੇ ਐਸ ਆਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੰਚਕੂਲਾ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਰਾਠੌਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਦੋ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਮਰਹੂਮ ਰੁਚਿਕਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਅਰਾਧਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਮਰਹੂਮ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਐਸ ਸੀ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਨੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਚਕੂਲਾ ਦੀ ਗਲੋਬਲ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪਹਾਤੀਆ ਨੂੰ ਰਾਠੌਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੇਸ 19 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੜ ਰਹੇ ਰੁਚਿਕਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਐਸ ਸੀ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਭਰਾ ਆਸ਼ੂ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ

ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਰੁਚਿਕਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਈਸਾਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਆਈਆਂ: ਰੁਚਿਕਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੇਕਰਡ ਹਾਰਟ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਕਲੀਨ ਚਿੱਠ ਦੇਣ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਇਸਾਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੋਪ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇੰਡੀਅਨ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਰਾਈਟਸ ਐਕਸ਼ਨ ਫ਼ੋਰਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਮੂਵਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਕਲੀਨ ਚਿੱਠ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਉਧਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਚਿਕਾ ਗਿਰਹੋਤਰਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਸਕੱਤਰ ਰਾਮ ਨਿਵਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪੁਰੀ ਨੇ ਅਜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛਗਿਛ ਮਗਰੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਜਨਤਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪੁਰੀ ਨੇ ਕਲ ਸੇਕਰਡ ਹਾਰਟ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਿਸਟਰ ਸੈਬਸਟੀਅਨ ਤੋਂ ਪੁਛਗਿਛ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਝੰਡੇ

ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਲੈਂਡ ਆਫ ਅਪਰਚੁਨਿਟੀਜ਼ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਯਾਨਿ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਜੋ ਚਾਹੇ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਧ ਵਧ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਲਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਜਨਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਡੀਆਂ ਮਲਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਪਣੇ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਬਿਜਨਸਮੈਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਵਡੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਬਿਜਨਸਮੈਨਾਂ ਬਾਰੇ ਫੀਚਰ ਛਾਪਾਂਗੇ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹੋ।

—ਸੰਪਾਦਕ

ਵਧੀਆ ਭਾਅ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੈਲਥ ਤੇ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਲੈਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

Jagroop Singh Thankar
786 Empress Road,
Modesto, CA 95350
(209) 485-1521

jagroop209@aol.com

Health plans and insurance
California license No. 0D95393

Authorized Broker

blue of california

Blue Shield of California Life & Health Insurance Company

Call me now to learn more about Blue Shield plans

*Featured monthly rates are for individual males ages 19 to 29 in Alpine, Butte, Colusa, Del Norte, Humboldt, Imperial, Inyo, Kern, Kings, Madera, Mendocino, Plumas, San Benito, San Joaquin, San Luis, Obispo, Santa Barbara, Siskiyou, Sonoma, Stanislaus and Trinity Counties. The rates shown are for people in good health. Other rates may apply. Vital Shield Plans are underwritten by Blue Shield of California Life & Health Insurance Company (Blue Shield Life) and do not include maternity benefits. Rates are effective July 1, 2009.

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ ਫੋਨ:209-485-1521

Get affordable coverage with the benefits you're looking for, including 5 doctor visits before your deductible is met, rates starting as low as \$66* generic and brand-name prescription drugs, lower out-of-pocket costs when using network providers, and \$400, \$900 & \$2,900-deductible options. Ideal for individuals & families.

Vital Shield Plus 2900 Generic Rx

Age Range	Individual	Individual & Spouse	Family
Under 1	\$121	N/A	N/A
1 to 18	\$54	N/A	N/A
19 to 29	\$66	\$151	\$270
30 to 34	\$72	\$176	\$297
35 to 39	\$88	\$226	\$342
40 to 44	\$113	\$301	\$409
45 to 49	\$149	\$389	\$486
50 to 54	\$202	\$489	\$568
55 to 59	\$275	\$618	\$684
60 to 64	\$405	\$776	\$848

An independent Licensee of the Blue Shield Association A36145(1/09)

Real Estate & Loans Under One Roof

Call: Sam Chahal Tel: 916-612-5773

*For Buying and Selling Residential, Commercial property
and for Loans in Sacramento area*

Multi-Million Dollars Producer-2007-08

Sam (Sohanpreet) Chahal
CA Lic. 01504071
Realtor/Notary Public

e-mail: sam@jassigill.com

Reo-Bankowned Properties

Serving from Bay Area to Sacramento

Short Sale Specialist

*ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਕਿਸਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਫੋਰਕਲੋਜ਼ਰ 'ਚ ਹੈ ਤੇ ਟਰੱਸਟੀ ਸੇਲ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ Short Sale 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ 2 ਤੋਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
*Foreclosure ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ Short Sale 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਕਰੈਡਿਟ ਵੀ ਘੱਟ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
*ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਤਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲੋਨ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ Short Sale 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਘਰ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

We Help You Buy/Sell Business & Homes

Call Master of Winners in Multiple Offers

ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਟੈਕਸ ਕਰੈਡਿਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ।

Golden State Realty

Sacramento Office: 8695 Territorial Way, Elk Grove CA 95624

Tel: 916-612-5773 Fax: 916-689-5707

ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨੇ ਮਨਾਇਆ ਨਵਾਂ ਸਾਲ

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ: ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਆਫ ਅਮਰੀਕਾ, ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2010 ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਆਖਣ ਲਈ ਇਥੇ ਬਰਾਡਸਾਹ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੁਲਕੂ ਦੇ ਪੀਜ਼ੇ ਉਪਰ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਦਾਅਵਤ

ਕੀਤਾ। ਇਕ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਬਾਰੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਇਕ ਉਘੇ ਗਾਇਕ ਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ

ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ 'ਚ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰੰਗਾਰੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੱਜ, ਮਨੋਹਰ ਚੌਹਾਨ ਅਤੇ ਜਨਕ ਰਾਜ ਸਿਧਰਾ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਲਈ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਨਾਮੀ ਗੀਤਕਾਰ ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰਾ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ

ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚ ਗਲਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੰਦੋਲਾ, ਮਾਸਟਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਣ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਭਾਰਤ ਮੋਹਲਾ, ਪਰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਭਿਆਨੰਦ ਮਹਾਰਾਜ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਬੋਬੀ ਸਿੰਘ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਜੱਜ ਨੂੰ ਸਰਬਉੱਚ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਲੰਦਨ : ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜੱਜ ਸ. ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸਰਬਉੱਚ ਸਨਮਾਨ 'ਨਾਈਟ ਹੁੱਡ' ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਲੋਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਮੌਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ. ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਕੀਲ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਨਿਆਂ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸੇਵਾ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਗ ਦੀ ਥਾਂ ਸ. ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਬੰਨਣ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਰੰਗ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ. ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੈਰੋਬੀ (ਕੀਨੀਆ) ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ 1954 'ਚ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। 1967 'ਚ ਉਹ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਬਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਅਰਸੇ 'ਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਵਲ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਛਰ ਪਾਲ ਧਾਰਨੀ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਐਮ.ਬੀ.ਈ. (ਮੈਂਬਰ ਆਫ਼ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅੰਪਾਇਰ) ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਪਰਮਜੀਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸੇਵਾ ਲਈ, ਲੰਦਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿਜੈ ਵੀਰ ਕੱਕੜ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ 'ਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ, ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲੱਖਾ ਨੂੰ ਕਵੈਂਟਰੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਅਤੇ ਸਟਾਕਟਨ ਰਿਵਰਸਾਈਡ ਕਾਲਜ, ਕਾਉਂਟੀ ਦੁਰਹਮ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੁਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ 'ਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ 'ਕਮਾਂਡਰ ਆਫ਼ ਦਾ ਆਰਡਰ ਆਫ਼ ਦਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅੰਪਾਇਰ' ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੱਤ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਸਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 7 ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 7 ਰਾਜ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 4 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ 3 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲੇ ਗਏ ਸਦਕਾ

ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੀ ਸੀਟਾਂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਸੀਟ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਹੀ ਬਹਾਲ ਰਹੇਗੀ ਭਾਵ ਦੋਵਾਂ ਹਿੱਸੇ ਇਕ-ਇਕ ਹੀ ਸੀਟ ਆਵੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ

ਅੰਬਿਕਾ ਸੋਨੀ

ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੀਟ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈਣ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ ਇਕ ਸੀਟ ਦਾ ਵਾਧਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਉਲਟ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤਿੰਨ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਅਪ੍ਰੈਲ 2010 ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਧਰਮ ਪਾਲ ਸੱਭਰਵਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰੇਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਅਤੇ ਸ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਇਸ ਸਾਲ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਸ. ਰਾਜਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ 5 ਰਾਜ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੇਵਲ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਚੁਣੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਜਦਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ ਪਰ

ਆਪਣੀ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਸੀਟ ਤੋਂ ਸ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਸੀਟ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਬਿਕਾ ਸੋਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਨ ਵਲੋਂ ਮੁੜ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਲਗਪਗ ਯਕੀਨੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਧਰਮ ਪਾਲ ਸੱਭਰਵਾਲ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਘਟ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸੀਟ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਆਗੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ. ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੁਲੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘਾਲਾ ਸਣੇ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਰੇਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਅਤੇ ਸ. ਰਾਜਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਸਣੇ ਕੁਝ ਆਗੂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਮਝੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਸੀਟ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਰਜਿੰਦਰ ਭੰਡਾਰੀ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਰਿਣਵਾਂ, ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

WELLS
FARGO

HOME
MORTGAGE

Your goals deserve our attention

Every year, millions of Americans enjoy the rewards of homeownership. And they trust their homeownership goals to Wells Fargo Home Mortgage. With our exclusive programs and dedication to personal service, you can feel confident that we will help you choose the home financing that is tailored to fit

- Priority Buyer® preapproval
- Low down payment options for qualified borrowers
- Purchases and refinances

Contact **Jag Jiwan Bhangu** to put your goals into action today.

3010 Lava Ridge Ct. Roseville, CA

Ph: 1-866-490-9758 (Ext. 127)

Fax: 1-866-972-2179

Cell: 408-598-9605, 916-759-1923

1. Available on qualified purchase transactions. Other terms and conditions apply. See a homemortgage consultant for details. Wells Fargo Home Mortgage is a division of Wells Fargo Bank, N.A.

Reliable and Experienced Real Estate Professional

ਘਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ
ਗੁਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਫੋਨ: 209-815-1869

*Bay Area*Tracy *Manteca * Lathrop * Weston
Ranch*Stockton *Lodi *Elk Grove *Sacramento *Modesto
*Turlock *Brentwood *Antioch * Oakley *Discovery Bay

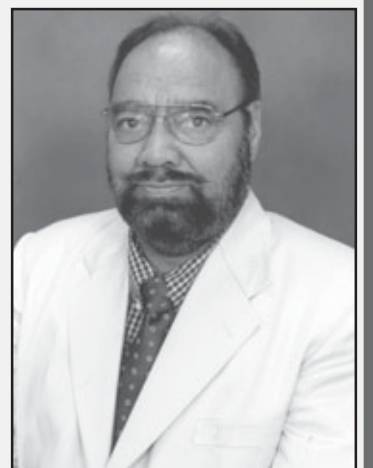
We Specialize in Bankowned,
Foreclosure and Short Sale Homes

ਘਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੋਨ ਲੈਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ
ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

We Do Loan Modification and Credit
Repair to Save Your Home From
Foreclosure

Rent 'ਤੇ ਘਰ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ
Rent 'ਤੇ ਘਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ

Right Time To Buy For Investors
And First Time Home Buyers

Gurbans Singh Gill
Realtor

12 Years Experience in Real Estate
e-mail: gurbans@gotracy.com

Fax: 209-836-0706

www.gotracy.com

Gurbans Gill 209-815-1869

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਛਿੱਡੇ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਅਜੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਸੂਰਜੀ ਆਧਾਰ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਖਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਥੇ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਇਕ ਚੇਤ ਤੋਂ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਮੁੜ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣਾਈ ਗਈ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨੂੰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਸੂਰਜੀ ਆਧਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ 20 ਮਿੰਟ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਘੰਟੇ ਅਤੇ 72 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅੱਜ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹ 72 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਤਿਥੀਆਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਉਪਰੰਤ ਸੰਨ 2011 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੋ ਵਾਰ ਆਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਮੂਹ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਥੀਆਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਪੰਜ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਹਿਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਰੋਲ-ਘਰੋਲ ਪੈਦਾ ਹੋ

ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੇ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਖਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਦੱਖਣੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਵਿਖੇ ਇਕ ਇਕੱਤਰਤਾ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਇਕ ਈ-ਮੇਲ ਸੁਨੇਹੇ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ

ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ 12 ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ 70 ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਇੱਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਰਮੋਂਟ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਟੈਂਪਲ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਾਲਟਨ, ਖਾਲਸਾ ਕੋਅਰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ, ਉਜਲ ਦੀਦਾਰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ, ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਵੈਸਟ ਕੋਵਿਨਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਐਨਹਾਈਮ, ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਆਰੋਜ਼ ਕਾਉਂਟੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਕੱਤਰਤਾ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਬਾਰੇ ਬੇਲੋੜੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧ ਇਸ ਦਾ ਹਿੰਦੂਕਰਨ-ਏ ਐਸ ਓ

ਨਿਊਯਾਰਕ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਉਤੇ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਦੇ ਦਬਾਓ ਹੇਠ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਿਆਂ ਅਮੈਰੀਕਨ ਸਿੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਉਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂਕਰਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸਨੇ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੌਮਧੋਰੀ ਦਾ? ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਕੇ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਾਦਲਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਏ. ਐਸ. ਓ. ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ, ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੇਨੀਪਾਲ, ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿਆਟਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਬਲਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਤਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ, ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾ ਨਿਊਯਾਰਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਤਾਂ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਹਿੰਦੂਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਸਹੁੰ ਹੀ ਖਾ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਵੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਖੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਣਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕੌਮ ਲਈ ਗੌਰਵ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਸਾਧ ਲਾਏ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੀ ਕਮੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਲੱਗ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜ ਲਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠੱਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੌਮ ਲਈ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ “ਕਿਰਤ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਵਿਹਲਤ ਸਾਧ ਲਾਏ” ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਸਿਰਸੇ ਵਾਲੇ ਸਾਧ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਆਸੂਤੋਸ਼ ਦੀ ਵੰਗਾਰ ਕਬੂਲਣ ਦਾ, ਬਾਦਲ ਦੇ ਇਹ ਸਿਪਾਹ-ਸਿਲਾਰ ਬਾਦਲ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੇ ਹੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈਜੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਕੁਝ ਅਖਬਾਰੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਸ ਮਾਰਚਾਂ ਦੇ ਦਮਗੋਜੇ ਮਾਰ ਕੇ

ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਮੁੱਖੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਧੁੰਮਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋਏ ਲੁਧਿਆਣਾ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਜਖਮੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਖਬਰ ਲੈਣ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਚਤੁਰੀ ਕਲਾ ਵਾਲੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣਨਾ ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ-ਸਮਾਜ ਦਾ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਮਿਸਾਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਬਿਕਰਮੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਬਾਦਲ, ਮੱਕੜ ਅਤੇ ਧੁੰਮਾਂ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਤਿਕਤੀ ਸਿਧੇ-ਅਸਿਧੇ ਮੰਨਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਕਾ ਬਾਦਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮੁਲੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੋਰ, ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜੋਲੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ‘ਚੋਂ ਵਾਕ-ਆਉਟ ਕੀਤਾ।

ਭਾਰਤ ਆਏ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਚੌਕਸੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ : ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਜਿਹੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਹਮਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਆਏ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਾਰਨ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤੀਜਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚੌਕਸੀ ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ।

Matrimonials

Parents seek Jat Sikh professional, tall, US educated match for their US born and educated daughter 26, 5'6", currently doing MBA and MHA. Family well settled in Florida. Father medical physician in Florida. One brother, senior in H. S and top Jr. golfer in Florida. Contact: r5645@strato.net

ਜੱਟ ਸਿੱਖ, 22 ਸਾਲ, 6 ਫੁੱਟ ਅਮਰੀਕਨ ਇਮੀਗ੍ਰਾਂਟ ਲੜਕੇ ਲਈ ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੇ ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦੇ ਇਕੱਲੇ ਭਰਾ, 24 ਸਾਲ, 5'12" ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 317-313-5909 ਜਾਂ 317-217-9930

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜੰਮਪਲ, ਸੈਣੀ ਸਿੱਖ, 28 ਸਾਲ, 5'3", ਐਮ.ਏ. (ਸਾਇਕੋਲੋਜੀ), ਬੀ ਐਡ, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਨੈਟ ਪਾਸ, ਅਲਾਇੰਸ ਫਰੋਮੇ ਤੋਂ ਫਰੈਂਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉਚ ਡਿਗਰੀ ਦੇ 7 ਲੈਵਲ ਪਾਸ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ ਲੈਕਚਰਰ, ਤਨਖਾਹ 30,000 ਰੁ, ਰੰਗ ਗੋਰਾ, ਸੋਹਣੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼, ਸੁਚੱਜੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਲੜਕੀ ਲਈ ਯੋਗ ਸਿੱਖ ਲੜਕੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਕਾਲਜ ਲੈਕਚਰਰ, ਧੜਮੈਤ, ਮਾਂ ਔਜਲਾ। ਸੰਪਰਕ: ਮੋਬਾਇਲ-91-94171-32373, ਘਰ (ਸਿਰਫ ਐਤਵਾਰ): 91-172-2703943

Ramgariah Sikh Family looking for suitable match for their son, performing residency (DPM). Girl should be well educated and belong to ramgariah family. Send photograph/biodata to angelhavok@aol.com

Sikh Parents seeking a Jatt Sikh match for beautiful, U.S. Citizen daughter, Born and raised in India, Feb 1978, 5'7", Licensed Vocational Nurse, California; working as LVN and studying for Regd Nursing Diploma. Family settled in United States. Looking for qualified match within U.S. someone with Student visa, H1B visa are also welcomed. Please send your info along with your most current photo to sunny@prolynks.com or call 408-661-7285

Parents seek suitable match for 27 years 5 feet 8.5 inches tall Jat Sikh Electrical Engineer boy and 25 years 5 feet 3 inches High school girl, US Citizen, family well settled in Ludhiana and US. Please contact jspludhiana1@gmail.com or (510)715-9045

Change of Name

I, Parminder Singh, resident of Nihalpur, PO Jhinger Kalan, District Hoshiarpur, now living at 30 Godello Ct., Sacramento, CA 95833, have changed my name to Parminder Singh Mashiana after adding my family name to my name. All concerned please note.

ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮਤਾ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਇਕ ਚੇਤ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਨਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਾਘੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਮਿੱਥੀ ਤਾਰੀਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਨਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਪੇਮੈਂਟਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ???

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਜਾਨ ਸੁਖੀ ਕਰੋ

- ✓ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪੇਮੈਂਟ 60% ਤੱਕ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ✓ ਲੇਟ ਫੀਸ ਅਤੇ ਓਵਰ ਲਿਮਿਟ ਫੀਸ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ✓ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਆਜ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ
- ✓ ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਹਾਲ ਕਰਾਓ, ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਤੋਂ ਬਚੋ

ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 877-899-6244

www.tryemc.com

We
Work in
All 50
States

East to West Realty

A Real Estate & Investment Agency

ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਰੀਅਲ
ਐਸਟੇਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ

(916) 501-3974
(916) 729-5453

Email: nandsbrar@gmail.com

Hiring New Realtors

Nand S. Brar

Broker/Owner
DRE Lic No: 01816328

ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: 'ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ' 'ਤੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਹਾਕੀ ਦੇ ਗਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਹਾਕੀ ਸੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਈ.ਓ.ਏ. ਅਤੇ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ 29 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੈਅ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਐੱਫ.ਆਈ.ਐੱਚ.ਅਤੇ ਆਈ.ਓ.ਏ. ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਹਾਕੀ 'ਚ ਗੁਟਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਓਲੰਪਿਕ ਸੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਹਾਕੀ ਦੀਆਂ 4 ਇਕਾਈਆਂ ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਕੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਕੀ ਸੰਘ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਅਗਸਤ 'ਚ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਸੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਅਹੁਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਟਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਕੀ ਮਹਾਂਸੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੋਬਾਰਾ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਇਹ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਹ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਦੋੜ 'ਚ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਕਸਦ ਮਾਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਹਾਕੀ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਹਾਕੀ ਦਾ ਗੁਆਚਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਸਖਤ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਹਾਕੀ ਦੇ ਗਤੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਿਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਝਾਰਖੰਡ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਦਿੱਲੀ, ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਨੂੰ ਵੀ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਸ਼ 'ਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਖਿਡਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਾਜਾਂ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁਦ ਖਿਡਾਰੀ ਦੁਖੀ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ

ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਸੁਰੇਸ਼ ਕਲਮਾਡੀ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ। ਆਈ.ਓ.ਏ. ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਹੌਂਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਨ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਸੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਮੰਚ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ, ਐੱਫ.ਆਈ.ਐੱਚ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਆਬਜ਼ਰਵਰ ਐੱਸ.ਕੇ. ਮੋਹੰਦੀਰੱਤਾ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮਤਰਏ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਰਨ ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਜੂਨੀਅਰ ਏਸ਼ੀਆ ਕੱਪ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 9 ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 6 ਖਿਡਾਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਕੋਰਟ 'ਚ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਨੂੰ

ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਘਸੀਟਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਇਹੀ ਰਵੱਈਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ: ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਥੇ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਓਲੰਪਿਅਨ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਕੀ ਦੇ ਗਤੀ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਝਾਰਖੰਡ, ਮੱਧਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੇਰਲ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ।

2010 ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ-ਬਾਦਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬੀਤੇ 31 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਲ 2010 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਬਣਾਏਗੀ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵਿਰਸੇ 'ਚ ਮਿਲੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦੋ ਗਰੀਨ ਫੀਲਡ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ, ਸੂਬੇ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਆਈ ਟੀ ਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਇੱਕੋ ਵਰ੍ਹੇ 'ਚ 29000 ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਭਰਤੀ, ਬਠਿੰਡਾ ਤੇਲ ਰੀਫਾਈਨਰੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੀਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ, ਚਾਰ ਨਵੇਂ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਵਲ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਹਿਰੀ ਢਾਂਚੇ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਸੁਧਾਰ-ਅਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ

ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅੱਜ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਸ ਸਰਗਰਮੀਆਂ, ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਦੇ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪੂੰਜੀਕਰਨ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈ ਸਿੱਧੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਤੇਲ ਰੀਫਾਈਨਰੀ ਵਰਗੇ ਕਈ ਸਿੱਧੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਹਿਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਕਾਇਮਾਕਲਪ, ਪਾਣੀ, ਭੂਮੀ ਤੇ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਖਿਲਾਫ ਮੁਹਿੰਮ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਵਰਗੇ ਕਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਰ ਅਣਗੌਲੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਜਵਾਬਦੇਹ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਤੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਵਲੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਰੱਦ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ (ਐੱਚ. ਆਈ) ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਐਫੀਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਦੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ (ਐੱਚ.ਪੀ.) ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਏ.ਕੇ. ਮੱਟੂ ਨੇ ਐੱਚ.ਪੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਓਲੰਪਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਸੂਬੇ ਵਿਰੁਧ ਇਕ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੱਟੂ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅੰਤਮ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਨੇ 13 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੇਡੀਅਮ 'ਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ 4 ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਕੀ ਮਹਾਂਸੰਘ ਨੇ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਏ.ਕੇ. ਮੱਟੂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐੱਫ.ਆਈ.ਐੱਚ. ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ

ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਤੈਅ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ-ਮੱਟੂ

ਇਨਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਲਈ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚਾਲੇ ਟੈਸਟ ਲੜੀ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੱਟੂ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐੱਫ.ਆਈ.ਐੱਚ. ਨੇ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਲੜੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਫ੍ਰਾਂਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖਾਰਿਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੇਡੀਅਮ ਦੇ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਐੱਫ.ਆਈ.ਐੱਚ. ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੱਟੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਟੇਡੀਅਮ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਤੈਅ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਤੈਅ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਟੇਡੀਅਮ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 29 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਆਯੋਜਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਥੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੱਟੂ ਨੇ ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਿਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਪਿਆ।

ਮੱਟੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸੰਘ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਸਾਜਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੱਟੂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਹਾਕੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਬਜ਼ਰਵਰ ਐੱਸ.ਕੇ.ਮੋਹੰਦੀਰੱਤਾ ਨੇ ਇਸ ਅੰਤਰਿਮ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਵਿਵਾਦ ਛੇਤੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦਿਆਂ 29 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਨਤਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

DOES WORRIES KEEPING YOU AWAKE!!

WATCH YOUR BUSINESS ANY PLACE ANY TIME

- We Install Anywhere in California
- We have Wide Range of Quality Cameras
- We Have Professional Technicians.
- Customer Satisfaction Is Our Priority.

INTEREST FREE LOAN FOR ONE YEAR (for qualifying customers only)

FREE CASH REGISTER INTERFACE WITH PURCHASE OF OUR DVR SYSTEM

FOR FREE ESTIMATES CALL US TODAY!!

1.800.780.0032

WWW.DVRUNLIMITED.COM

CTR CENTRAL TRAILER REPAIR

3275 E Central Fresno, CA
Ph: 559 268 8231

We work on all makes & models of refrigeration units.

- ➔ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਟਰੇਲਰ ਰਿਪੇਅਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- ➔ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਵੇਂ ਥਰਮੋ ਕਿੰਗ ਅਤੇ ਕੈਰੀਅਰ ਇੰਜਨ ਸਟਾਕ ਵਿਚ ਹਨ।
- ➔ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਜਨਸ ਦੀਆਂ ਮੌਸਮੀ ਜਾਂ ਸਟੋਰੇਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰੀਫਰ ਟਰੇਲਰ ਪੂਰੀ ਮੈਂਟੀਨੈਂਸ ਕਵਰੇਜ ਨਾਲ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

We rent trailers for short and long term purposes and also have Thermo King and Carrier engines in stock.

ਕਾਲ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਤੂਰ 559-473-8387 (ਸੈਲ)

E-mail: paul@cfxfresno.com

ਲੁਧਿਆਣਾ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੀ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਫ਼ਦ ਨੇ ਲੰਘੀ 2 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਜਨਰਲ ਰਿਟਾ. ਐਸ. ਐਫ. ਰੌਡਰਿਗਜ਼ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਫ਼ਦ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਜੱਸੀ ਖੰਗੂੜਾ ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿਬੀਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਹਰਨਾਮ ਦਾਸ ਜੌਹਰ ਅਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਪਾਂਡੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ 10 ਸਫਿਆਂ ਦੀ 'ਤੱਥਾ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਫਿਰਕੂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭੜਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਜਲਦ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਗਾਇਬ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 100 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪੁਲਿਸ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਮਲਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਇਹ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਬਤੌਰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿਵਲ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਭਾਰੀ ਸਿਆਸੀ ਦਬਾਅ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਲਈ 50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਰਿਲੀਫ ਫੰਡ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਵਾਰਥ ਦੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਲਮੇਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੂਬਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਆਪਸੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਰਨਾ ਵਲੋਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਵਾਦ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦਤ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਉਹ ਅਪਣੀ ਪੰਥਕ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਵਿਖੇ ਦੋਹਾਂ ਪਿਰਾਂ (ਸਮਰਥਕ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ) ਦੀ ਚਰਚਾ

ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਸ. ਸਰਨਾ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵਿਵਾਦਤ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ। ਸ. ਸਰਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਛੇਤੀ ਹੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦਤ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।" ਸ. ਸਰਨਾ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਵਾਦਾਂ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪੈਨਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ. ਸਰਨਾ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਥਕ ਹਿਤਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸ. ਸਰਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੇ ਜੋ ਵੀ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਰਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਹੱਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਵੰਡ ਪੈਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕ ਪਿਰ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵ ਸਟੀਲ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਫਿਰ ਉਠਾਣ

ਜਲੰਧਰ : ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਸਟੀਲ ਉਤਪਾਦਨ 'ਚ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਟੀਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਟੀਲ ਉਤਪਾਦਨ 'ਚ 24.2 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ 2008 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਕੱਚੇ ਸਟੀਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਅੰਕੜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। 66 ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ 2009 ਦੇ ਪਹਿਲੇ 11 ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਕੱਚੇ ਸਟੀਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 1090 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ 2008 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 10.8 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਚੀਨ 'ਚ ਸਟੀਲ ਦੀ ਮੰਗ ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਨ ਜੋ ਕਿ ਸਟੀਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਤਪਾਦਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਵਿਚ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਉਤਪਾਦਨ 47.3 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰੂਸ 'ਚ ਵੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ 42.6 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਯੂਕ੍ਰੇਨ 'ਚ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਉਤਪਾਦਨ 2.7 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਰਿਹਾ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ 67.1 ਫੀਸਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਤੁਰਕੀ ਨੇ 2.1 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 67 ਫੀਸਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ 'ਚ ਉਤਪਾਦਨ 7.5 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ, ਜਰਮਨੀ 'ਚ 3.5 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਰਿਹਾ ਜੋ ਕਿ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 7.5 ਅਤੇ 8 ਫੀਸਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਨ 26.9 ਫੀਸਦੀ ਵਧਿਆ। ਸਟੀਲ ਸਨਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦਮੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਸਭਰਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਟੀਲ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਤਪਾਦਨ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 2009 ਸਟੀਲ ਸਨਅਤ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਪਰ 2010 ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਸਟੀਲ ਸਨਅਤ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਧਾਤ ਦੀ ਸਪਲਾਈ 'ਚ ਪੈ ਰਹੀ ਰੁਕਾਵਟ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਟੀਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਭਾਅ ਵਧਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੰਪਨੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਭਾਅ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਨਅਤੀ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਲੋਂ ਨਰਮਾ ਖ਼ਰੀਦਣ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ

ਬਠਿੰਡਾ : ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੈਗਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਨਰਮਾ ਖ਼ਰੀਦ 'ਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਤੋਂ ਖੁਫਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 450 ਛੋਟੀ ਨਰਮਾ ਇਕਾਈਆਂ ਨੇ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਦਿਆਂ ਖ਼ਰੀਦ ਦਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਟਨ ਜਿਨਿੰਗ ਐਂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੈਗਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਛੋਟੀ ਨਰਮਾ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪੱਖਪਾਤ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਨਾ ਤਿਆਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨਗੇ। ਨਰਮੇ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਰਮਾ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ।

MRP TRAVEL

Lowest International and Domestic Fares

ARC FLY ANY AIRLINE OF YOUR CHOICE IATA

Providing the lowest Airfare, Cruise and Travel Packages to Asia, Africa, Europe, the Middle East and North America

408-929-8005

E-mail: mrptravel@gmail.com
2123 Port Way, San Jose, CA 95133
CST: 2097308-40

We Also Offer Notary Service

NCP College of Nursing
Educate | Grow | Succeed

100% NCLEX-PN Pass Rate!
SSF Campus
5 Consecutive Quarters
January 1008 - March 2009

Affordable Payment Plans!
Up to 10 years Repayment Terms on Approved Credit

Start your career now!
Find a job fast using our Job Placement Office.

Full Time
Part Time
Day & Evening

Start Your Nursing Career Today!

12 Month LVN Program • 20 Day CNA Program

- LVN Vocational Nursing Program
- CNA Nursing Assistant Training
- CNA Acute Care Training
- IV Therapy & Blood Withdrawal Certification Course
- NCLEX-PN Test Preparation Workshop
- CPR
- Medical Terminology
- Continuing Education for RNs

Choose which is right for you...
Your career is a call away. **Call today!**
www.ncpcollegeofnursing.com

Peninsula Campus
257 Longford Drive #5
So. San Francisco, CA 94080
1.800.339.5145

East Bay Campus
21615 Hesperian Blvd, Ste A
Hayward, CA 94541
1.800.611.4054

FARMERS

GURCHARAN SINGH MANN

Insurance Agent
License # 0C 70672

ਆਟੋ, ਘਰ, ਬਿਜਨਸ, ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਚੰਗੇ ਭਾਅ ਉਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ, ਸਹੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕਵਰੇਜ ਲਓ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਜਾਓ

*Auto *Home *Life *Umbrella

*Business Work Comp.

Duabba Insurance Agency

2450 Peralta Blvd Suite 120, Fremont CA 94536
Phone: 510-797-7989 Fax: 510-794-7398
visit us@ farmers.com
ਪਾਲਿਸੀ (ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਸ, ਜੋ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇ) ਸਿਰਫ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ, ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਫੁੱਟ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ : ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫੁੱਟ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਖਿਲਾਫ ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਥਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵੀ ਤੁਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਸਾਲ 2003 ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਬੀਤੀ 3 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੋ ਘੰਟੇ ਚਲੀ ਹੰਗਾਮੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, “ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਣੀ ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ‘ਜਥੇਦਾਰ’ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਗੇ।” ਨਵੇਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰੀ ਧਿਆਨਾ ਦਿਵਸ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਸਣੇ 6 ਉਹ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਜੋ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵੀ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵਾਂ ਸੋਧਿਆ ਕੈਲੰਡਰ ਬਿਕਰਮੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਇਹ ਨਵਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। ਸ. ਮੱਕੜ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬੀਤੀ 3 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੀਟਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਗਰਮਾ-ਗਰਮੀ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੋਰ, ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜੋਲੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਜਰਾਣਾ ਵਾਕ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਵਿਰੁਧ ਭਤਾਸ ਕਢਦਿਆਂ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਨਾ ਕਾਰਗਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਂਦਿਆਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਉਤੇ ਹੀ ਅਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਕਢਿਆ ਗਿਆ।

ਸ. ਭੋਰ, ਸ. ਪੰਜੋਲੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਵਾਕ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਸ. ਮੱਕੜ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ। ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਬਦਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਸ. ਮੱਕੜ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਰਯਾਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਰਯਾਦਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ. ਮੱਕੜ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਸਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਗਠਤ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਪਿਛੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਹੱਥ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਸ. ਮੱਕੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 4 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਹੱਥ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ. ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ, ਬਾਬਾ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਧਨੌਲਾ, ਭਜਨ ਕੌਰ ਡੋਗਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਜਰਾਣਾ, ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੋਰ, ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜੋਲੀ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬੰਗੀ ਸਣੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਦਿਲਮੋਘ ਸਿੰਘ, ਨਿਜੀ ਸਹਾਇਕ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੀਡੀਆ ਇੰਚਾਰਜ ਸ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਵਾ ਅਤੇ ਸ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਜਸਜੀਤ ਸਿੰਘ ਟੋਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਥ ਕਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਉਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਘੰਟੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਗੋਲਕਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਕੌਮ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਛੂਹ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਤਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵਲੋਂ ਬੋਧੇ ਗਏ ‘ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ’ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਕਮੇਟੀ ਅਪਣਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ), ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੱਥਰ ਕੌਂਸਲ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਚਾਇਤ, ਅਕਾਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਸਿੱਖ ਵਾਚ ਗਰੁੱਪ, ਸਿੱਖ ਯੂਥ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੱਥਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਖਤ ਰਾਹੀਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ, ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਲ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 3 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੱਥਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਧੜਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ, ਕੰਵਲਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੌਤਾ, ਭਾਈ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਾਂਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਕੌਮ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਝੰਡਾ, ਸਿੱਕਾ, ਸਭਿਅਚਾਰ, ਵੱਖਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ, ਵੱਖਰੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਰਵਾਂ, ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ, ਵੱਖਰੀ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੈ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ?

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣਾ ਤਿੱਖਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ, ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੁਖੀ ਭਾਗਵਤ, ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਹ ਸੰਤ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵਿਰੁਧ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਬਗ਼ਾਵਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ, ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ‘ਸਾਧ ਟੋਲੇ’ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰ ਕੇ, ਉਹ ਪੰਥ-ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤਿ ਮੰਦਭਾਗਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੋਫ਼ਤ ਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।

ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ-ਮੱਕੜ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਘਿਰਾਓ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਰੋਸ ਵਜੋਂ 12 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਖੇ ਅੰਤਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੱਥਰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸ੍ਰੀ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੌਤਾ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘੁਮਾਣ, ਅਕਾਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ) ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੱਕੜ ਅਤੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਰਸਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੌਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ

ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸਮੂਹ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮੂਹ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਨਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਿੰਨੀ ਸੰਸਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅਮਰੀਕਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕੱਤਰਤਾ ਲਈ ਅੰਤਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੋਧਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪਾਰਟੀ ਆਦੇਸ਼ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਤੇ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੁਣ ਪੱਥਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਇਹ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੀ ਇਕ ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ‘ਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਰੱਦ ਹੋਣ ਤਕ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ

ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਲੰਮੀ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2003 ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਵੱਖਰਾ ਕੈਲੰਡਰ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅੰਡਰੀ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਂਦ ਹਸਤੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਡਰੇਪਣ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਤਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੀ 30 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਸਬੰਧੀ ਭੋਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੁੜ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਸੱਤ ਘੰਟੇ ਚੱਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੰਦਗੜ੍ਹ, ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੀਤ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ। 28 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ‘ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਤੀਰੇਧ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉੱਠ ਵੀ ਖੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸੋਧਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਆਸੀ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੋਧ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਉੱਠ ਵੀ ਖੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਧ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ‘ਚ ਸੋਧ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜੋਲੀ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਹੋਈ ਇਕੱਤਰਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਘੀ 30 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਬਿਕਰਮੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਪੰਥ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਉਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨਗੀਆਂ। ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜੋਲੀ ਨੇ 30 ਦਸੰਬਰ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਥ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਸੂਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਜਥੇਦਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਜਿਥੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਏ ਮੀਤ ‘ਜਥੇਦਾਰ’ ਗਿਆਨੀ ਜੋਤਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਫੋਨ ਉਤੇ ਰਾਬਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਪਲ-ਪਲ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਸਲਾਹਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਜਿਥੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਹਿਬਾਨ ਗਿਆਨੀ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਇਕ ਮੌਕਾ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦ ਗਿਆਨੀ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਲਗਭਗ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ।

ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਣੇ ਭੋਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ ਜਦਕਿ ਗਿਆਨੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਆ ਪਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਦ ਗਿਆਨੀ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਵਲੋਂ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਰੱਖੀ ਸ਼ਰਤ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਉ, ‘ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੋਤਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੁਰਤ ਗਿਆਨੀ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੋਨ ਉਤੇ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੁਛਿਆ, “ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ?” ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਜੋਤਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਹ ਸੌਂਪ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਡਰਾਮੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ।

GILL

DIGITAL VIDEO

Harry Gill 209-648-9716
Jaji 916-470-9781

ਅਸੀਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ, ਜਨਮ ਦਿਨ ਪਾਰਟੀ, ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਲਈ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਓ

www.gilldigitalvideo.com
email: gillvideo@yahoo.com

M&J

ROAD SERVICE

ਮੇਜਰ ਬਰਾਂਡ ਦੇ ਹੋਲ ਸੇਲ ਕੀਮਤ ਦੇ ਟਾਇਰ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੇ ਰਿਮ ਅਤੇ ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।
24 ਘੰਟੇ ਸਿਕਿਊਰਿਟੀ ਗਾਰਡ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ
5 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਟਰੱਕ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੈ

BRIDGESTONE **Firestone** **YOKOHAMA** **GOODYEAR** **BFGoodrich**

MAJOR BRANDED & WHOLE SALE PRICE

TIRES • RIMS • ROAD SERVICE • SNOW CHAINS

SECURE TRUCK PARKING

Freeway 5 - 11401 Harlan Rd. Lathrop CA 95330
Across from Kenworth

Freeway 99 - 3327 South Hwy 99, Stockton CA 95215
New & Used Tires & Truck Repair Service Available

Hardeep Singh Cell: 209-450-8981
Off : 209-456-0182

ਸਮੋਗ ਚੈਕ

SMOG

STATE OF CALIFORNIA LICENSED

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰ, ਟਰੱਕ ਜਾਂ ਮੋਟਰਹੋਮ ਆਦਿ ਦੀ ਸਮੋਗ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ Bakersfield ਅਤੇ Fresno Location ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

Big Christmas Special

39.75

Big + DMV Certificate
Free Repair
Upto \$500
Ask for Tech

ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ Problem ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਮੋਗ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਲਾਹ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹਰ Location ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਮਿਲੇਗਾ।

- 901 California Ave & P : 661.325-6666
- 1629 California Ave & H : 661.323.3333
- 406 S. Chester Ave & Terrace Way : 661.832.4444 (Inside Gas Station)
- 5333 Whittie Ln & Grissom : 661.396.7664 (Inside Big Brand Tire)
- 1017 Bearmountain Blvd (Arvin) : 661.854.7664
- 1222 Golden State & M : 661.326.0346
- 1506 N. Black Stone & McKinley : 559.268.7574
- 2597 N Black Stone : 559.222.9999 (Between Clinton & Shield)
- 1161-I Street Reedley & 12th St : 559.638.9017
- 416 Orisi Ca & 63 Hwy : 559.528.6848
- 2420 Whiteson Ave & Thompson : 559.896.5555 (By Kragen Auto Parts) Selma
- 646 Dinuba Ave (Reedley) : 559.638.3243 (By the DMV 3073)
- 1512 Dairy Ave : 559.922.4500 Corcoran CA

MOST CARS

B&B

REGISTRATION & TRAVEL SERVICES

ALL DOMESTIC & INTERNATIONAL AIR TICKET

• ICC • DOT • IRP • FUEL TAX
• ALL TRUCK PAPER WORK & INSURANCE ETC.

ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੱਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Call : Sukhvir
Office: 661-832-5500
Office: 661-832-5510
Fax : 661-832-5520
bb4dmv@yahoo.com

3905 Hughes Ln, Ste. C Bakersfield CA 93304

ਕੀ ਭਾਰਤ ਵੀ ਖਿਸਕ ਰਿਹਾ ਅਸਫਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤਾਂ ਦੇ ਖੇਮੇ ਵਲ ਨੂੰ?

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ

ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ 'ਫੋਲਡ ਸਟੇਟ' ਅਰਥਾਤ ਇਕ 'ਅਸਫਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਰਾਜ' ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੰਗ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਠੀ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਪੱਛਮੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਗ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਵਾਰੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਮੰਗ ਜਿਥੋਂ ਉਠੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਦਮ ਤੋੜ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਕਈ ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਠ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇ ਹੇਠ ਉਠ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਕ 'ਫੋਲਡ ਸਟੇਟ' ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਫੋਲਡ ਸਟੇਟ' ਕਹਿਣ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ।

ਹੁਣ ਲੋਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੇਲੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਥੇ ਕੋਈ ਖੇਤਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨੇਮਾਂ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨੁਕਤੇ ਆਏ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਵੇਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਵਧਾਈ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਖ਼ਬਰ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਖਾਸ ਖ਼ਬਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਬਦਨਾਮ ਗੁੰਡਾ ਗਰੇਹ ਦੇ ਮੁਖੀਏ, ਇਕ ਮਾਫੀਆ ਡਾਨ ਨੇ, ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਮੋਢਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਫੋਟੋ ਵਿਖਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਟੀ. ਵੀ. ਐੱਕਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ, "ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਲੈਂਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਇਹ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?" ਨਾਲ ਹੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਤੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ-ਦੋ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੱਥ ਹੀ ਤੱਥ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨੇਮਾਂ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਹੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮੈਂਬਰ ਅਪਰਾਧੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਝਾਰਖੰਡ ਵਿਚ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਉਹ ਦਾਗੀ ਬੰਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਵਿਧਾਇਕ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੰਦਰ ਬਹੁਮਤੀ ਸਾਬਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਮਤੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਧਾਇਕ ਬਣਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜੀ, ਰਾਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤੇ ਗੱਦੀ ਛੱਡਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਫਿਰ

ਜੈਲਲਿਤਾ

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਧਾਇਕ ਬਣਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਹਾਬਤਿਆ ਫਿਰਦਾ ਇਹ ਬੰਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਵੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਬੇਸ਼ਰਮ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਸੋਰੇਨ ਨੂੰ ਭੰਡਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋਟੇ ਵੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛੱਡਣੀ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਕੈਦ ਕੱਟ ਕੇ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਉਹ ਫਿਰ ਲੀਡਰ ਦਾ ਲੀਡਰ ਹੈ। ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਜੇਲੂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਤਰੀ ਸੀ, ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਤਲ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਕਤਲ ਕਰੂੰਗਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਸੋਰੇਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣੂੰਗਾ।"

ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀ ਲੀਡਰ ਜੈਲਲਿਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਪਰ ਅਪੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਤੁਰ ਪਈ। ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਉਹਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਰੇ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਸੀ, ਪਰ ਜੈਲਲਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੈ ਫਿਰ ਵੀ ਕਰਵਾ ਲਈ। ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਗੂ ਚੁਣ ਲਿਆ। ਵਿਧਾਨਸਭਾ ਅੰਦਰ ਬਹੁਮਤੀ ਵਾਲੀ

ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਮਾਮਲਾ ਦਾਇਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਓਥੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚੋਣ ਲੜਨ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਦੇ ਹੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੈਲਲਿਤਾ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ, ਕੇਸ ਲੜਿਆ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਰੱਦ ਕਰਾ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਓਸੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਹੀ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪੁਲਸ ਮੁਖੀ ਸ਼ੰਭੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਦਾ ਕੇਸ ਉਭਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਚੋਂਦਾ ਸਾਲ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨ ਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੜਕਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਕੇਸ ਵੀ ਪੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਟੈਨਿਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਟੈਨਿਸ ਦੇ ਕੋਚ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਤੋਂ ਰੁਚਿਕਾ ਵਿਰੁਧ ਡਿਸਪਲਿਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉਥੇ ਦਾਖਲਾ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਉਥੇ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁਚਿਕਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਓਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਥੇ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਨਾ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਕੁਕਰਮੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਕੁਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਾਠੌਰ ਨੇ ਉਦੋਂ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਰਾਠੌਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਈ। ਪੱਖਪਾਤ ਏਨਾ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਕਿ ਰਾਠੌਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਤਾਂ ਦਬਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਪਰ ਬੱਜਰ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਸੋਰੇਨ

ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਉਲਟ ਪੱਖਪਾਤੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘਾਂ, ਭਜਨ ਲਾਲਾਂ ਜਾਂ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਟਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਹੁੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ?

ਰੁਚਿਕਾ-ਰਾਠੌਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾ ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵੀ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ ਜੱਜ ਨਿਰਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਮਾਇਆ ਦਾ ਗੱਫਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਂਅ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਜਸਟਿਸ ਨਿਰਮਲ ਯਾਦਵ ਦੀ ਥਾਂ ਜਸਟਿਸ ਨਿਰਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਵਲ ਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਨਿਰਮਲ ਯਾਦਵ ਦੀ ਸਰਕਾਰ-ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਤਕੜੀ ਪਹੁੰਚ ਸਦਕਾ ਉਹ ਕੇਸ ਘੱਟੋ-ਕੋਢੀਆਂ ਰਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਦੂਜੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਬੇਦਾਗ਼ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੋਈ ਦਾਗ਼ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੇਗੀ?

ਕਰਨਾਟਕ ਦੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਦਿਨਾਕਰਨ ਵਲੋਂ ਕਈ ਸੌ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਸਮੇਤ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹਨ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ

ਮਹਾਂ-ਦੋਸ਼ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਤਾ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦਿਨਾਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅੰਦਰ ਕੱਚ-ਸੱਚ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਸਟਿਸ ਰਾਮਾਸਵਾਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬਚਾਅ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੁਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੱਜ ਵੀ ਆਖਰ ਇਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਾਲੇ ਐਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਇਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਬਾਪ ਦਾਗੀ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਹਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਸੱਦਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਬਦਨਾਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਵੇਖਿਆ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕੁਝ, ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ-ਨਮੂਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਘਰ ਤੋਂ ਇਕ ਮਰੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਾਰਨ, ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਸੜਕ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੁਣ ਸਕਦੇ। ਖੜੇ ਪੈਰ ਕੋਈ ਲੀਡਰ ਐਵੇਂ ਮੂੰਹ ਪਾਝ ਕੇ ਕੋਈ ਬਕਵਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾ ਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਜ਼ਾਰ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ-ਮੋਟਰਾਂ ਭੰਨਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਇੱਥੇ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਹੱਥ ਵੀ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਬੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਟੀ. ਵੀ. ਸਕਰੀਨਾਂ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ ਕਦੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਧਮੱਚੜ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਕੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚਲੇ ਕਈ ਗੰਦੇ ਅਨਸਰ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਕੰਮ ਆਪਣੀ ਗਰਜ਼ ਲਈ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਆਨਾ ਵਿਚ ਸੰਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਕਤਲ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਭੜਕਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਕਰਫਿਊ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਓਦੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਥਾਣੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੇਜ ਕੇ ਇਕ ਕਮਰਾ ਬੁੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਹੋਟਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਦਰ ਤਾਲੇ ਲਾ ਕੇ ਮਾਲਕ ਘਰ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੁਣ ਏਥੇ ਵੇਟਰ ਹੈ, ਨਾ ਰਸੋਈਆ ਤੇ ਨਾ ਕਾਊਂਟਰ ਦਾ ਕਲਰਕ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਤੋਂ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਕਮਰਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਚਾਬੀ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਅੱਗੋਂ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰਫਿਊ ਲੱਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਹਵਾਲਦਾਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਕਿ ਹੋਰ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਹੋਟਲ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਭੱਜ ਗਏ, ਆਪੇ ਆ ਜਾਓਗੇ। ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਤੀਹ-ਚਾਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਆਈ, ਅੱਗੋਂ-ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਹੋਟਲ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ। ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇੱਥੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਤਾਣੇ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਗੂ ਵੀ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਹਰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫਲਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚੱਲੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਓਗੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਵਾਪਸ ਵੀ ਮਿੱਥੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆ ਸਕੋਗੇ।

ਪੁਲਿਸ ਸੀਨੀਆਰਤਾ ਬਾਰੇ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ

ਬਠਿੰਡਾ : ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀਨੀਆਰਟੀ (ਸੀਨੀਆਰਤਾ) ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਵਰਗਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਨਾ-ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣੇਗੀ, ਬਲਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕਠਿਨ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਜੋ ਨਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੱਚੀ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ, ਆਰਮਡ, ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿੰਗਾਂ ਵਿਚ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੀਨੀਆਰਤਾ ਵੀ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਮਿਲੇਗੀ। ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਕਾਇਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂ ਆਰਮਡ ਬਟਾਲੀਅਨਾਂ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸਨ, ਪਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਪੈਮਾਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਗਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 70 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 30 ਫੀਸਦੀ

ਤਰੱਕੀਆਂ ਰਹਿੰਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿੰਗਾਂ 'ਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਚਰਚਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਜ਼ਾਬਤਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂ ਆਰਮਡ ਜਾਂ ਆਰਮਡ ਤੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਾਰਨ ਆਰਮਡ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਭਾਰੀ ਬੇਚੈਨੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਫ਼ਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਘੱਟ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਸੀਨੀਆਰਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੱਲਿਓਂ ਪਦ ਉਨਤ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਵਾਲੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਦ ਉਨਤੀ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏ ਐਸ ਆਈ ਬਣਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਧੇ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਏ ਐਸ ਆਈਜ਼ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਗਿਣਨ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਕਰਾ

ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਧੇ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਚਾਰ-ਇੱਕ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ 1959 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੀਨੀਆਰਤਾ ਸੂਚੀ ਮੁੜ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ 1959 ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਸ ਪੀ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ ਚਾਰ ਸਿੱਧੇ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਡੀ ਐਸ ਪੀਜ਼ 'ਚੋਂ ਲਏ ਜਾਣ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਰੱਕੀ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਤਰਕ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮੰਗ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ 6 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਇਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਗਲੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ 2010 ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 1979 ਵਿਚ ਜਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਬੇਚੈਨੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਈ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੈਨਹੋਜੇ ਵਿਖੇ

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਫਰੀਮਾਂਟ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਬੇ-ਏਰੀਆ ਇਕਾਈ ਵਲੋਂ 31 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਰਾਤ 8 ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸਾਲ 2009 ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਅਤੇ ਸਾਲ 2010 ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਆਜ਼ਾਦ ਜਲੰਧਰੀ, ਸ. ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮੋਮਨ, ਡਾ. ਸੁਹਿੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ ਰਿੱਕੂ, ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਨੂਆ ਅਤੇ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਨੂਆ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕ ਸੰਖੇਪ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਰੂਪ (ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਨ) ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ। ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸਟੇਜ ਸੇਵਾ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਵੀ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਨਰਲ (ਰਿਟਾ.) ਪੀ.ਕੇ. ਗਰੇਵਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਫੀਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਸੂਚਨਾ ਮੰਗਣ ਦਾ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਵੱਖਰੀ ਫੀਸ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ 1908 ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਮੈਨੂਅਲ 1929 ਦੀ ਆਤ ਹੇਠ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਮੁਖਤਿਆਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚਨਾ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਐਵਾਰਡਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੀ ਐਸ ਗਿੱਲ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ 1 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ 51 ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਐਵਾਰਡ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਡੀਜੀਪੀ, ਪੀ ਐਸ ਗਿੱਲ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਵਿਲੱਖਣ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੁਲਿਸ, ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ, ਸਮਗਲਿੰਗ, ਆਧੁਨਿਕ ਆਈਟੀ ਟੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ, ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਪੁਲਿਸ ਭਲਾਈ, ਵਧੀਆ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਤੰਬਰ 2009 ਵਿਚ ਇਹ ਐਵਾਰਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ (30 ਦਿਨ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੀਸ ਵੀ ਸਿਰਫ ਦੋ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਸਫਾ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੀਸ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

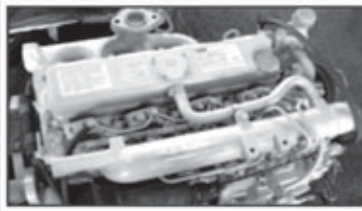
ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਵੀ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੇਠ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ 1908 ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਮੈਨੂਅਲ 1929 ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਚਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਸਬਾ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਗਲਾ ਨੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਸਾਲ 2008 ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਕੁਲ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਲਾਲ ਨੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮੁਖਤਿਆਰਨਾਮੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੰਗੀ ਸੀ।

ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਲਾਲ ਵਲੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚਨਾ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (1) (ਜੇ) ਤਹਿਤ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਜਨਤਕ ਹਿਤ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੋਕ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਸਾਲ 2008 'ਚ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਉਕਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਲ 2008 ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

North American Truck Stop

ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ! ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ!! ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ!!!

ਕੈਰੀਅਰ ਬਰਮੇਕਿੰਗ ਐਂਡ
ਕੈਰੀਅਰ ਯੂਨਿਟ
ਇੰਜਣ ਇਥੇ ਸਸਤੇ ਭਾਅ
ਉੱਤੇ ਬਦਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਸਰਵਿਸ
ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਜਬ ਭਾਅ

909-350-3310, 909-697-5808

balwindernats@yahoo.com

14320 Slover Ave., Fontana, CA 92337

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾਂ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ

*ਰਿਫਿਊਜੀ ਸਟੇਅ *ਵਿਆਹ ਦੇ ਕੇਸ
*ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ *ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ *ਬਿਜਨੈਸ ਵੀਜ਼ਾ
*ਇੰਪਲਾਇਮੈਂਟ ਸਬੰਧੀ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ
*ਐਡਾਪਸ਼ਨ ਆਦਿ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਲੋਨ ਮੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਵੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

Attorney At Law

Law Offices Of Jaspreet Singh

37-18, 73 Street, Suite 401
(Near Subzi Mandi)
Jackson Hts, NY-11372
Ph: 718-533-8444
Fax: 718-533-8460

44790 S. Grimmer
Blvd. #204
Fremont CA-94538
Ph: 510-657-6444
Fax: 510-657-6443

2945 W. Capitol Ave,
Sacramento CA-95691
Ph: 916-372-4448
Fax: 916-372-4440

ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਚਾਓ FORECLOSURE ਤੋਂ ਬਚੋ

SELL YOUR HOME FOR CASH TODAY

#1 SHORT SALE EXPERT

CALL TODAY & STOP WORRYING

Manjit Gill - 209.524.4008

Real Estate & Loans - 510.415.2368

ਸਸਤੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ

GILL FINANCIAL & INSURANCE

Manjit Gill
President
CA Lic#0B23990

- AUTO
- HOME
- LIFE
- HEALTH
- LIQUOR STORES
- GAS STATIONS
- TRUCK INSURANCE

EDUCATION FUNDING
RETIREMENT ਦੇ ਵਧੀਆ PROGRAM

ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

510-415-2368 / 209-524-4008

www.gillfinancial.com

ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ

ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਿਟੀ ਅਤੇ ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ ਤੇ

ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ

ਲੈਣ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾਮ

ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖੋ

ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ

Major Singh Chauhan
AGENT
CA Ins. Lic #0D36632
New York Life Insurance Company

Sacramento Office :
120 Hoxsie Ct,
Folsom CA 95630

Fremont Office :
39650 Liberty St. #200
Fremont CA 94538

Bakersfield Office :
PO Box 40728
Bakersfield CA 93384

Cell: 916-337-1683

Off: 916-983-4890

Off: 510-624-4190

Fax: 916-984-0110

mc101048@gmail.com

THE COMPANY YOU KEEP

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 9 ਜਨਵਰੀ 2010

ਹਰ ਨਵਾਂ ਸਾਲ, ਨਵਾਂ ਸੁੱਖ ਵੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵੀ।

ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਜਾਰੀ

ਮੌਜੂਦਾ ਅਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਦੇਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਪਾਠਕ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤਬਕਾਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਿੱਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਤ ਤਬਕਿਆਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦੋਨੋਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਵੀ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਤਕਰੀਬਨ ਠੱਪ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਸੀਵੇਜ ਸਿਸਟਮ, ਟੈਲੀਫੋਨ ਲਾਈਨਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਹਾਲ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਛੜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਮਾੜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਉਜਾੜੇ ਵਲ ਤੁਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਰੁਖ ਸਿਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹੇਠਲਾ ਅਮਲਾ ਫੈਲਾ ਜਿੰਨਾ ਵਧ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁਰ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਰੋਗਾ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਵੀ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲੇ ਹੀ ਹੜਪ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਵਾਅਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਸਤੇ ਰਾਸ਼ਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਠੱਪ ਹੋਣ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਵੀ ਅਧਵਾਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਜਿਹੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਉਂਜ ਆਉਂਦੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੇਬਾਹ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਦਾ ਹਾਲ ਬੁਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁੜ ਚੇਤੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਬਦਲਾਲੂ ਸਿਆਸਤ ਵੀ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਲੋਚਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮੁੱਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਰੁਲਣ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਔਖ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਸਿਲਸਿਲਾ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸਾਲ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਅੱਜ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੁੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ।

ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚਕਾਰ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਦੋਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੇ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਨਜਿਠਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਭਾਜਪਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਪਾਰੀ ਤਬਕੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਵਧਾਏ ਗਏ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਣ ਕੇ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉੱਪਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਵੀ ਦੇਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਾਲੀਆ ਉਪਰ ਆਧਾਰਤ ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਭਾਜਪਾ ਹਾਈਕਮਾਨ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਹਾਈਕਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਉਪਰ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਰਥਕ ਢਾਂਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੰਦੇ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਹੋਰ ਬੋਝ ਚੱਕਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿਲਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਪਾਉਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 800 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਕੌਣ ਚੁਕੇਗਾ? ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ 800 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੋਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚੁਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ 'ਪੇਂਡੂ ਬਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰੀ' ਤਬਕਿਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਖੇਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ 'ਵਪਾਰੀ ਬਨਾਮ ਕਿਸਾਨ' ਸਿਆਸਤ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਠਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਉਂਜ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਵਲ ਤੁਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨਸਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਆਪ ਨਹੀਂ ਮਿਥਦੇ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਅ ਅਕਸਰ ਘਾਟੇਵੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਰਖੇ ਜਾਣ ਲਈ ਅਕਸਰ ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਭਾਅ ਸਸਤੇ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਵੋਟ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਿਮਟ ਗਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਤਾਕਤ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਦੇ ਅਰਬ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ 75 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਜਵਾਨ ਮੁਲਕ ਅਖਵਾਉਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਪਰਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਬਣਾ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਨਿਪੁੰਨ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਾਬਲ ਹੋਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ (ਕਾਬਲੀਅਤ ਪੱਖੋਂ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਲੈਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਹੀ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਗੁਨਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਮੌਕੇ ਨਾ ਹੋਣ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ ਬਗੈਰ ਜਾਇਆ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਮੱਲਾਂ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਮਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਰਾਲਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵੋ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ। ਉਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਦਹਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੱਛੇ? ਉਂਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਲ ਕੁਝ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਸਫਲ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਵਲ ਵੀ ਹੱਥ ਵਧਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਪਗ ਤਬਾਹ ਹੋ ਹੀ ਚੁੱਕੀ, ਉਸ ਪੂਰੀ ਪੀੜੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ, ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਨ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸਧਰਾਂ ਸਭ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰੇ ਦੇ ਵਾਂਗ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਡਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਢਾਂਚਾ ਕੁਝ ਸਾਰਥਕ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹਨ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਸੀ ਫੀਸਦੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਲਿੰਕ ਭਾਸ਼ਾ) ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਤੋਂ ਵਿਰਧੇ ਹਨ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਬੰਗਲੌਰ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾ ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਏਨੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾ ਸਕਣ। ਸਾਡੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਵੇਰਵਾ ਤੱਕ ਆਪ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਟਾਈਪਿਸਟ ਕੋਲ ਭੱਜਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੇ ਦੱਸ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹੀ ਕਾਗਜ਼ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕੂੜਾਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੋਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਬਦਤਰ ਹਾਲਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿੱਠਾਂ ਬਾਧਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਝਟਕਾ ਅਸਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਜਦੋਂ ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਤੋਂ ਆਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ-ਖੂੰਹਦਾ ਮਨੋਬਲ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪੇਪਰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਨੰਬਰ ਲੈਣ ਦੀ ਦੌੜ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਕਲ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਕਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਸੰਬੰਧੀ ਗੰਭੀਰ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰ ਕੇ ਹਰ ਉਸ ਅਫਸਰ 'ਤੇ ਜੋ ਨਕਲ ਰੋਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ? ਜੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਖਤ ਫੈਸਲੇ ਨਾ ਲਏ ਤਾਂ ਉੱਗੇਗਾ ਉਹੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬੀਜ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸੇਧ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ 'ਚ ਖਾਸ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ

ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵੀ ਬਦਤਰ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਬਸ ਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਮਾਹੌਲ ਹੈ ਉਥੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ (ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ) ਵਲ ਭੱਜਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੋਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫੰਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਤਕਨੀਕ ਲਈ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਿਹਾ। ਇਸਤੋਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿੰਨੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਿਮਟ ਗਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਤਾਕਤ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਦੇ ਅਰਬ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ 75 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਜਵਾਨ ਮੁਲਕ ਅਖਵਾਉਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਪਰਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਬਣਾ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਨਿਪੁੰਨ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਾਬਲ ਹੋਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ (ਕਾਬਲੀਅਤ ਪੱਖੋਂ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਲੈਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਹੀ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪਹਿਚਾਣੀਏ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਖੇਤਰ ਲਈ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਦਬਾਅ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਖੇਤਰ ਨਾ ਚੁਣ ਲੈਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰਨ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸੇਧ ਦੇ ਕੇ ਯੋਗਤਾ ਮੁਤਾਬਕ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਚੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਕੇ ਯੋਗਤਾ ਮੁਤਾਬਕ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਜੱਸਾ ਖੇਤੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਲੈ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਲੱਭੇ ਜਾਣ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਮਾਹਰ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਕਿੱਤਾ ਤਰਖਾਣਾ ਤੇ ਲੁਹਾਰਾ ਵੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਾਤੋ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਥੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਕਰਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਾਮਯਾਬ ਇਨਸਾਨ ਬਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਕਿੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਘੋਟਾ ਮਾਰਕਾ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛਡਾਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਅਸੀਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੂਝ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੁਣੇ ਸਾਡਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਭਗਵੇਂ ਰੰਗਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ !

ਜਿਵੇਂ ਦਰੋਪਤੀ ਹਾਰੀ ਸੀ ਵਿਚ ਜੂਏ, ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਜਿਹੇ ਬਲਕਾਰੀਆਂ ਨੇ।
ਇਵੇਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਏ ਦਾਅ ਉਤੇ, ਪਿਓ-ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਵਫਾਦਾਰੀਆਂ ਨੇ।
ਬਿਪਰਵਾਦ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਨੂੜ ਦਿੱਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਦਾਰੀਆਂ ਨੇ।
ਅੱਧਾ ਪੰਥ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੋਚੇ, ਕਿਵੇਂ ਘੇਰਿਆ ਸਾਨੂੰ ਲਾਚਾਰੀਆਂ ਨੇ।
ਕੌਮ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਗਿੱਦੜਾਂ ਵੱਸ ਪੈ ਗਈ, ਪੱਲੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਤਾਹੀਂ ਖੁਆਰੀਆਂ ਨੇ।
ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ, ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਲਲਾਰੀਆਂ ਨੇ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ

ਕਰਮ ਬਰਸਟ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਜਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੌਜੀ ਬਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਜੰਗ ਹੁਣ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜੰਗ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਧਮਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੰਗ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਆਲਮੀ ਮੰਦੇ ਸਦਕਾ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਗਿਰਝੀ ਅੱਖ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਉਪਰ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਟਿਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਉਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਦਬਾਅ ਵਧਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਦਲਾਲਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਝਾਰਖੰਡ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਕ ਜੋਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਸਦਕਾ ਕਲਿੰਗਾਨਗਰ, ਸਿੰਗੂਰ, ਨੰਦੀਗਰਾਮ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਮੁੰਬਈ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਕ ਜੋਨਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਸਕੋ, ਲਕਸ਼ਮੀ ਮਿੰਤਲ, ਟਾਟਾ, ਜਿੰਦਲ ਅਤੇ ਰਿਲਾਇੰਸ ਵਰਗੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਆਰਥਕ ਜੋਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਰਨੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਧਿਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਾਸ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸੰਸਾਰ ਬੈਕ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੌਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਆਰਥਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰਾਂ ਅਰਥਾਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਡੇ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਇਸ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਮਰਤਿਆ ਸੇਨ ਅਤੇ ਪਾਲ ਕਰੂਗਮੈਨ ਵਰਗੇ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਉੱਘੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲ, ਜੰਗਲ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। 2006 ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਕਬਾਇਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਢਾਈ ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਾਮਤੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ ਇਸ

ਜ਼ਮੀਨ ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੀਮਤ ਲੈ ਕੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜਾਂਗਲੀ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਨਗਰ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਦੁਆਲੇ ਗੰਦੀ ਖੋਲੀ ਵਿਚ ਬਸੇਰਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਮਤ ਤਾਂ ਹੈ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਵਸੋਬਾ ਨਹੀਂ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਰੱਦ ਵੀ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਅਮਿਤ ਭਾਦਤੀ ਵਰਗੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ, ਰੋਮਿਲਾ ਬਾਪਰ ਵਰਗੇ ਮਾਨਵਸ਼ਾਸਤਰੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਅਰੁੰਧਤੀ ਵਰਗੇ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਹਕੂਮਤ

ਰਾਜ਼ੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤ ਵਿਚ ਹੀ ਖੋਟ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਗਰੀਨ ਹੰਟ ਯਾਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ, ਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਜੋਂ ਅੰਗੀਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਾਲ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਲੇਸਟ ਅਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਮੇਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੱਥ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਦੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ 30000 ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਝਾਰਖੰਡ,

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਝੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਟੋਹਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਫੋਰਸਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਲੋਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚਲੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਗੜ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਮਹਿਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲਾਲਗੜ੍ਹ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚਲੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੱਟੇ ਹੀ 9, 12 ਅਤੇ 26 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਮੋੜਵੇਂ ਹਮਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਲਈ ਇਸੇ 15 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ 29 ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੂਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੀ ਬੇਚੈਨੀ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। 15 ਨਵੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਕੋਟਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਈ ਚੋਣ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ. ਐਫ. ਦੇ ਅਫਸਰ ਸਮੇਤ 15 ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬੁਝਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਲੁਕਵੀਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਵੋਟਾਂ ਭੁਗਤਾਉਂਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਮਾਓਵਾਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਾਲਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਸਾਈਆਂ ਫੋਰਸਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਮ ਕਬਾਇਲੀ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦੇਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਮਾਓਵਾਦੀ ਭੱਜਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਛੁਪ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਸੂਰੱਖਿਆ ਬਲ ਢਿੱਲੇ ਪਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੰਕਰੇਲ ਬਾਣੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਡੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਲਗੜ੍ਹ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਯਾਫ਼ਤਾ ਕੋਬਰਾ ਦੀਆਂ 70 ਬਟਾਲੀਆਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਾ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਜਾਰੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਬੱਬ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲਾਂ

ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਛੋਟੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਰ ਐਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਘਟਨਾ ਛੇ ਫਰਵਰੀ 2004 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਕੋਰਾਪੁਟ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਜਦੋਂ ਸੱਤ ਅਹਿਮ ਸੂਰੱਖਿਆ ਟਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੋਰਾਂ ਦੇ 5 ਸੌ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਬੇਹਿਸਾਬਾ ਗੋਲਾ ਬਾਰੂਦ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ 13 ਨਵੰਬਰ 2005 ਨੂੰ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈਡਕਵਾਟਰ ਵਿਖੇ ਵਾਪਰੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ 'ਚ ਵੀ ਕੋਰਾਪੁਟ ਵਾਲੀ ਜੁਗਤ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਪੂਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਗਾਰਦ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਥਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟਮਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਾਧੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ।

17 ਜੁਲਾਈ 2006 ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਈਰਾਬੋਰਾ ਸਥਿਤ ਸਲਾਵਾਜੁਡਮ ਦੇ 4 ਹਜ਼ਾਰ ਅਵਾਰਾਗਰਦਾਂ ਨੇ ਕੈਂਪ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਿਨਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਚੌਥੀ ਅਤੇ 5ਵੀਂ ਘਟਨਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 16 ਦਸੰਬਰ 2007 ਅਤੇ 15 ਫਰਵਰੀ 2009 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਾਤੇਵਾੜਾ ਅਤੇ ਨਿਆਏਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਥਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ 300 ਤੋਂ ਵਧ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰ ਲੁੱਟੇ ਗਏ। ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵੀ ਇਸੇ ਲੜੀ ਦਾ ਮਣਕਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਧਾਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਾਓਵਾਦੀ ਇੰਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਵਲੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਬਗ਼ੈਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ 1970ਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਿਰਲੱਥਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਲੜਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਦ ਉਹ ਵੀ ਹਾਰ ਜਾਣ ਲਈ ਸਰਾਪੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਂਜ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਨੇਕਾਂ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦੀ ਹੋਈ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰੌੜ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 62 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ 85 ਕਰੋੜ ਲੋਕ 20 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਸਿਰਫ 10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਕੋਲ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਭੁੱਖਨੰਗ, ਗਰੀਬੀ, ਬੇਕਾਰੀ, ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਬਸੇਰਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਲਾਠੀਆਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਇਸ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਵੀ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਪ-ਸੂਬੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ

ਬਲਰਾਜ ਪੁਰੀ

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਗਰਮੀ ਆਈ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਇਲ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਤੱਟਵਰਤੀ ਆਂਧਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਰਹੇ ਤੇ ਕੁੱਲ ਵਿਧਾਇਕਾਂ 'ਚੋਂ ਅੱਧਿਆਂ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਖਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। 2004 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। 2009 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ, ਤੇਲਗੂਦੇਸ਼ਮ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਮੰਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਟੀ.ਆਰ.ਐਸ. ਅਵੁੱਕਵੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਜਾ ਪਈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਰੂਪ 'ਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ।

ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਂਧਰਾ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਂਧਰਾ ਦੀ ਮੰਗ ਉਦੋਂ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਹੁਲ ਦੀ 1953 'ਚ ਮਰਨ ਵਰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਦੀ ਮੰਗ ਉਦੋਂ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਗੜ ਗਈ।

ਦੋਵੇਂ ਵਾਰ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਦਬਾਅ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਗਲਤ ਰਾਹ ਅਪਨਾਇਆ। 1953 'ਚ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਿਥੇ ਵਿਸ਼ਾਲ

ਆਂਧਰਾ ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 10 ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਛਾਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਵਿਧਾਇਕ ਮੁੜ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਦਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। 1956 'ਚ ਦੋਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੂਰੱਖਿਆ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਖੇਤਰੀ ਨਿਯੋਜਨ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਕ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ 'ਚ ਖੇਤਰ ਲਈ ਕੁਝ ਕੋਟਾ ਤੈਅ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਸਲ 'ਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਖੇਤਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਥਕੰਡੇ ਵੀ ਅਪਨਾਏ। 1978 'ਚ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਪਰਜਾ ਸਮਿਤੀ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਾਹ ਚਸੇਰੇ ਚੇਨਾ ਰੈਡੀ ਨੂੰ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਤੇਲਗੂਦੇਸ਼ਮ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨਾਇਡੂ ਅਤੇ ਕਾਪੂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗਠਜੋੜ ਰੈਡੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਵੱਖਰੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਨੇ ਜੋ ਵਾਲਾਮਾ ਜਾਤ ਦੇ ਹਨ, ਆਂਧਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਦੇ

ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗਠਜੋੜ 2003 'ਚ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮਤੀ (ਟੀ.ਆਰ.ਐਸ.) ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੀ 70 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਬਾਦੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤਾਂ, ਜਨ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗਠਜੋੜ ਬਣਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਆਂਧਰਾ ਨੂੰ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚੋਂ ਕਾਫੀ ਧਨ ਅਲਾਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਹਵਾਲਗੀ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ 25 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ 75 ਫੀਸਦੀ ਪਛੜੇਪਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵੱਖਰਾ ਸੂਬਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿੱਤੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ।

1998 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਜਾਣ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ, ਵਰਕਰਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਖੰਡ ਆਂਧਰਾ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਾਪੇਖ ਪੱਧਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਭਵਿੱਖ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, 'ਚ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੇ।

ਮੈਂ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਲਈ ਇਕ ਉਪ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਿਸਦਾ ਸੁਝਾਅ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਡਾ. ਗਾਡਗਿਲ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਨ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਹਰੇਕ ਸੂਬੇ 'ਚ ਹਰੇਕ

ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਇਕ ਉਪ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜੋ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮਕਾਜ ਵੀ ਉਹੀ ਸੰਭਾਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਲਈ ਭਰਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕਾਂਤ, ਜੋ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸਨ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕਾਂਤ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਕੇ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਆ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਉਸ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਤਜਰਬਾ ਮੈਂ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ 'ਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸੁਭਾਸ਼ ਘੋਸ਼ਿਗ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਮੈਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਵੀ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਸੁਝਦਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਸਮੇਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਆਂਧਰਾ ਵਿਚ ਬਣੀ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਕੁਝ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ (1) ਕੀ ਆਂਧਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਜ਼ਰੀਏ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਸਵਾਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਸਕੇ? ਸੰਬੰਧਤ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਬਹੁਮਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੀ ਉਸ ਦੀ

ਸਰਕਾਰ ਬਚੀ ਰਹੇਗੀ?

(2) ਕੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਉੱਠੀ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਸਕੇਗੀ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇਤਾ ਮਰਨ ਵਰਤ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਵਰਗੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ? (3) ਨਵੇਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਪੈਮਾਨਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? (4) ਕੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ? ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਗੈਰਾ ਕੀ ਹੋਣਗੀਆਂ? ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਖੇਤਰੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਖਦਸ਼ੇ ਉਦੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੂਬੇ ਬਣੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਗਠਨ 10 ਸਾਲ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਦਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀਆਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਉੱਠੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਉਪ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਜੋ ਤਿੰਨ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਏਕਤਾ ਯਕੀਨੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਝੰਡੇ ਗੱਡਣ ਵਾਲਿਓ! ਨਿੱਤਰੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ!!

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀਆਂ ਜਾਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਮੋਹਰੇ ਬੈਠੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਰੁਪਈਆ/ਡਾਲਰ ਦੇਣ ਲਈ ਨਾ ਉੱਠੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁੱਝੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਵਿਅਕਤੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੁਣੇ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੱਢ ਕੇ ਸਟੇਜ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਦੇਖ ਲੈਣ। ਉਹਦੇ ਵਲੋਂ ਹੌਂਸਲਾ-ਅਫਜਾਈ ਦੀ ਛੇਤ ਪੈਣ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਮਗਰੋਂ 'ਤਾਏ ਦੀ ਧੀ ਚੱਲੀ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਹਾਂ 'ਕੱਲੀ?' ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਖੁਦ-ਬ-ਖੁਦ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਵਾਜੇ ਉੱਪਰ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਢੇਰੀ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ 'ਸੰਗ ਦੇ ਕੁੱਜੇ' ਬਣੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਭਰਾ ਵੀ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਫੜਾ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ- "ਲੈ ਯਾਰ, ਆਹ ਵੀ ਫੜਾ ਦਈਂ ਰਾਗੀ ਨੂੰ!"

ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਐ ਕਿ ਝੁਠੀ, ਰੱਬ ਈ ਜਾਣੇ! ਲੇਕਿਨ ਇਹ 'ਛੇਤ ਪਾਉਣ' ਵਾਲਾ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਕੰਮ ਐਤਕੀ ਮੈਂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਨੋਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਛੇਤ ਪੈਣ ਨਾਲ ਰਾਗੀਆਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਜੇਬ ਹਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਛੇਤ ਮੈਂ ਪਾਉਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ, ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਟਕਾ ਧੋਲਾ ਖਰਚ ਕੀਤਿਆਂ, ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਪੈਨੀ ਖਰਚਿਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਸੁਧਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਨਾਲੇ ਪੁੰਨ ਨਾਲੇ ਫਲੀਆਂ' ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰੀ ਪਾਈ ਰੀਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ।

ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਆਖਰ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਕੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਲਉ ਜੀ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰਾ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਮੋੜਿਓ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਹਥਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਕ ਦੇ ਸਫਾ ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ ਉੱਪਰ ਛਪੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਦਸ ਸਾਲ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਾਦਕੀ-ਨੋਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ, ਨਿੱਕੀ ਡੱਬੀ ਵਿਚ 'ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਝੰਡੇ' ਸਿਰਲੇਖ ਥੱਲੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਅਪੀਲ ਛਪੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮੋਹ ਭਰਿਆ ਨਿੱਘਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਜਨਸ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ

ਉੱਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਫੀਚਰ ਛਾਪੇ ਜਾਣਗੇ।

ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨਾਲ ਮਾਰੀਆਂ ਮੰਜਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਮਾਣਯੋਗ ਖੱਟੀਆਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਬਰਾਹਿਮ ਲਿੰਕਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਸ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਜਾਰਜ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵਾਲੀ ਬਿਗਾਨੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ 'ਆਪਣੀ' ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਜੀਵਨੀ ਤੋਂ ਲਏ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਸਿਦਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ

ਵੀ ਪਏ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਆਸ ਨਹੀਂ! ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਤਾਂ ਝਈਆਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਤਲਖ-ਕਲਾਮੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਿਆਂ 'ਵਾਹ ਭਈ ਵਾਹ! ਕਮਾਲ ਕਰਤੀ' - 'ਬਹਿ ਜਾ ਬਹਿ ਜਾ ਕਰਾ' 'ਤੀ 'ਕੇਰਾਂ ਬਾਈ ਸਿਆਂ!!' ਵਰਗੇ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇਡਿਆਂ ਜੈਸੇ ਫਿਕਰੇ ਜੁਬਾਨੀ-ਕਲਾਮੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਜੇ ਮੋਹਰਿਉਂ ਲੇਖਕ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਏ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਵੀ 'ਮੇਲ' ਕਰ ਦਿਉ ਜੀ! ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਾਠਕ-ਜਨ ਅੱਗਿਉਂ ਅਹਾਂ-ਤਹਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਦਾ-ਬਹਾਰ ਆਦਤ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਕਿਹੜਾ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਣੀਆਂ ਕੱਟਣ ਲਈ ਪੈਨ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਚਰਖਾ ਡਾਹੁਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰੇਗਾ?

ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਹਿਬ

ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨਾਲ ਮਾਰੀਆਂ ਮੰਜਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਮਾਣਯੋਗ ਖੱਟੀਆਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਬਰਾਹਿਮ ਲਿੰਕਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਸ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਜਾਰਜ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵਾਲੀ ਬਿਗਾਨੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ 'ਆਪਣੀ' ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਬਿਖੇਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਕਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਅਪੀਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਚਕਰੀ ਘੁੰਮ ਗਈ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡਣ ਦੀ ਤਾਂ ਅਕੱਥ-ਕਥਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ-ਅਰਾਮ, ਨੀਂਦ, ਭੁੱਖ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਾਂਗ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਗਾ-ਪਿੱਛਾ ਸੰਵਾਰਨ ਦੇ ਦਿਲ ਟੁੰਬਦੇ ਕਿੱਸੇ...ਰੰਗਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੇਅੰਤ ਸਮੱਗਰੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਦਫਨ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮੈਟਰ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਪਰਵਾਸੀ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਨਾਵਲ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੋਟਿਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਕਲਾਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਦੱਬੇ ਪਏ ਖਜ਼ਾਨੇ ਕਿਵੇਂ ਲੇਖਣੀ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ? ਕੀ ਪਰਵਾਸੀ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਮਿਹਨਤ-ਮੁਸ਼ੱਕਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾ ਕੇ, 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਗੇ?

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਿੱਤਰ

ਫਿਰ ਹਮਾਤਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹਨਗੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸਿਹੁੰ ਜਾਂ ਢਿਮਕੇ ਸਿਹੁੰ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ 'ਲਿਖਾਉਣਾ' ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ। ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਿੱਠਾ ਘੱਟ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਲੂਣ ਮਸਾਲਾ ਵਧ ਭੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਂ ਬੇਸ਼ੁਆਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਰਹੇਗਾ। ਕੋਈ ਆਖੇਗਾ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਉਲਾਭਾ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਅਮਕੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇੰਜ ਲਿਖਾਈ ਸੀ ਮੈਂ। ਇਸ ਸੰਭਾਵੀ ਇਲਜ਼ਾਮ-ਤਰਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਹਿਤ ਮੈਂ ਇਹ ਤਰਕੀਬ ਬਣਾਈ, ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਹੀ 'ਛੇਤ' ਛੇਤ ਦਿਆਂ ਕਿ ਆਉ ਭਾਈ ਪਰਵਾਸੀਉ? ਇੰਜ ਲਿਖੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ-ਮਈ ਕਹਾਣੀਆਂ! ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਰੀਸੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਰਾ-ਭੈਣ ਧੜਾ-ਧੜ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁੰਡੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਹੀ ਪੈਣਗੇ?

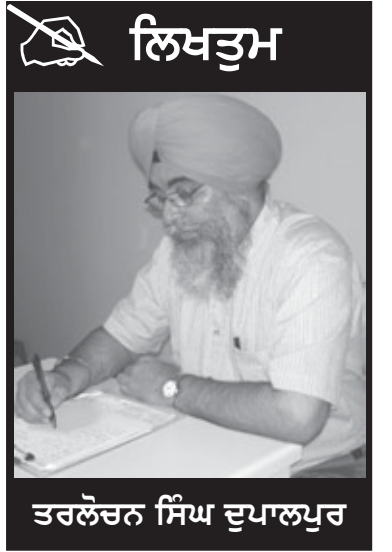
ਗੱਲ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਲਿਖਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਲਿਖਾਂ? ਅਖੇ, ਉਹੀ ਬੀਬੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਸੁੱਥਣ ਨਾਲ ਹੱਥ! ਕਿਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡਣੇ ਤਾਂ ਦੂਰ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਝੰਡੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੱਡੀਆਂ! ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਕੋਈ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ!! ਬੱਸ, ਮਾਵਾਂ ਵਰਗੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ

ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਚਲੋ, ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ 'ਰੀਸ ਪਾਉਣ' ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇੰਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਬੰਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਇਆ।

ਮਾਈਕ ਅੱਗੇ ਲੈਕਚਰਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀਣਾ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਈ ਵਿਹਲੀਆਂ ਛਕੀਆਂ। ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਰਹਿੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ, ਮੇਰੀ ਵਿਹਲ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗਵਾਂਢ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਘਰੇ, ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੇ ਭੀਹਵਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੈਂ 'ਯਾਦਗਾਰੀ' ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ? ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਵਿਥਿਆ ਕਿਤੇ ਫਿਰ ਸਹੀ, ਹਾਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪਧਾਰਨ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੇ। ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਦੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆਈ ਮਾਲ ਗੱਡੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ 'ਬੋਗੀ' ਜੋੜਨ ਵਾਂਗ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਇੰਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨਾਲ 'ਅਟੈਚ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੇ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਰਾਜਨ ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਏ ਭਾਉ ਦੇ ਘਰੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਰੌਲ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਈ ਬੈਠਾ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਅਰੰਭੀ।

ਸਿਰੇ ਦਾ ਮਖੌਲੀਆ ਰਜਿੰਦਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਉਂ ਘੁਲਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਗੱਡੀ 'ਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਇਕ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਵੀ ਘੁਮਾ-ਫਿਰਾ ਲਿਆਇਆ। ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਅੱਗਾ-ਪਿੱਛਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਸ਼ੁੱਕ-ਪਕਾ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਹੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਐਸ ਵੇਲੇ 'ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ਼' ਦੀ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਅਮਰੀਕਨ ਕਲਚਰ ਵਿਚ 'ਪੈਰ ਜਮਾਉਣ' ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਉਸਨੇ। ਮੇਰੇ 'ਦੇਹ-ਰੱਖ' ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ 'ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਪੱਕੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ ਘੱਲ' ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਕੇ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਡਿਗੂੰ ਡਿਗੂੰ ਕਰਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਥੰਮ੍ਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਬੜੀ ਪੜ੍ਹ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲੀ।

ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਦੇਖ ਭਾਉ, ਇਹ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਜੇ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਸੁੱਕੀ ਤੁਤੀ ਵੀ ਜੇ ਇੱਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਕਣਕ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲ ਪੈਣਗੇ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਯਾਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬੰਦਾ ਏ! ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਕਿਉਂ ਜੈ?"

ਤੁਤੀ ਵਾਲੀ ਇਸ ਮਿਸਾਲ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ-ਪਾਣੀ ਜੋਗੀ ਜੋਬ ਮਿਲ ਗਈ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਰਿੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਸੁਖ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਛੇਆਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਸ ਤੋਂ ਵਧ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਜੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਲਮ-ਘਸਾਈ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ 'ਦੁਪਾਲਪੁਰ' ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੁਪਾਲਪੁਰ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਮੀਲ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਪੁੱਛਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ- "ਕਿਹੜਾ ਦੁਪਾਲਪੁਰ? ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਹੋਇਆ ਭਲਾ?" ਕਈ ਜਣੇ 'ਗੋਪਾਲਪੁਰ' ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਰੱਬ ਆਸਰੇ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਮਾਮ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ 'ਛੇਤ ਪਾਉਂਦਾ' ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬਿਜਨੈਸ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ...ਨਾਂ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਜੋਗੀਆਂ ਜਮੀਨਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ...ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੱਲਾਂ ਦੀ ਗਾਬਾ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡ-ਬੀੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਅਮੋਲਕ-ਨਸੀਹਤਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਢੰਗ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸ ਹੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡਣ ਵਾਲਿਉ, ਨਿੱਤਰੇ ਭਾਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ!

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏ ਕਲਾਂ

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਦਰਦ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪੁੱਛੋ ਉਸ ਬਾਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੁੱਛੋ ਉਸਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਵੀ ਨਾ ਲੱਬੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰੰਡੇਪੇ ਦਾ ਜੰਜਾਲ ਗਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਪੁੱਛੋ ਉਸ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਦਾ ਰੁੱਗ ਭਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁੱਖ ਨਾਮਾਤਰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ। ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਫੱਟ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਮਿਹਨਤਾਂ ਰੂਪੀ ਦਾਗੀ ਹੋਈ ਗੋਲੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਚੁੱਭਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁੱਖਦੀ ਰਗ 'ਤੇ ਜੇ ਹੱਥ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਵਾਂਗ ਲੜਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਮਿਸਰੀ ਘੋਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਜੁਬਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭੋਰਾ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਕੌੜੇ ਤੇ ਕੁਸ਼ੈਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਚੰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹੀਏ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੁਰਦਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ

ਉਚਾ ਬੋਲ ਨਾ ਬੋਲੀਐ ਕਰਤਾਰੋਂ ਡਰੀਐ

ਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਮਾਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਖੱਟੀ ਖੱਟ ਕੇ ਲਿਆਵੇ, ਹਰ ਇਕ ਬਾਪ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਭਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਤਿਆਂ ਨੂੰ। ਜੁਬਾਨ ਦਾ ਰਸ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਫੱਟੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਾਤਾ ਸ਼ਬਦ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਫੱਟੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਪੱਟਿਆ ਟੋਆ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਹਾਲ ਸਿਉਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਭਾਣਜੇ ਲਈ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੱਭ ਲਿਆ। ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਾਣਜੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਮਰੀਕਨ ਪੰਜਾਬਣ ਨਾਲ ਕਰ ਆਇਆ। ਭਾਣਜਾ ਯਾਨਿ ਰਫਦੀਪ ਸਿੰਘ ਘਰ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੀ। ਸੁਨੱਖਾ ਤੇ ਸਾਊ ਪੁੱਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲਿਆਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਰਫਦੀਪ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਲੱਗਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਵਧੀਆ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ। ਰਫਦੀਪ ਨੇ ਚੰਗੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪਿਛੇ ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਮਨਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਟਰੱਕਿੰਗ ਦਾ

ਬਿਜ਼ਨਸ ਪੂਰੇ ਟਾਪ 'ਤੇ ਲੈ ਆਏ। ਮਨਜੋਸ਼ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਇੰਡੀਆ ਜਾ ਕੇ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਪੰਜਾਬ ਗਏ ਤੇ ਮਨਜੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਕਰ ਆਏ। ਮਨਜੋਸ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੂਈ ਚੱਲਦੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਰਫਦੀਪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਪੰਜ ਬੈਡਰੂਮ ਦਾ ਘਰ ਹੁਣ ਛੋਟਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਦਰਾਣੀ-ਜਠਾਣੀ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਨਾ ਵੇਖ ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕ ਘਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਰੋਟੀ ਅੱਡ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਕਰ ਲਈ।

ਹੁਣ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਫਦੀਪ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਨਜੋਸ਼ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਸਨ। ਮਨਜੋਸ਼ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜੱਸੀ ਆਪਣੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਜੱਸ ਨਾ ਵਧਾ ਸਕੀ, ਟੀ.ਵੀ. ਸੀਰੀਅਲ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਕੇ ਸੱਸ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਬੈਠੀ। ਮਨਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਪੇਪਰ ਭਰਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਏ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਲਏ ਪਰ ਜੱਸੀ ਤੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਪਰਿਵਾਰ ਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਨਿੱਤ ਆਪਣੀ

ਸੱਸ ਨਾਲ ਲੜਾਈ, ਸਾਰਾ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਉਸ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਗਿਰੀਆਂ ਬਦਾਮਾਂ ਵਾਲਾ ਦੁੱਧ ਦੇਣਾ ਤੇ ਜੂਸ 'ਤੇ ਜੂਸ ਪਲਾਈ ਜਾਣਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੱਸ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਤੇ ਆਖਣਾ ਸੱਸੇ ਕੁਪੱਤੀਏ ਤੈਨੂੰ ਮਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜੂਗੀ। ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸੰਦੂਕ ਬਣਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਨਜੋਸ਼ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਇਹ ਸੁਣ ਜੱਸੀ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲੋਂ ਬਿਜ਼ਨਸ ਅੱਡ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਤੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਦਾ। ਮਨਜੋਸ਼ ਸਬਰ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭਰ ਜਾਂਦਾ। ਮਨਜੋਸ਼ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਬਰ ਦਾ ਘੁੱਟ ਪੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਦੀ ਅਸੀਸਾਂ ਨਾਲ ਝੋਲੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੇ ਮਨਜੋਸ਼ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਗਏ ਸਨ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਜੱਸੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵੱਧ ਪਿਆਏ ਹੋਏ ਜੂਸ ਸੂਗਰ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਏ, ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਜੱਸੀ

ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਸਾਂਝੇ, ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ। ਘਰ ਵਿਚ ਹਰ ਪਲ ਵਾਵਰੇਲਾ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਲੱਗਦਾ। ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸਪੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬਿਲ, ਮੇਲ ਬਾਕਸ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਣ ਲੱਗੇ। ਜੱਸੀ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣ, ਘਰੋਂ ਰੱਬ ਵਰਗੇ ਮਾਪੇ ਕੱਢ ਕੇ ਮੱਥੇ ਰਗੜਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ?

ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਜੱਸੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਗਈ। ਜੱਸੀ ਦੇ ਦੰਦਲਾਂ ਪੈਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਚੜ੍ਹਨ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਮਨਜੋਸ਼ ਨੇ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੱਸੀ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੰਦੂਕ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਉਹੀ ਸੰਦੂਕ ਆਪਣੀ ਇਸ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤ ਲਈਏ, ਇਹ ਸੁਣ ਜੱਸੀ ਦੇ ਸੌ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਰੱਬਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਆ ਗਈਆਂ। ਮਨਜੋਸ਼, ਪਲੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇਵੋ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੱਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ। ਪਲੀਜ਼ ਉਹਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਇੱਥੇ ਬੁਲਾ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਮਾਪੇ ਤਾਂ ਸੱਸ-ਸਹੁਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਮਨਜੋਸ਼ ਨੇ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੋਚ ਅਪਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬੋਲਣ ਲੱਗੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲ ਲਈਏ-ਰੱਬ ਰਾਖਾ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਉਠਿਆ ਵਿਵਾਦ ਕਿਸੇ ਨਿਰਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਛਾਪ-ਛਪਾਈ ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਖਤ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਦੇਵ ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਥਾਂ ਇਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਕੋ ਪੀਠੇ ਉਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਵਾਕ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਸੱਚਖੰਡ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ ਦੀ ਭੇਟਾ ਵੀ ਦੁਗਣੀ ਚਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿਛੇ ਕੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ? ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵੀ ਸਸਤੇ

ਦਮਾਂ ਉਤੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਵਡੀ ਭੁਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਕਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿਚ

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ

ਲਿਖਿਆ? ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸਾਮਗਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਿਆਨ, ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰ ਸਉ ਪਾਚ ਕਿਥੋਂ ਆਏ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਲੀਲ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਿਸ ਲਈ? ਸ਼ਰਮ ਹਜ਼ਾ ਕਿਥੇ ਗਈ? ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਹੈ ਤਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ 405 ਖੁਦ ਪੜ੍ਹ ਲਵੋ। ਅਸਲੀਲਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਗੁਰੂ-ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ

ਲੰਦਨ: ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਯੂ ਕੇ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਗੁਰੂ ਹਨ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਇਕ ਇਕੱਤਰਤਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਕਾਵੈਂਟਰੀ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਯੂ.ਕੇ. ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੇ ਪੰਨਾਂ 13 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਬੰਧੀ ਮਦ (ਹ) ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ, "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕਰ (ਤੁਲ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਅਸਥਾਪਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।" ਜਥੇ ਨੇ ਨਿਤਨੇਮ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਿਆਨ ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘੇਤਾ, ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਲੱਲੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਭਾਈ ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ, ਭਾਈ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ, ਭਾਈ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜੇ ਪੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ, ਇਕੋ ਥਾਂ ਜਿਲਦਬੱਧ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਰਾਤ ਕਹਿਣ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਘਿਣਾਉਣਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਕਈ ਬਾਈ ਸੰਗਤਾਂ, ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਹੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਤੁਕਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ?

ਹੇਮਕੁੰਟ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੀ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਦੇਵੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਣੀ ਜਪੁ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਸਾਰੀ ਹੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਪ ਆਦਿਕ ਕਰਨੇ, ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਉਤੇ ਖੰਡਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਥਨ ਦੇ ਸਨਮੁਖ, ਕਿਸੇ ਕਲਪਿਤ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਤਪੱਸਿਆ, ਕੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦੀ ਹੈ? ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪੰਥਕ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ 'ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਇਕੋ ਪੰਥ', ਚਵਰ ਤਖਤ ਛਤਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਿਰੋਲ ਇਕੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਫਿਰ ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਛਾਪਿਆ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਤਖਤਾਂ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਥਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ?

ਜੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਫੈਸਲੇ ਹੋਏ, ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਨਿਤਨੇਮ ਲਈ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜੇ ਇਸ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ?

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ (601-922-8202)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਇਆ

ਟਰੇਸੀ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਬੇ-ਏਰੀਏ ਦੇ ਐਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸ਼ਹਿਰ ਟਰੇਸੀ ਵਿਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਲੰਘੇ ਐਤਵਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਰੱਬੇ ਗਏ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਥਾਂਦੀ (ਗਲੋਬਲ ਹਾਕ ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ) ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੱਜ (ਸੰਸਾਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ) ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸਭਿੰਨਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜ, ਗੈਡੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਇਕ ਢਾਲ ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚ

ਹੈਰੀ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ), ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਣੀਆ (ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਯੂ ਐਸ ਏ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿੱਝਰ (ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ), ਉਘੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਜੋਹਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ ਲੱਖਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਕਾਲਾ ਟਰੇਸੀ), ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਬੱਬੀ ਟਿਵਾਣਾ, ਕਿਰਪਾਲ ਸਹੋਤਾ, ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਬਲੋਵਾਲ, ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ, ਲੱਖ ਬਰਾਤ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਿੱਝਰ, ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਉਚੇਚਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜੇਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਨ, ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੱਜ, ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ ਨੇ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਲੈਬਰਾਪ ਕਤਲ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ

ਸਟਾਕਟਨ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਕਸਬੇ ਲੈਬਰਾਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ 36 ਸਾਲਾ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁਧ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ 5 ਜਨਵਰੀ ਮਿਥੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੈਨ ਜੋਕਇਨ ਕਾਉਂਟੀ ਸ਼ੈਰਿਫ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ 25 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਖ਼ਮ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਕੀਤੇ। ਸ਼ੈਰਿਫ ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ 23 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ 911 ਕਾਲ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਵਜੋਂ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਾਕੂ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ 33 ਸਾਲਾ ਪਤਨੀ ਸ਼ਰੀਨ ਸਿੰਘ ਬਾਬਰੂਮ ਵਿਚ ਖੂਨ 'ਚ ਲਬਪਥ ਪਈ ਸੀ। ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

SUPER TRAVEL

847-676-9090

E-mail: supertravel2003@yahoo.com

Lowest Fares With Excellent Service

AMERICAN AIR,

JET AIRWAYS
DELTA, AIR INDIA,

For Emergency
Call anytime at

EARLY BIRD SALE!!!!

India \$545

Homeopathic Systems for Health Treatment

When you are tired of all treatments for any disease at any age

Try homeopathic, systems of treatment

Consultant/Practitioner

GURDIP SINGH SANDHU

DHMS, Hons, BAMS, MDEH, 30 Years experience
Working as per ACT.SB-577 State of CA.

CALL: TOLL FREE: 877-OK-HOMEO

(877-654-6636) OFFICE: 408-729-6691

E-mail: Homeomedicine@yahoo.com

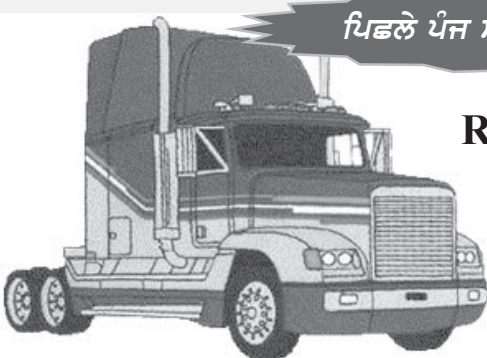
ਹੋਰ ਇਲਾਜਾਂ ਤੋਂ ਥਕ ਗਏ ਹੋ
ਤਾਂ ਹੋਮੀਓਪੈਥੀ ਅਜਮਾਓ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਟਰੱਕਰ ਭਰਾਵਾਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ

ਟਰੱਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੇਪਰ ਵਰਕ
ਅਤੇ ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਇਕ ਹੀ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀਸਰਵਿਸ ਲੈਬਰੇਪ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਤੁਹਾਡੀ
ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ
ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਟਰੱਕਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਰਿਆਇਤ

ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

RAM Commercial Insurance

High Five Plaza #204

19625 Harlan Rd Lathrop CA 95330

Exactly on I-5 and Luise Exit Opposite to Dennis Restaurant

Global Multi Services

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ:

- *License Plates
- *IFTA *Fuel tax Return
- *DOT, ICC-MC Registration Services
- *New Mexico & Kentucky Permit
- *Corporation and LLC Formation,
- *Highway Use Tax (2290)
- *UCR Permit, Oregon Permits, CA #,
- *MCP, New York Permits etc.

Rajinder Singh

Insurance Lic No. 0G73739

Financing Available For Buying Trucks

Cell:(510) 557-6988, Ph:209-982-9996

ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਪੁਲਿਸ ਚੀਫ ਨਾਲ

ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਿਸਟਰ ਵਿਲੀਅਨ ਰੈਕਟਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲ ਰੈਕਟਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰੀਬ 25 ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੇਵਾ ਉਪਰੰਤ ਆਉਂਦੀ 15 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਵੀ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਮਨਦੀਪ ਮਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਰੈਕਟਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ 5 ਦੀ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਪੱਤਰਕਾਰ ਮਨਦੀਪ ਮਾਨ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਬਿਲ ਰੈਕਟਰ ਨਾਲ

ਦਾ ਸਮਾਂ 5 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 5 ਜਨਵਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਂ 10 ਵਜੇ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 5 ਦੀ ਹੀ ਦੂਣ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਹਨ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼:

ਸਵਾਲ: ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੈਰੀਅਰ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ?

ਜਵਾਬ: ਮੈਂ 1981 ਵਿਚ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਕਾਉਂਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਰਿਜ਼ਰਵ ਡਿਪਟੀ ਸ਼ੈਰਿਫ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਕੈਰੀਅਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਸਟਰ ਡਿਗਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲਜ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। 1982 ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਟਰੋਲ ਪੁਲਿਸ ਆਫਿਸਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੈਰੀਅਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਮਾਂ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਸਭ ਮਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸਕੂਨ

ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਸਲਾਂ, ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਪੁਲਿਸ ਕੈਰੀਅਰ ਦੌਰਾਨ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਖਿਮ ਆਏ ਹੋਣਗੇ। ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਜੋਖਿਮ ਭਰਿਆ ਦਿਨ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰਹੇ?

ਜਵਾਬ: ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਹੀ ਖਤਰੇ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਪਤਾ ਕਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਰੇ 'ਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਖਤਰੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਆਏ ਪਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ। ਉਂਜ 1987 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1993 ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਵੈਟ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਅਤਿ ਖਤਰਨਾਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਰ ਪਲ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ?

ਜਵਾਬ: ਮੇਰੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 15 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰਾ ਡਟ ਕੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ: ਚੀਫ ਬਣਨ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਾਸਟਰ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਰੈਂਕ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ, ਇੰਟਰਵਿਊਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਹੱਦ ਤੱਕ।

ਸਵਾਲ: ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਬੰਧ ਕੌਸੇ ਰਹੇ?

ਜਵਾਬ: ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਛੇ ਸਬੰਧ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਮ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਮਿਲਣਸਾਰ, ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕਤਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ

ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।

ਸਵਾਲ: ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ: ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ਇਕ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਪਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਾਜਕ ਬੰਧਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਦਿੱਕਤ ਕਰਕੇ। ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਇਕ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਪੁਲਿਸ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ।

ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧੜੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁਝ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਰ ਲੋੜਵੰਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਗਰੁਪ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਵੱਧ ਧੜੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਮੁਬਾਰਕ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ

ਨਵਨੀਤ ਕੌਰ (ਸਪੁਤਰੀ ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀ) ਨੂੰ 13ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ

Fast Cargo Inc.

2330 Enterprise Park Dr., Indianapolis, IN 46218

Phone # 317-472-6420

ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਟ ਹਨ

CA to IN, OH, PA, NJ, MD, VA, TN & Back to CA
CA to OR & WA Back to CA
ਅਤੇ WA to OH and Back to WA

ਡਿਸਪੈਚ
ਸੱਤੇ ਦਿਨ
24 ਘੰਟੇ

ਫਿਊਲ
ਅਡਵਾਂਸ

*ਰੈਂਟ ਉੱਤੇ ਟਰੇਲਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ *ਵੈਸਟ ਕੋਸਟ ਤੋਂ ਈਸਟ ਕੋਸਟ ਰੂਟ 'ਤੇ ਟਰਾਲੇ ਹੁੱਕ ਐਂਡ ਡਰਾਪ ਉਪਲਬਧ ਹਨ

ਸਹੀ ਪੇਪਰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਪੈਸੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਤੇ ਡਰਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

G.M. Lawrence Insurance Brokerage ਅਤੇ Valley Truck Services

ਟਰੱਕ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਸੇਵਾਵਾਂ

- 28 Years of Experience in Truck Insurance Industry
- Appointed by 24 Top Rated US Insurance Companies
- All type of Trucking Coverage for Trucks, Container and Cargo
- Flexible Down Payment and Monthly Payment Options
- Quick Certificates & Excellent Services Guaranteed!

ਸਾਡੀਆਂ ਟਰੱਕਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ

- California DMV Services
  - » New License Plates & Renewals
- Interstate & Intrastate Permits
  - » DOT #, MC #, CA #
  - » IFTA, UCR, MCP
  - » NM, KY, NY, OR Permits
  - » Highway Use Tax(2290)
- Truck Financing
- Corporation Setup
- Document Typing

ਟਰੱਕ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਵਾਸਤੇ
Daljit Singh Khehra,
License No: 0522491
Tel: 209-474-2771
Fax: 209-474-0215
Daljit@gmlawmceins.com

ਟਰੱਕਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ
Rajwinder Khehra
and Daljit Kaur
Tel: 209-390-8800
Fax: 209-594-1380
Raj@valleytruckservices.com
www.valleytruckservices.com

ਟਰੱਕਿੰਗ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਇਕੋ ਜਗਾ ਤੇ

2403 Gilberite Street, Tracy, CA 95304

ਟਰੱਕਿੰਗ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਇਕੋ ਜਗਾ ਤੇ

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

INDIA

ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ

Call ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੀਆ
ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ

GT COMMUNICATION INC.

CRYSTAL CLEAR CONNECTIONS

**100 ਘੰਟੇ ਸਿਰਫ 100 ਡਾਲਰਾਂ
ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿਨ ਤੋਂ ਗੱਲ ਕਰੋ**

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ
ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਟੋਲ
ਫਰੀ ਨੰਬਰ ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ

1.800.914.1013

No

Connection Fee
Monthly Fee
Maintenance Fee
Hidden Charges

SAME RATES
FOR

- **England**
- **Canada**
- **Australia**
- **New Zealand**
- **Austria**
- **Holland**
- **Germany**
- **France**

ਜੀ ਟੀ ਮਿਲਾਵੇ ਦਿਲ-ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ ਬਥੇਰੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਆਵੇ ਬਿਲ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਚੂੰ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜਸਤ॥
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ॥

ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਦਸਮੇਸ ਪਿਤਾ
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ!

ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ
ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਫੋਨ: 530-713-4256
ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਗਿੱਲ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਫਾਰਮਸ, ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਸਦ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰਾ॥
ਵਹ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਪੁਰਖ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸੂਰਾ॥

ਸਮੂਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਨੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ

ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ
ਨਵਾਂ ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ, ਫੋਨ:530-682-6099
ਗੋਸਲ ਫਾਰਮਸ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਪਾਰ ਦੁੱਖ ਟਾਰਕੈ ਨਿਵਾਰਕੈ ਕਲੇਸ਼ ਦਾਸ,
ਵਾਸ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਤੇਜ ਪੂਰਿਉ ਜਹਾਨ ਕੋ।
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਮੋ ਸੁ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ,
ਕੁਸ਼ਤ ਤੇਜ ਤੋਰ ਜਾਹਿ ਪਾਲਿਓ ਹਿੰਦਾਨ ਕੋ।

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ
ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਦੀ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਨਵਾਂ ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ !

ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ ਤੇ ਹੈਪੀ ਹੀਰ

Norcal Valley Pump

Yuba City, CA, Ph: 530-682-6800

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਪਾਰ ਦੁੱਖ ਟਾਰਕੈ ਨਿਵਾਰਕੈ ਕਲੇਸ਼ ਦਾਸ, ਵਾਸ ਤੋ ਬੈਕੁੰਠ ਤੇਜ ਪੁਰਿਉ ਜਹਾਨ ਕੋ।
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਮੋ ਸੁ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ, ਕੁਸ਼ਤ ਤੇਜ ਤੋਰ ਜਾਹਿ ਪਾਲਿਓ ਹਿੰਦਾਨ ਕੋ।

ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ
ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਦੀ

ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ
ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ!
ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰੇ ਨਵਾਂ ਸਾਲ
ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ
ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਵੇ

ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ ਅਤੇ ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ
ਪੰਮਾ ਫਾਰਮਿੰਗ, ਫੋਨ: 530-682-6444

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਰਿਲਾਇੰਸ ਟਰੱਕਿੰਗ ਸਟਾਕਟਨ ਦੇ ਦਿਓਲ ਬ੍ਰਦਰਜ਼-ਸੰਨੀ ਦਿਓਲ,
ਲੱਕੀ ਦਿਓਲ, ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਵਲੋਂ
ਧਰਮ ਦੀ ਚਾਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ
ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੇ, ਨਿਥਾਵਿਆਂ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ,
ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ
ਸਰਬੱਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ

ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ

ਨਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ 2010 ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕ!

ਪੱਕੇ ਲੋਡ, ਮਿਡਵੈਸਟ ਲਈ ਡਰਾਈਵਰ
ਤੇ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ।

ਲੋਡ ਟਰਾਂਸਫਰ ਤੇ ਕਰਾਸ ਡੌਕ
(Cross Dock) ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

Reliance Trucking, Stockton, Ph:209-469-5011

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਰਿਟੇਲ ਸਟੋਰ, ਮੈਲੂਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਿਜ਼ਨਸਾਂ ਲਈ

ਬਿਹਤਰੀਨ ਕੈਸ਼ ਰਜਿਸਟਰ

ਸਾਡਾ ਸਿਸਟਮ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਊਰੀਅਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਹੈ

QUORION POS SYSTEM: Q TOUCH 2, CONCERTO. www.quorion.de

For Convenience Store, Billiar Clube, Pizza Parlors
Fine Dinning, Fast Food

- Touch Screen
- with linux
- No Windows
- No Fans
- No Hard Drive to Crash
- No Freezing
- No Heating up
- No Moving Parts
- No Headaches
- User Friendly

Think of Speed and Quality
Think of Made in Germany

www.posmb.us

Sharp
ER A-450T for
\$399.00+Tax
Factory
Drop Ship
Programming
Not Included

And with our DVRUNLIMITED COMPANY
we offer DVR systems and integration of
DVR to POS. Also we have just added
POSMB PAYMENT SOLUTIONS for your
CREDIT CARD, and DEBIT processing.

Free Training and 12 months of Free Technical Support for every Complete POS System.

ਕਾਲ ਕਰੋ: 916-216-4200 Arvinder Sandhu
(Tony)

ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ॥

ਗਣਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਭੁਝੰਗੀ ਦੀ ਦਾਤ

ਗਣਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਜਦੋਂ
ਸ. ਤਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ
ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਦਾਰੇ ਵਲੋਂ ਨਵ-ਜਨਮੇ ਭੁਝੰਗੀ ਦੇ
ਦਾਦੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਗਣਸੀ

ਪਿਤਾ ਤਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਣਸੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ ਗਣਸੀ
ਚਾਚਾ ਮਨਮੀਤ ਸਿੰਘ ਗਣਸੀ ਅਤੇ ਚਾਚੀ ਤਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਣਸੀ

ਭੈਣਾਂ ਕਵਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਰੂਪਜੋਤ ਕੌਰ
ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਗਣਸੀ ਅਤੇ ਸੱਗੂ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭੁਝੰਗੀ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਣਸੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ
ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ੇ ਤੇ
ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾ ਕਰੇ।

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਦਾਤੇ, ਸਾਹਿਬੇ-ਕਮਾਲ ਸਾਹਿਬ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ

Vanco Truck & Auto Plaza

1033 W. Charter Way, Stockton, CA 95206 (I-5 Hwy 4)

ਸੀ-ਸਟੋਰ, ਹਾਟ ਫੂਡ, ਲਾਊਂਡਰੀ, ਸ਼ਾਵਰਜ਼ ਪਰੋਪੇਨ, 76 ਗੈਸ, ਪੈਸੇਫਿਕ ਪਰਾਈਡ,
ਡੀਜ਼ਲ, ਫਰੀ ਟਰੱਕ ਪਾਰਕਿੰਗ, ਹਾਈ ਸਪੀਡ ਡੀਜ਼ਲ ਪੰਪ, ਫਰੀ ਕੋਫੀ, ਫਰੀ ਸੋਡਾ

We Accept All Credit Cards, T-Checks, Com-Data, Fleet
One, EFS, TCH, Petro-Canada, Multi Service, Transfunds,
Debit Cards, Load Paper Scanner Transfer.

Open 7 Days A Week-24 Hours A Day

Cat Scale

Truck Accessories

Hot Food

Store Phone: 209-466-0833, Bagga Johal: 209-684-6062

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਇਹ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਅਮੋਲ ਹੈ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਵੇਲਾ॥
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ॥

ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ
ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਸ. ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ

ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ

ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ

ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ

(ਸਾਬਕਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੌਂਸਲ ਮੈਂਬਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਰੀਮਾਂਟ)

ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸੈਨ ਹੋਜੇ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਫੋਨ: 408-421-9463

ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਆਫ ਅਮਰੀਕਾ (ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ)

ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ

ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2010 ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਅਸੀਂ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮਾਨਵਤਾ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਾਂਝ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 'ਜੰਗ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਕੁਲ ਆਲਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਗੀਤ ਗੂੰਜਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਰ ਵਰਗ ਦਿਨ ਦੁੱਗਣਾ ਰਾਤ ਚੌਗੁਣਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰੇ।

ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹਰ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ 10 ਜੁਲਾਈ 2010 ਨੂੰ 10ਵੇਂ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਹਿਾ ਹੈ। ਆਓ ਸਾਰੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਜੁਟ ਜਾਈਏ।

22 ਅਗਸਤ 2009 ਨੂੰ ਹੋਈ ਗਦਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਮਵਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

*ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦਸਵਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ
*ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ
*ਭਾਰਤ, ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵੰਨਗੀਆਂ

ਤਰੀਕ: 10 ਜੁਲਾਈ, 2010 (ਦਿਨ ਸਨਿਚਰਵਾਰ)

ਸਮਾਂ: ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਸਥਾਨ: Performing Arts Center Sheldon High School
8333 Kings Bridge Dr., Sacramento, CA 95849

ਵਲੋਂ
ਪ੍ਰਬੰਧਕ
ਕਮੇਟੀ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੱਜ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ

ਗੁਲਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਜਨਕ ਰਾਜ ਸਿਧਰਾ
ਸਕੱਤਰ

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੰਦੋਲਾ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਖਜ਼ਾਨਚੀ
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਲਕੂ
ਖਜ਼ਾਨਚੀ

Ad Sponsored by: Denny's

Gill Family Enterprisers & Real Estates, Off: 8707 Elk Grove Blvd., Elk Grove, CA

ਪਾਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ

ਜਸਵੀਰ ਸਮਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਇਰ ਪਾਸ ਅਤੇ ਗ਼ਦਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਨਸੇਅ ਸੂਝ ਸ਼ਗਨ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਅੱਜ ਦੇ ਉੱਤਰ ਆਧੁਨਿਕੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਰੋਕਾਰ-ਭਰਪੂਰ ਜਵਾਬ ਵੀ ਹੈ। ਪਾਸ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਚਰਚਿਤ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਿਅਪ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਇੰਨਾ ਵਿਧੀਵਤ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਨਾਲ ਗਹਿਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਗਰਾਮ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪਟਕਥਾ (ਸਕਰਿਪਟ) 'ਬਾਬਾ ਇਨਕਲਾਬ ਸਿੰਘ' ਲਿਖ ਲਈ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸੌ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ-ਪਟਕਥਾ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜੋ ਅਕਸ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਫ਼ਿਲਮ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਲਈ ਮਿਸਾਲੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਿਅਪ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੇ ਕਣ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਬਤ ਚਰਚਾ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ਿਕਰ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਰਾਗ ਪਾਸ ਬਾਰੇ ਭਲਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ-ਫੇਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਸ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਫ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਇਹ ਫ਼ਿਕਰ ਜਾਇਜ਼ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਮੁਢਾਦ ਖ਼ਾਤਿਰ ਪਾਸ

ਨੇ ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਦੀ ਪਟਕਥਾ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਅੰਡਰਵਰਲਡ ਬਾਬਤ ਸੀ। ਅੰਡਰਵਰਲਡ ਬਾਰੇ ਅਨੁਰਾਗ ਨੇ ਇੰਨੇ ਬਾਰੀਕ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਸਭ ਨੇ ਉਂਗਲਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ, ਬਤੌਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣਾਈਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹੀ ਰੰਗ ਛੱਡਿਆ। ਪਾਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਿਲਮ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਬਾਬਤ ਬਹਿਸ ਲਈ ਪਿਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਿਤਾਰੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਪਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੇਲਿਆਂ

ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ, ਕਿਰਤੀ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ, ਲਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ, ਕੂਕੇ, ਮਾਰਕਸੀ-ਲੈਨਿਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਏ ਲੋਕ ਲਗਾਤਾਰ ਜੂਝਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਇਨਕਲਾਬ ਸਿੰਘ ਆਪ ਇਹ ਬੇਚੈਨੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲਈ ਹਰ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਰ ਨੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੂਹ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਬੇ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਬਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਜ਼ਰਬ ਆਉਣੀ ਤੈਅ ਹੈ। ਇਹ ਪਟਕਥਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਹੈ।

ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟਕਥਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਭਾਵੇਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਧੂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬਾਬਾ

ਆਪ ਵਾਹਵਾ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮਾਂ 'ਮਾਹੌਲ ਨੀਕ ਹੈ' ਤੇ 'ਜੋਰਾਵਰ' ਅਤੇ ਟੈਲੀ ਫ਼ਿਲਮ 'ਕੰਮੋ' ਦੀਆਂ ਪਟਕਥਾਵਾਂ ਉਹ ਲਿਖ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ ਕਾਮੇਡੀ ਫ਼ਿਲਮ 'ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ' ਦੀ ਪਟਕਥਾ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਮੌਨ ਅਵਸਥਾ' ਦੇ ਸੰਵਾਦ' ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਰੇਡੀਓ ਨਾਟਕ ਲਈ ਉਹਨੇ ਕੌਮੀ ਇਨਾਮ ਵੀ ਜਿੱਤਿਆ। ਉੱਥੇ, ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਫਾਇਨਾਂਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਸ਼ਿਆਮ ਬੈਨੋਗਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮ 'ਨਿਸ਼ਾਂਤ' ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਰੁਪਇਆ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਕਿਸਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫ਼ਿਲਮ 'ਨੈਕਸਲਾਈਟ' ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਚੋਟੀ ਦੇ

ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਖਵਾਜਾ ਅਹਿਮਦ ਅੱਬਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਖਰਚ ਅਤੇ ਨਫ਼ੇ ਦਾ ਸਾਂਝੀਦਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਰ 'ਬਾਬਾ ਇਨਕਲਾਬ ਸਿੰਘ' ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਹਕਾਰ ਪ੍ਰਜੈਕਟ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਅਸਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਰ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਹਕਾਰ ਪ੍ਰਜੈਕਟ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ

ਦੇ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਣ-ਬੀਣ ਦੀ ਲਲੂਕ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਹੋਣਗੇ।

ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਾਸ

ਬਾਰੇ ਮਿਥ ਕੇ ਤੱਥ ਤੋਤਨ-ਮਰੋਤਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੋਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਿਅਪ ਵੱਲੋਂ ਮਿਸਾਲੀ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਦੱਤ (ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਿਵਸੰਕਰ ਪਾਦੁਕੋਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਜੈਕਟ ਉਲੀਕਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਿਅਪ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਪ੍ਰਜੈਕਟ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ' ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਗੁਣਾ ਪਾਸ ਉੱਤੇ ਪੈ ਗਿਆ।

ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਿਅਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਫ਼ਿਲਮ 'ਸੱਤਿਆ' ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ

ਵਿਚ ਹਰ ਮੁੱਦੇ, ਹਰ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਪੀਡਾ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਇਆ। ਆਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਸ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਲਮ, ਪਾਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੌਰ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਏਗੀ!

ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਫ਼ਿਲਮ 'ਬਾਬਾ ਇਨਕਲਾਬ ਸਿੰਘ' ਦਾ ਰੰਗ ਬੇਸ਼ੱਕ, ਵੱਖਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੁਢੋ-ਮੁਢੋ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦੀ ਉਹ ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਲਈ ਗ਼ਦਰੀ ਤਾਂ ਗ਼ਦਰੀ,

ਇਰਫਾਨ ਖਾਨ ਅਤੇ ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਿਅਪ

ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ-ਗ਼ਦਰ ਤੋਂ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਤੱਕ' ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਹ

ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ 2009 ਪੰਜਾਬ ਲਈ

ਹਰਜਾਪ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ

ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼ ਨੇ ਤਾਂ ਚਲਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਬੀਤਿਆ ਸਮਾਂ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਾਲ 2009 ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2010 ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਵਸਦੇ ਰਸਦੇ ਰਹੀਏ, ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਅਤੇ

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਸਰਕਾਰ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਉਸੇ ਹੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧੰਨ ਰਾਸ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਹੀ ਕੰਗਾਲ ਹੈ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਆਖਿਰ ਸਾਰਾ ਨਜ਼ਲਾ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਉੱਪਰ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ

ਦਿਮਾਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਾਸਤੇ 2009 ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਿਆ ਕਰਜ਼ਾ 62000 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਚੁਕਿਆ ਏ। ਹਾਲਾਤ ਐਨੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ 500 ਤੋਂ 700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਵਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤਨਖਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਉਪਰ 14000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਹੋਰ ਘਾਟਾ 8000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਟੱਪ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦਵਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਮੁਫਤ ਵੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਖਰਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਬਿੱਲ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਬਿੱਲ ਵਸੂਲ ਕਰੇ। ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਖੋਹ ਕੇ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵਾਜਬ ਹੈ? ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੇ ਪਾਲਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਖਪਤ 27 ਫੀਸਦੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਯਾਨਿ 8 ਤੋਂ 10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਬਿਜਲੀ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਇਹ ਬਿੱਲ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਟਿਊਬਵੈਲ ਹਰ ਸਾਲ ਡੂੰਘੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਘਟ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਾਲ 2009 ਦਾ ਬਿੱਲ 3100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ। ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ

ਬਿੱਲ ਵਧ ਕੇ 3500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਖਪਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਦੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬਿਜਲੀ ਵਾਧੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੱਟ ਲਗਾ ਕੇ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੋੜਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੱਟ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤਕਾਰ ਬੁੱਝੇ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਵਪਾਰੀ ਵਰਗ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੱਟਾਂ ਤੋਂ ਡਾਢਾ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੀ ਯਾਨਿ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਯਾਨਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾ ਖੰਡ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂੰਜੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਈ ਹੋਰ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸਤੇ ਸਾਲ 2009 ਬੜਾ ਹੀ ਭੈੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਹੀ ਗੱਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲਾ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਹੀ ਦਫਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਗੱਲ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲੇ ਦੀ, ਇਹ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਹਸ਼ਰ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਕਮੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ

ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਧਿਆਪਕ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਨਿੱਤ ਰੋਸ ਵਿਖਾਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲੋਂ ਗਾਲਾਂ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਨਰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਢੀ ਕਮੀ ਹੈ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ 2009 ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਰਿਹਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨਾਂ ਉਪਰ ਸੜਕੀ ਪੁਲ ਬਣਨੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪੁਲਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਖਰਚਾ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਧਾ ਖਰਚਾ ਸੂਬੇ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਬਾਈ ਮਾਲੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਰੇਲਵੇ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਪਿਛਾਹ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਤਾਂ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨਾਂ ਉਪਰ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਫਾਟਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੱਚੇ-ਬੁੱਢੇ ਨਿੱਤ ਮਰ

ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ। ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਖਰਚ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨਸੂਬਾ 2008 ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੋ 2009 ਵਿਚ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਇਹ ਉਸਾਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਟਰੈਫਿਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਸਕੇ।

2009 ਵਿਚ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਵੀਆਨਾ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋਆਬਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬੜਾ ਉਤੇਜਿਤ ਕੀਤਾ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਸਾੜ ਫੂਕ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚ ਆਂਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਬੜੀ ਕਸੂਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸੀ ਰਹੀ, ਉਹ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਉੱਪਰ ਸਖਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ

ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਉਪਰ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਾਈਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੜਕ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਉੱਪਰ ਅੱਧੇ ਪੈਸੇ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਦੇਣੇ ਹਨ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਜਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਨੁਰਮਹਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਤਨਾਅ ਪੈਂਦਾ ਹੋਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਾਜ਼ ਆਖਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਡਿੱਗੀ। ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਲ 2010 ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਰਗਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਤਰੱਕੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।

ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਸਾਹਿਬ ਏ ਕਮਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਹੈਰੀ ਗਿੱਲ

**ਸਾਲ 2010
ਮੁਬਾਰਕ!**

ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰੇ ਨਵਾਂ
ਸਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ,
ਅਮਨ ਤੇ ਪਿਆਰ
ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ

ਅਵਤਾਰ ਗਿੱਲ

**ਹੁਣ ਪੂਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ
ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਈਸੈਂਸਸ਼ੁਦਾ**

ਅਸੀਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੇਟ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਵਾਂਗੇ

**ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ-ਗੈਸ
ਸਟੇਸ਼ਨ, ਹੋਟਲ-ਮੋਟਲ, ਲਿਕਰ ਸਟੋਰ,
ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਅਤੇ ਵਰਕਮੈਨ ਕੰਪ।**

We will meet or beat any competitors quote

For All Your Insurance Needs Please Call

Gill Insurance & Properties

2452 W Tahoe, PO Box 67 Caruthers, CA 93609

Ph: 559-864-8800 or 1-800-348-Crop (2767) Cell: 559-352-9222

Fax: 559-864-8688

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਭ ਜਗ ਤੇਰਾ ਖੇਲ ਹੈ ਤੂੰ ਗੁਣੀ ਗਹੇਲਾ॥
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ॥

ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਦੀ
ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ

ਕੈਟਾਨਿ ਕੈਟਿ ਵਧਾਈ

ਸਾਲ 2010 ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕ !

**For All Your Mortgage Needs and
Informed Decisions Contact:**

Baljeet "BJ" Singh

Vice President

Phone: (559) 222-3100

Fax: (559) 222-4791

Toll Free: (888) 224-8762

Cell: (559) 908-6070

US MORTGAGE CENTER

1241 E. Shaw Avenue, Fresno, CA 93710

bj@usmortgagecenter.com

www.usmortgagecenter.com

ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈ, ਬਹੁਕੌਮੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ

ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੀਰੀ

ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਧੂ ਦੀ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਛਪੀ ਸੀ, 'ਨਸ਼ੇ, ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ'। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਇਕੋ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਂ ਰੁੱਖੇ ਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਧੂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਸਿਧੂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਐਨਾਸਥੇਟਿਕਸ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਪਰ ਮੁਹਾਰਤ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਸਿਧੂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਜਿਥੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ, ਉਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਕਾਫੀ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ। "ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ" ਡਾ. ਸਿਧੂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। 136 ਕੁ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਜੁਲਾਈ 2009 ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸਿਧੂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਦੁਰਦਸ਼ਾ, ਫੈਲੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਅਤੇ ਪਏ ਕਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਵੇਰਵੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਕਿਤਾਬ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਸਿਸਟਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਤਿ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਕਥਿਤ ਅਜਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੱਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਲੀਹਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਪਰ ਤੋਰਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਲੁੱਟ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਜਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚੋਂ ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਇਕ ਮਹਿੰਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਚੀ ਹੋਈ

ਹੈ (ਉੱਝ ਲੇਖਕ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ)। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ

ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਧੂ

ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਡਬਲਿਊ ਟੀ ਓ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਣ ਬੀਣ ਦਾ ਸਾਧਨ

ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਬਿਜ਼ਨਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੋਣ।

ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਲੇਖਕ, ਕੈਪੀਟਲ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖੇਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਲ ਸੋਤਾ ਕੱਟਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਲਈ ਜਿਥੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬੀ ਟੀ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀ ਟੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਕ ਮਲਟੀਨੈਸ਼ਨਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਜਾਲ ਫੈਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਉਲਝਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਲਟੀਨੈਸ਼ਨਲ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਡਬਲਿਊ ਟੀ ਓ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਆਜਾਦ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, "ਸਾਨੂੰ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਕੁਦਰਤੀ, ਆਰਗੈਨਿਕ ਅਤੇ ਸੁਰਖਿਅਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਆਰਗੈਨਿਕ ਖੇਤੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਇਕੋ ਇਕ ਰਾਹ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਖ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ 2008 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 71000 ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਾਹਤ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੀ ਕਮਰ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਇਸ ਰਾਹਤ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਰਕਮ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 987 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਜਦਕਿ ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ 2108 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ। ਕਿਤਾਬ ਅਨੁਸਾਰ, "ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ

ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ

ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਆਤਮੀਏ ਵਲੋਂ ਲੁੱਟ ਖਸ਼ੋਟ, ਪੈਰ ਪੈਰ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ, ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਉਂ ਮਦਦ ਦੀ ਮਿਟਦੀ ਆਸ, ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ, ਡਰ ਭਰਪੂਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਬਾਰਬਰਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਚੀਕ ਚਿਹਾਤਾ ਹੈ। ਆਮ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਣਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।"

ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ 'ਚੋਂ ਕਢਣ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲਾਈਫ ਸਟਾਈਲ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਖਰਚ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਤੋਰਨ, ਆਤਮੀਆਂ ਸਿਸਟਮ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਯੱਕ-ਮੁਸ਼ਤ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ, ਡਬਲਿਊ ਟੀ ਓ, ਬੀ ਟੀ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਤਮ ਹੀਣਤਾ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਤੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਡਾ. ਸਿਧੂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਅਮੀਰ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਆਡਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਤਾਬ ਕਿਸਾਨ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਤਬਾਦਲ ਖੇਤੀ ਦਾ ਖਾਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰਦੀ। ਮਹਿਜ਼ ਆਰਗੈਨਿਕ ਖੇਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ।

ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਹੱਲ ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਸੰਗ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਿਹਤ ਰੀਯੋਗ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਿੱਲਾ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ)

ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ-ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਹਿਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੋਟਾਪਾ ਘਟਾਓ ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ

ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਬੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਟਰੋਲ ਇਸਤਰੀ ਰੋਗ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ) ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰੋ।

ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਡਾ. ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਓਬਰੋਈ
ਆਯੁਰਵੈਦਕ ਚਿਕਿਤਸਕ
ਰਜਿ. ਨੰ. 59/AY/PB.

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਣਾ, ਖੂਨ ਨਾ ਬਣਨਾ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਤਮਾਮ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਤੇਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨਦੋਸ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

Surajvanshi Pharmacy (R)

MANUFACTURE & EXPORTER OF HERBAL PRODUCTS

25, New Model Town, Jalandhar (Punjab) INDIA.

Contact : Dr. Shweta Oberoi E-mail : shweta077@yahoo.com

Mobile : 98155-33933 Fax : 0091-181-5062627

Quik Signs

Signs * Graphics * Wraps

ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਾਈਨ ਦੇ ਸਾਈਨ
ਹਰ ਸਟੋਰ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਬੈਨਰ, ਬਿਜ਼ਨਸ ਕਾਰਡ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਕਾਰਡ,
ਲੋਗੋ ਡਿਜ਼ਾਇਨ, ਫੁੱਲ ਕਲਰ ਪਿੰਟਿੰਗ, ਮੈਗਨੈਟਿਕ ਸਾਈਨ,
ਸਟੋਰਾਂ ਦਾ ਸਾਈਨ, ਕਲਰ ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਲਈ ਮਿਲੇ।

ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਈਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਈਨਾਂ ਦੀ ਰਿਪੇਅਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

Specialized in English, Spanish, Hindi & Punjabi

*661-703-8795

tanjit5020@yahoo.com

*661-900-7357

manmit5020@yahoo.com

WWW.QUIKSIGNS.US

ਮੁੜ ਮੁੜ ਯਾਦ ਸਤਾਵੇ...

ਖੂਬ ਪਰਖੇ ਸੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਾਂਸਲ ਸਿਨਮੇ 'ਤੇ

ਆਪਣੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੋਰਵਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨੋਸਟੇਲਜੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕਾਲਮ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਵਿਚ ਆਏ ਫੋਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ ਦੇ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਫਰੀਮਾਟ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਦਾ

ਅਮੇਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ

ਫੋਨ ਆਇਆ, ਇਹ ਸੱਜਣ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਚੰਗਾ ਬੰਨ ਸੁਭ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਚੁਕਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਧੀ ਪੁੱਤ ਜਵਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੁੜੀ ਵਿਆਹੁਣ ਜੋਗੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕਾਲਮ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਚਿਤ ਇੰਨਾ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਇਥੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਆ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਗਲਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀਹ ਬਾਈ ਕਿਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਕਦ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਉਸ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚਾਹਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਹੋਰ ਤਮਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣਾ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਪੈਸੇ ਭਾਅ ਜੀ ਬਬੇਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਬਾਕੀ ਜਿੰਨੇ ਜੋੜੀ ਜਾਓ ਉਨੀ ਤਮਾ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਦੋਚਿੱਤੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਨਵਾਦ। ਇਹ ਸੱਜਣ ਕਿਸੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ 9 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵੀ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਲਈ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਜਣ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਮਾਣ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮੋਹ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਡੈਲਸ, ਟੈਕਸਸ ਤੋਂ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ। ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ

ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਰਸਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਰ ਗਲੀ ਸਿੱਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਗਲੀ ਆਰ ਪਾਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਧ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਤੁਰੀ ਤੇ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੇਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵੀ, ਬਾਂਸਲ ਸਿਨਮੇ ਨੂੰ ਤੋੜੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੀ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਕਰਾਈ, ਉਹ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਦਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਸਫੇਦ ਦਾਹੜੀ ਵਾਲੇ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ। ਜਲੇਬੀਆਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੱਜਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ। ਪੁਰਾਣੇ ਜਿਹੇ ਸਟਾਈਲ ਦੀ ਇਸ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਵੀ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਰਫ ਚਾਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵਾਰ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ। ਜਲੇਬੀਆਂ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਹ ਸਵਾਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਉਹ ਜਾਲੀ ਵਾਲੇ ਇਕ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਗਾਹਕ ਬਾਹਰ ਲਾਈਨ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਸਿਨਮੇ ਜਾਂ ਰੇਲਵੇ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਲੱਗੇ ਹੋਣ। ਦੀਵਾਲੀ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਹਿਰੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਅੱਗੇ ਸੌ ਸੌ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲਾਈਨ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਲਾਈਨ ਤੋੜ ਕੇ ਜੰਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ ਵਧਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਉਹ ਚਿਮਟਾ ਹੱਥ 'ਤੇ ਦੇ ਮਾਰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਜਲੇਬੀਆਂ ਛਾਨਣੇ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੋਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਾਸ ਦੋ ਕਾਰੀਗਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਧੁਆਂਖੀ ਜਿਹੀ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਂਚ ਲਵਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਜਲੇਬੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਬਾਹਰ ਫਿਰ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਲੱਗਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਅਸੂਲ ਇਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋੜਿਆ। ਇਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀ ਜਲੇਬੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਚਿਰਕੋਟੀ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਐਨ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਿੰਡ ਸ਼ਮਸ਼ਾ ਪੱਟੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕਾਫੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਮਕਬਰੇ ਅਤੇ ਖੰਡਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਕਬਰਾਂ, ਖੰਡਰ ਸਭ ਗਾਇਬ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਹੈ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਛਿੜ ਪਿਆ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਸ਼ਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਯਾਦ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਇਕ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਵਰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੇਤਖਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਸੂਰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਸਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਟੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਹ ਦੇ ਵਾਰ ਰੋਕਦਾ ਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਆਵਾਜ਼ੇ ਕਸਦਾ ਫਿਰ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ, ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਕੋਲ ਡਾਂਟ-ਫਟਕਾਰ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਿਆ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਛਿੜਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬੜੇ ਮਲੰਗ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਕਿਸੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਲਿਖਾਂਗਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਉਦੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦੋ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਹੋਰ ਅਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਟੀ ਵੀ ਟਾਵੇਂ ਟਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਘਰ ਲੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘੰਟਾ ਦੇ ਘੰਟੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਕਦੇ ਸਾਫ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖਾਸਕਰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੰਨ ਮਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। 'ਪ੍ਰਭਾਤ' ਨਾਂ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਚੂਹੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ। ਖਜ਼ਾਨਚੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲਾ 'ਬਾਂਸਲ' ਸਿਨੇਮਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਅਕਸਰ ਕਾਫੀ ਭੀੜ ਹੁੰਦੀ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੰਗ ਕਰ ਹਟੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ ਹੀ ਅਲੱਗ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਵੀ ਮਿਲਣ। ਪਰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਧੁਖਦਾ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਦੇ ਮਘਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਸਤਾ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇਕ ਰਾਹ ਇਹ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਿ ਕਾਲਜ ਦੇ ਓਪਨ ਏਅਰ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਟੇਡੀਅਮਨੁਮਾ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਮੈਂ ਸੰਨ 1971 ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰੈਪ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਪਰ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਯਾਨਿ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਵਾਹਿਨੀ ਅਤੇ ਮੁਜੀਬ-ਉਰ-ਰਹਿਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰਕਸ਼ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ

ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਵਜੋਂ ਅਕਸਰ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਦਾ ਘੁੰਗੂ ਵੱਜ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਗੱਲ 3 ਦਸੰਬਰ 1971 ਦੀ ਹੈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਇਸ ਓਪਨਏਅਰ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਫਿਲਮ 'ਸਾਹਿਬ, ਬੀਵੀ ਔਰ ਗੁਲਾਮ' ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਛੇ ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਸਵਾ ਛੇ ਵਜੇ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਦਾ ਘੁੰਗੂ ਵੱਜ ਗਿਆ। ਸਭ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਸੀ। ਖਤਰੇ ਦਾ ਘੁੰਗੂ ਯਾਨਿ ਸਾਇਰਨ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਵਜਦਾ 'ਪਰ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ' ਦਾ ਸਾਇਰਨ ਨਿਰੰਤਰ ਵਜਦਾ। ਰਿਹਰਸਲ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਇਹ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਅਕਸਰ ਪੰਜ ਜਾਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਘੁੰਗੂ ਵੱਜ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਈਟਾਂ ਜਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਰ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਜਿਉਂ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਹੋਈ, ਮੁੜ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ ਦਾ ਘੁੰਗੂ ਵੱਜਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਮੁੰਡੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਗਰੁਪ ਬਣ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਪਾਂ ਚੇੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ, ਲਹਿਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਢਾਣੀ ਵਾਲਾ ਲਖਵਿੰਦਰ ਟੁਰਨਾ, ਸੰਤਾਵਾਲੀ ਵਾਲਾ ਦਿਆਲ, ਬਲਬੀਰ ਅਤੇ ਹਭੋਲੀ ਵਾਲਾ ਹਰਬੰਸ ਆਪਣੀ ਚੰਡਾਲ ਚੌਕੜੀ ਬਣ ਕੇ ਇਧਰ ਦੀਆਂ ਉਧਰ ਚੇੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਖਿੜਣ ਲੱਗੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਟਾਈਮ ਵੀ ਗਿਆਰਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਟਾਫ ਵੀ ਚਿਰਕੋਟਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੀ ਚੰਡਾਲ ਚੌਕੜੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਉਰਾਂ-ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਕਈ ਗਰੁਪ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਨੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਬਰ ਮਿਲਣ ਪਿਛੋਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਹੋਰ ਖਿੜ ਗਏ ਪਰ ਬਾਕੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਮੇ ਰਹੇ ਸਿਰਫ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਟਾਪਿਕ ਬਦਲ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਦਾ ਕੋਈ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਧੜੈਂਮ ਧੜੈਂਮ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦਾਗੇ ਗਏ ਗੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨ ਭਰ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਸਰਸੇ ਵਾਲੇ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਡੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਸੰਨ 1965 ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਡਿੱਗੇ ਬੰਬ ਚੇਤੇ ਆ ਗਏ।

ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਬੀ ਏ ਫਸਟ ਈਅਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਬਾਂਸਲ ਸਿਨੇਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਸਤੀਆਂ ਸਿਨੇਮਾ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ

ਚੰਗ-ਬੇਚੰਗ

ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ ਲਈ ਰੇਤ੍ਰਕਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਆਈ ਡੀ ਸਵਾਮੀ ਸਰਸੇ ਦਾ ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੂਰੀਆ ਸਵਾਮੀ ਵੀ ਕਾਲਜ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੂਰੀਆ ਸਵਾਮੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਬੁਲਾਰਾ ਵੀ ਬਣਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਿਨੇਮਾ ਟਿਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕਾਲਜ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੇਣ ਲਈ ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਦਫਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਪਰਤਦੇ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬਾਂਸਲ ਸਿਨੇਮਾ ਅੱਗੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਂਸਲ ਸਿਨੇਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੰਡੀਰ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਸਿਨੇਮੇ ਦੇ ਗੇਟ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਬਾਂਸਲ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰੇਤ੍ਰਕਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਮਾਲਕ ਉਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਹੱਥ ਪੌਲਾ ਨਾ ਫੜਾਇਆ। ਮੁੰਡੇ ਸਿਨੇਮੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇਸ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸੜਕ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਊਸਪੈਲਿਟੀ ਵਲੋਂ ਸੜਕ ਤੇ ਸਟਾਏ ਗਏ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਨੇਮੇ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਸਭ ਨੇ ਬਾਂਦਰ ਨਕਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਨੇਮੇ 'ਤੇ ਇੱਟਾਂ ਪੱਥਰ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਬਾਂਸਲ ਸਿਨੇਮੇ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਬੱਲੇ ਤੱਕ ਅਤੇ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਸਜਾਵਟੀ ਬਲਬ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੋ ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ। ਭੁਤਰੀ ਮੰਡੀਰ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲਬਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖਿਆ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਆਉਂਦੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਇਕ ਵੀ ਬਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਿਆ। ਪੱਥਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਯਾਰਾਂ ਬੇਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਸੂਰੀਆ ਸਵਾਮੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲਾਠੀਆਂ ਵਰ੍ਹਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੰਡੇ ਤਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਛੁਟ ਗਏ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਜੋਰਾਂ 'ਤੇ ਭਖ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੋਗਾ ਕਾਂਡ ਵਾਪਰ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਸੇ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵੀ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਬੰਦ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿਥੇ ਪਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਾਸ਼ ਬਾਰੇ ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੰਦੋਲਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜੇ ਦੋ ਕੁ ਹਫ਼ਤੇ ਹੀ ਕਾਲਜ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਹੀਨਾ-ਸਵਾ ਮਹੀਨਾ ਇਹ ਹੜਤਾਲ ਰਹੀ। ਇੰਜ ਕਾਲਜ ਦੇ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੀ ਲੱਗ ਗਏ।

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।
ਬੇਲੀ ਮਿੱਤਰ, ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ, ਨੰਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ।
ਸੱਥ ਵਿਚ ਹੱਸਦੇ, ਬਾਬੇ ਪੋਤੇ
ਕੁਝ ਲਿਬੜੇ ਕੁਝ, ਨਾਹਤੇ ਧੋਤੇ।
ਤਾਸ਼ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ, ਛੂਹਣ ਛੂਹਾਈਆਂ
ਬੋੜ੍ਹ ਦੀ ਛਾਵੇਂ, ਮੱਝੀਆਂ ਗਾਈਆਂ।
ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ, ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ।
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹੁਣ, ਸ਼ਕਲ ਬਦਲ ਗਈ
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੁਣ, ਅਕਲ ਬਦਲ ਗਈ।
ਖੇਤੀ ਦੇ ਹੁਣ, ਸੰਦ ਬਦਲ ਗਏ
ਕੰਮ ਦੇ ਵੀ ਹੁਣ, ਢੰਗ ਬਦਲ ਗਏ।
ਟਾਹਲੀ ਤੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ
ਤੁਤ ਦੀਆਂ ਨਾ, ਝਲਕਾਂ ਪਈਆਂ।
ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਨਾ, ਮਹਿਫਲ ਲੱਗਦੀ
ਬਿਜਲੀ ਅੱਗੇ, ਵਾਂਗ ਹੈ ਭੱਜਦੀ।
ਪਿੰਡ ਵੇਖ ਕੇ, ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੜਕ ਨੂੰ, ਸੁਰਤ ਹੈ ਆਈ
ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਪਰ, ਪਈ ਤੜਫਾਈ।
ਬਾਈਪਾਸਾਂ ਤੇ, ਟੋਲ ਨੇ ਲੱਗੇ
ਐਪਰ ਬੰਦਾ, ਪਹੁੰਚੇ ਝੱਬੇ।
ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ, ਵੱਟ ਹਨ ਕੱਢੇ
ਤਾਂਹੀ ਮਿਲਾਵਟ, ਜੜ੍ਹ ਨਾ ਛੱਡੇ।
ਵਿਓਪਾਰੀ ਹੈ, ਹੱਸਦਾ ਗਾਉਂਦਾ
ਮਾੜਾ ਰੋਂਦਾ, ਘਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ।
ਅਜੇ ਰੁਪਈਆ, ਪਿਆ ਕੁਮਲਾਇਆ
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ, ਵਧਣ ਨਾ ਫੁੱਲਣ
ਚਿੜੇ ਹਨੇਰੀ, ਵਾਂਗੂੰ ਝੁੱਲਣ।
ਟੀਵੀ ਵਿਚ ਹੁਣ, ਸੂਟ ਨਾ ਦਿਸਦਾ
ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਦਾ, ਰੂਟ ਨਾ ਦਿਸਦਾ।
ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਨੇ, ਲੁੱਟ ਲਏ ਸਾਰੇ
ਸੋਲੇ ਫਿਰਦੇ, ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ।
ਬੱਬੂ ਮਾਨ ਨੇ, ਬਾਬੇ ਰੋਲੇ

ਢੰਡਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਦੀ ਪੰਡ ਖੋਲ੍ਹੇ।
ਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਜਿਤਾਇਆ
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ, ਦੋ ਦੋ ਠੇਕੇ
ਚੋਬਰ ਮੁੰਡੇ, ਕਿਤੇ ਨਈਂ ਵੇਖੇ।
ਭਈਆਂ ਦਾ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਕਬਜ਼ਾ
ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਦਾ, ਮਰਿਆ ਜਜ਼ਬਾ।
ਲੀਡਰ ਫਿਰਨ, ਰੰਗਾਉਂਦੇ ਪੱਗਾਂ

ਚੁਣ ਦੇ ਸੋਚ ਕੇ, ਸੱਜਾ ਖੱਬਾ।
ਪਰ ਪੰਜਾਬ, ਅਜੇ ਵੀ ਹੱਸਦਾ
ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ, ਜਿਉਂਦਾ ਵੱਸਦਾ।
ਹਾਲਤ ਵੇਖ, ਤਰਸ ਸੀ ਆਇਆ
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਤੇ, ਪੀਜ਼ਾ ਬਰਗਰ
ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਨੇ, ਅੱਜ ਇਹ ਘਰ ਘਰ।
ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ, ਮੋਟਰ ਦੱਬੀ
ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ, ਨੀਵਾਂ ਨੱਠੀ।
ਵਿਚ ਕੋਠੀਆਂ, ਵਸਦੇ ਭਈਏ
ਡਾਲਰ ਰੁਲਦਾ, ਵਿਚ ਰੁਪਈਏ।
ਭਾਰਤ ਨੇ ਹੋਰ, ਦਗਾ ਕਮਾਇਆ
ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹਰ, ਨੋਟ 'ਤੇ ਲਾਇਆ।
ਭਗਤ, ਸਰਾਭਾ, ਗਿਆ ਭੁਲਾਇਆ
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਫਸਲ ਹੈ ਰੁਲਦੀ
ਅਸਲੀ ਕੀਮਤ, ਕਦੇ ਨਾ ਮਿਲਦੀ।
ਵਿਚ ਦੁਆਬੇ, ਲੱਭੇ ਨਾ ਗੰਨਾ

ਮਿੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਫਿਰੇ ਨਾ ਬੰਦਾ।
ਕਿਤੇ ਸਕੋਰਪੀਓ, ਕਿਤੇ ਸਕੋਡਾ
ਕਿਤੇ ਬਲੈਰੋ, ਕਿਤੇ ਹੈ ਹੋਂਡਾ।
ਲੀਡਰ ਰੱਖਦੇ, ਲੈਕਸਸ ਬੱਲੇ
ਐਸ ਜੀ ਪੀ ਸੀ, ਟੋਇਟਾ ਝੱਲੇ।
ਬਾਬਿਆਂ ਔਡੀ, ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ
ਹੀਰਾਂ ਸੱਸੀਆਂ, ਦੇ ਸ਼ਬਾਬ ਨੂੰ।
ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ
ਕੁੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਕੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ।
ਵਿਹਲੜ ਪਏ ਨੇ, ਮੱਜ ਮਾਣਦੇ
ਕੰਮ ਨੂੰ ਓਹ ਤਾਂ, ਝੱਖ ਜਾਣਦੇ।
ਐਪਰ ਅੱਗੇ, ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ
ਸਦਾ ਤਰੱਕੀ, ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ।
'ਕੰਗ' ਪੰਜਾਬ ਹੈ, ਦੂਣ ਸਵਾਇਆ
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ।
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ
ਮੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਚੇਤੇ ਆਇਆ।

ਕਮਲ ਕੰਗ

ਰੱਖੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਆਈ ਸੀ ਲਾਹ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਹੱਥ

ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਣਾ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਨੇੜੀ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹਤਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਫਿਰ ਵੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਦੇ ਭਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਰੁਪਈਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਨੇ ਕਿੰਨੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਦਰਾਣੀ ਜਾਂ ਜਠਾਣੀ ਦੇ ਕੰਨ ‘ਚ ਇਹ ਫੂਕ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਲ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ। ਮੁਰਖ ਤੇ ਲਾਲਚੀ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਸਮਝਣ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤੀਆ ਵੀਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਕਲਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤੀਆ ਨੌਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਮਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੱਕਰੇ ਵਾਂਗ ਝਟਕਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੇ ਜੱਜ ਦੁਹਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਦੱਸੋ ਕਿਹੜੇ ਵਾਰਿਸ਼ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮਾਰਾ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਯੁੱਗ ਬੀਤ ਵੀ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਬਦਲ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਣੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣੀਆਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੀ, ਬਾਪ ਨੂੰ ਬਾਬਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ਅਰਥ ਸਿਰਫ ਧੀਆਂ ਹੀ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪੇਕੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਨਾਨਕੇ ਨਾਨੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਧੀ ਵਿਰੁਧ ਮਨੁੱਖ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰੇ ਕਿ ਸੱਚਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਬਲ ਦੀ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਤਾਂ? ਜਦੋਂ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਬੁਰਾਈ ਦੀ ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਅਨਰਥ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਤੇ ਨਾ ਮੁਰਗਾਬੀ ਪਾਣੀ ‘ਚ ਡੁੱਬ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਲ ਕਦੇ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ ਕਿ ਚੂੜੇ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਹਾਂ, ਮਹਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਸੂਰ ਬਾਪ ਦੇ ਖੂਨ ‘ਚ ਲੱਥ ਪੱਥ ਦੇਖਣ।

ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜੁਆ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਬਣਨ ਲਈ ਖੇਡਣ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜੇਬਾਂ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀਆਂ ਸਗੋਂ ਘਰ ਦੀ ਪਰਛਣੀ ਵੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਵੇਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਚੁੱਕੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੁੰਦੇ ਭਾਵੇਂ ਲੰਬੇ ਹਨ ਪਰ ਹੱਥ ਬੋਣਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਚਲਦੇ ਘੱਟ ਹਨ ਤਿਲਕ ਕੇ ਵਧ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ, ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਡਰ ਦੀ ਕੰਬਣੀ ਲਕਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸੁਣਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਤੀਕਰ ਕਿਸੇ ਭਰਾ ਨੇ ਭੈਣ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਹਾਲੇ ਤੀਕਰ ਕਿਸੇ ਧੀ ‘ਤੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਬਾਪ ਦੀ ਸੰਘੀ ‘ਤੇ ਗੂੰਠਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਈਮਾਨੀ ਬਿਨਾ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੂਰੇ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। ਭਰਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਪਾਹੀ ਵਜੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕਪਤਾਨ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤਿਆ। ਦੋ ਬੱਚੇ ਦੋਵੇਂ ਰੱਜ ਕੇ ਲਾਇਕ, ਹੋਣਹਾਰ। ਇਕ ਪੁੱਤ ਤੇ ਇਕ ਧੀ। ਪੁੱਤ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਧੀ ਰਾਜਕੌਰ। ਧੀ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤੀ ਇਕ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ। ਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪੁੱਤ ਅਮਰੀਕਾ ਜੰਮਪਲ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਆਇਆ। ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਫੌਜੀ ਸਰਪੰਚ ਚੁਣ ਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਉਧੇੜ ਬੁਣ ‘ਚ ਫਸਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਨੌਂ ਕਿੱਲੇ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਕਿੱਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਛੁਡਾ ਕੇ ਆਪ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਰਦ ਜਲਦੀ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਔਰਤ ਪੁੱਤ ਪੋਤਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਬੋਝ ਤੇ ਇਕ ਇਕੱਲਾਪਣ ਮਰਦ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਢਿੱਲਾ ਮੱਠਾ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜੋਰ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੈਲੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਤੇ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਫੌਜ ਦੀ ਠਾਠ ਭਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਾ ਲਗਦਾ। ਤੇ ਉਂਜ ਵੀ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਫਿੱਟ ਨਾ ਸਮਝਦੇ। ਕਲੀਨ ਸੇਵਾ ਬਾਪ ਦੇ ਇਹ ਬੇਟੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ‘ਚ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਲਚਰ ‘ਚ ਗ਼ੁਸੀ ਮਾਂ ਨੂੰ

ਪੁੱਛਦੇ ‘ਵਟ ਇਜ ਦਿਸ?’ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਨੀ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹੋਣੇ ਨੂੰ ਹ ਵੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵੀ ਕੰਨ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਇਹਨੇ ਧੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੁੜ੍ਹਾ ਨਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਛੱਡ-ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਦੋ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਕਿਸੇ ਸੜੇ ਸੈਵਨ ਇਲੈਵਨ ਜਾਂ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕੰਮ ਲੱਭ ਦਵੇ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੀ.ਵੀ. ਮੂਹਰੇ ਬੈਠਾ ਸੋਫਾ ਤੋੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਭਾਰ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹਦਾ ਸਾਊ ਪੁੱਤ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੋ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਸੈਲ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਤਨੀ ਅੱਗੇ ਜਮੁਰਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਬਾਪ ਨੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ ‘ਦੇਖ ਪੁੱਤਰ ਜੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਮਨਾਵੇ’ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਨੈ, ਵਾਪਿਸ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਨੈ, ਬੁਢਾਪੇ ‘ਚ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਵਾਂਗਾ।’

‘ਫੌਜ ਦੀ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਕੋਰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਆਇਆ ਬਾਪੂ ਇਹ ਦੋ ਜੁਆਕ ਨੀ ਸਾਂਭ ਸਕਦਾ?’

‘ਪੁੱਤ ਉਥੇ ਤਾਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।’
‘ਤੇ ਇਥੇ ਕੀ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਹੈ?’
‘ਇਹ ਤੇਰੇ ਜੁਆਕ ਮੈਨੂੰ ਆਟੇ ‘ਚ ਲੂਣ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ।’

ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਇਕ ਪੋਤਰੇ ਨੇ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗੇਂਦ ਨਾਲ ਰਸੋਈ ਵਿਚਲੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕੱਚ ਦੇ ਗਲਾਸ ਭੰਨ ਕੇ ਹੱਥ ਛਿਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਉਪਰ ਦੀ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਇਕ ਹੋਰ ਜੜਤੀ ਉਹਦੇ। ਆਬਣੇ ਭਰੀ ਪੀਤੀ ਬਹੁ ਆਈ ਤਾਂ ਆ ਗਈ ਪਰਲੇ। ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਈ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਤਪੀ ਬੋਲੀ।’ ਵੇਖੋ ਏਸ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਕਰਤੂਤ। ਇਕ ਤਾਂ ਹਨੀ ਦਾ ਹੱਥ ਪਾਟ ਗਿਐ ਤੇ ਉਤੋਂ ਇਹਨੇ ਬੇਅਕਲੇ ਨੇ ਮੂੰਡੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਸੁਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਆਹ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਆ ਇਹਨੇ?’

‘ਧੀਏ ਕੀ ਬੋਲਦੀ ਏ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ।’
‘ਤੇਰੀ ਧੀ ਹੈਗੀ ਆ ਉਹੋ ਜੀਹਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਆਇਆਂ ਸਾਰੀ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਆਇਆਂ।’

ਤੇ ਘੁੱਗੂ ਬਾਟਾ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸੁਲੱਖਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਉਪਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ, ‘ਦਫਾ’ ਹੋ ਲੈਣ ਦਿਓ ਏਸ ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ, ਰੱਖ ਲਵਾਂਗੇ ਕੋਈ ਨਿਆਣੇ ਸੰਭਾਲਣ ਨੂੰ।’

ਏਨੀ ਕੁਪੱਤ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖੇਤ ਪਏ ਗਏ ਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰੱਬ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਲਈ ਕਿ ਦੋਹਰੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਕਾਰਡ ਆ ਗਿਆ। ਜਵਾਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਕ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਭਰਜਾਈ ਨੇ ਤਾਂ ਕੀ ਜਾਣਾ ਸੀ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਟਿਕਟ ਕਟਾ ਕੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾ’ਤਾ।

ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਜਲਾਦਖਾਨੇ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛੁੱਟ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਘੱਟ ਵੀ ਜੀਅ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਝੋਰਾ ਨੂੰ। ਧੀ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਬਾਪ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਇਆ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕ ਕਰਦੀ ਧੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ‘ਚ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸ਼ੁੱਟ ਕੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਸੋਨਾ ਸੱਚੀ ਭੱਠ ‘ਚ ਝੋਕ ਦਿੱਤਾ।

ਫਿਰ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਲਿਫਟਾ ਗਿਆ। ਧੀ ਬਾਪ ਨੂੰ ਪੇਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਆਈ। ਜਵਾਈ ਪੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤੇ ਇਕ ਬੁਢਾਕ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੰਜੇ ਦਾ ਦੋਸਤ ਬਣ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “ਰਾਜ ਕੌਰ ਨੌਂ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਸੀਅਤਨਾਮਾ ਲਿਖਾ ਲਿਆ।”

‘ਸੁਲੱਖਣ ਦੇ ਨਾਂ?’

‘ਪੁੱਤ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਿਆ।’

‘ਬਾਪੂ ਤੂੰ ਜੋ ਆਖ ਰਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਪਾਟਦੈ। ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਾਂ ਵੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ।’

‘ਮਾਂ-ਬਾਪ ਸਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦੇ।’
ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵਸੀਅਤ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਵੀ ਨਿਬੜ ਗਿਆ। ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਫਤਾ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜਮਾਂ ਦੇ ਕੰਧਾੜੇ ਚੜ੍ਹ ਹੀ ਗਿਆ।

ਪੁੱਤ ਤੇ ਨੂੰਹ ਨੇ ਲੋਕ ਲੱਜ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਭੈਣ ਨੇ ਬਾਪ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪੇਪਰ ਭਰਾ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਕੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜੀ ਸੀ, ‘ਬਾਪੂ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਤੇਰਾ ਕੰਮ।’

ਤੇ ਮਹੀਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਬਾਪ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਡਾਲਰਾਂ ‘ਚ ਬਦਲ ਕੇ ਨੂੰਹ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ‘ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਪ ਦੀ ਧੀ ਤੇ ਭਰਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰਾ ਵਲੋਂ ਸੰਬੋਧਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਹ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਿਓ;

ਸੁਣ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾ
ਇਕ ਲਾਵਾਰਸ ਦੇ ਬੋਲ।
ਜਦ ਤੁਰਿਆ ਖੱਟਣ ਖੱਟੀਆਂ
ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈ ਗਏ ਚੋਰ।
ਮੈਂ ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਕੂਕਿਆ
ਤੇ ਪਾਏ ਲੰਬੇ ਵੈਣ।

ਪਰ ਮਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਫੋਲਦੀ
ਰਤਾ ਨਾ ਸੰਗੀ ਡੈਣ।
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾ
ਰੋਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਰੱਬ।

ਰੱਖੜੀ ਬੰਨਣ ਆਈ ਸੀ
ਕੋਈ ਲਾਹ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਹੱਥ।
ਅੱਜ ਰੁੰਡ ਮੁਰੰਡੇ ਗੁੱਟ ਨੇ
ਤੇ ਪਿੰਡਾ ਲਹੁ ਲੁਹਾਨ।

ਮੇਰੇ ਧੜ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਲਦੀ
ਕੋਈ ਬੈਠੀ ਕੋਲ ਦੁਕਾਨ।
ਤੱਕ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾ
ਆਹ ਕੇਹਾ ਨਿਆਰਾ ਖੇਲ।

ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਚਿਰਾਗ ‘ਚੋਂ
ਕੋਈ ਗਟ ਗਟ ਪੀਵੇ ਤੇਲ।
ਉਹਦੇ ਇਕ ਹੱਥ ਫੜੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ
ਤੇ ਦੂਜੇ ਫੜੀ ਕਟਾਰ।

ਉਹ ਵੱਟ ਵੱਟ ਖਾਵੇ ਮੇਮਣੇ
ਨਾ ਮਾਰੇ ਕਦੇ ਡਕਾਰ।
ਦੱਸ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾ
ਕਿਉਂ ਅੰਬਰ ਅੰਦਰ ਜਹਿਰ।

ਕਿਉਂ ਵਾੜਾਂ ਖਾਵਣ ਖੇਤ ਨੂੰ
ਕਿਉਂ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਤੇ ਕਹਿਰ।
ਕਿਉਂ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ
ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ।

ਕਿਉਂ ਏਨਾ ਡੂੰਘਾ ਗਰਕਿਆ
ਇਕ ਛਾਉਣੀ ਦਾ ਸਿਰਦਾਰ।
ਲਿਖ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾ
ਇਕ ਪੂਰਨ ਦੀ ਫਰਿਆਦ।

ਮਾਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਦੁੱਧ ਦੀ
ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਸਰੇ ਯਾਦ।
ਪੁੱਛ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾ
ਕਿਉਂ ਪੀਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਰੰਗ।

ਹੁਣ ਕਾਹਨੂੰ ਨਿੰਦਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਮੇਰੇ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਮੇਰੇ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਮੇਰੇ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ

ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਾ ਗਏ ਡੰਗ।

ਅੱਜ ਦਰ ਦਰ ਖਾਵਾਂ ਠੋਕਰਾਂ

ਨਾ ਸੁਣਦਾ ਕੋਈ ਬਾਤ।

ਨਿੱਤ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਘੁਰਦੀ,

ਪਿਓ ਦੀ ਮਚਦੀ ਲਾਸ਼।

ਸਾਡਾ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਲ੍ਹਣਾ

ਤੇ ਚੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸ।

ਜਦ ਰੁੱਤ ਫਿਰੀ ਤਾਂ ਮੁੜਨਗੇ

ਪੰਛੀ ਤੇ ਦਰਵੇਸ਼।

ਇਹ ਭੈਣ ਦੇ ਸਤਾਏ ਇਕ ਭਰਾ ਦੀ ਲੋਰ ਹੀ

ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬਾਪ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧੀ ਨੂੰ ਤੇ

ਗੁੱਟ ਤੇ ਰੱਖੜੀ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ

ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਵੀ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਜ਼ ਗਜ਼ ਲੰਬੇ ਖ਼ਤ ਤੇ

ਰੱਬ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹਾਲੇ ਹਫਿਆ ਨਹੀਂ।

ਘਟਨਾ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬੱਖੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ

ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਕ ਬਾਪ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ,

ਇਕ ਫਿਲਾਸਫਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ

ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਧੀ ਨੇ ਆਪਣੇ

ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ

ਵਿਆਹਾਂ ਤੇ ਨਾਨਕਾ ਮੇਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਲਈ

ਤਾਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਬੁਲਾਵਾ ਵੀ ਨਾ ਭੇਜਿਆ।

ਧੀ ਤੇ ਜੁਆਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ‘ਚ ਗਰਕ

ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਬਾਪੂ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ

ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਧੀ ਖਾਵੰਦ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਘੰਟੇ ਦੇ

ਘੰਟੇ ਲਈ ਗੋਤਾ ਮਾਰ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬਾਪੂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਧੀ ਗਿਣੀ

ਮਿਥੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਆਬਣੇ ਨੇਰੇ ਹੋਏ ਆਖਰੀ

ਲਾਰੀ ‘ਚ ਪਿੰਡ ਆ ਗਈ। ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਕਿ ਹੁਣ

ਮੁੜੇਗੀ ਕਿਵੇਂ? ਤੇ ਬਾਪੂ ਘੁੱਟ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸੌਂਕੀਨ

ਸੀ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੈਂਗ ਲਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ ਤੇ ਅਗਲੀ

ਸਵੇਰ ਫਿਰ ਬਾਪੂ ਮੰਜੇ ‘ਤੇ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ

ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ।

ਫ਼ਿਲਮ ਵਾਂਗ ਸਾਰਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਏਨੀ ਤੇਜ਼ੀ

ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਬਾਪ

ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰ

ਲਿਆ, ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਅੰਤਿਮ ਰਸਮਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ

ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਕਲਯੁੱਗੀ ਧੀ ਦਾ ਝੁਰਲੂ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੀ

ਕਰ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਕ ਜਾਅਲੀ ਵਸੀਅਤ ਨਾਲ

ਜ਼ਮੀਨ ਹੜਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨੀਅਤ ਤੇ ਖੋਟ

ਵਿਚਲੇ ਅੰਤਰ ਪਿੱਛੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੀ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਹੋਇਆ, ਕਾਤਲ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵੇਖੋ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਉੱਚੀ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਧੂ ਸੋਰੇਨ ਜਿਹੇ ਧੌਣ ਅਕਤਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਕਿਥੇ ਗਏ ਅਸੂਲ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ, ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਕੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਦੇ ਸੀ, ਹੱਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਬਹੁਮਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕਿਲੇ ਸੜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਹੁਣ ਲੱਗੇ।

ਤਪਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗੂੰ, ਝਾਰਖੰਡ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਪਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਦੇਖੋ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਮਾਂਡ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਗੁੰਗੇ ਵੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਮਾਡਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ

ਹਰ ਪਾਸੇ ਵੇਖੋ ਬੇਸੁਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ, ਜਣੇ-ਖਣੇ ਉਠ ਡੰਡਾ ਕੱਦੂ ‘ਚ ਫਸਾ ਲਿਆ।

ਗੀਤਾਂ ‘ਚ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਸਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਡੌਲਾ ਜਿੰਮ ‘ਚ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਤ ਸੁੱਟੀ ਲੋਈ ਸਾਰੀ, ਪੁੱਠੇ ਰਾਹੇ ਮੁੰਡਾ ਕਿੱਦਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪਾ ਲਿਆ।

ਮਾਣਕ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਕਹਿੰਦੇ ਯਮਲੇ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਸੁਰੀਲਾ ਪੱਟੂ ਭਰਮਾਂ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ।

ਪੁੱਠੇ-ਸਿੱਧੇ ਵਾਲ, ਹੱਥ ਭਰੇ ਛਾਪਾਂ ਛੱਲਿਆਂ ਨਾ, ਜੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਯੁਗ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ।

ਜਾਣਦਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਅਤੇ ਤੇਰਾਂ ‘ਚੋਂ, ਚੈਨਲਾਂ ‘ਤੇ ਰੌਲਾ ਪੂਰਾ ਹਿੱਟ ਦਾ ਪੁਆ ਲਿਆ।

ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ, ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁੱਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਖਾਂ ਲਾ ਲਿਆ।

ਅੱਧਨੰਗੇ ਜਿਸਮਾਂ ‘ਨਾ ਕੁੜੀਆਂ ਨਚਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਰਹਿੰਦਾ ਖੁੰਹਦਾ ਤੇਲ ਬਲਦੀ ‘ਤੇ ਪਾ ਲਿਆ।

‘ਖਾੜੇ ਲਾਉਣ ਗਿਆ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾ ਖਾ ਲਏ, ਸਤਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁੰਡਾ ਸਾਣ ਉਤੇ ਲਾ ਲਿਆ।

ਗੱਲੀ-ਬਾਤੀ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਫੋਨ: 925-752-8025

ਜਿਹੜੇ ਭਰਾ ਰੱਖੜੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭੈਣ ਦੇ ਕੱਚੇ ਧਾਗੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਤੜਕੇ ਉੱਠ ਕੇ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਹੀ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਨੇ ਏਨੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪੁਆਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਪ ਤਾਂ ਲੈ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ ਲਾਲਚੀ ਲੱਤ ਉਹਦੀ ਕਬਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀ ਸੀ।

ਇਤਫਾਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਖ਼ਬਰ ਭਰਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕਿ ਬਾਪ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਸੀਅਤ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਭੈਣ ਦੇ ਹੋਸਲੇ ਪਸਤ ਤਾਂ ਹੋਏ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਣ ਤੇ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਬਦਲੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਡਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਭੈਣ ਤੇ ਭਣੇਈਏ ਨੇ ਝੋਲਾ ਭਰ ਲਿਆ।

ਅੰਦਾਜ਼ਾ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ

ਗੁਰਪੁਰਬ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ

ਸਾਡੇ ਇਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ, ਅਜੋਕੇ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦੇ ਕਈ ਪੱਖ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸਾਜਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਬਹੁਅਰਥੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਸੀ ਜਾਣ। ਪਹਿਲੇ ਪੱਖ ਦਾ ਗੌਰਵ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਬਲ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਜਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਰਚਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਬਦਲਣੇ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੂਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਪਰਮ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿਰਜਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਪਰਮ ਮੁਕਤੀ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿਰਜੇ: “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” ਅਤੇ “ਖੜਗ”। ਮੱਧਕਾਲ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਰਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀ ਵਿਹਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਸਮਝ ਉਸਾਰਨੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਧਰਮੀ-ਸ਼ਕਤੀ, ਰੱਬ ਜਾਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਪਰਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” ਆਖਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪੁਰਖ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ। ਪੁਰਖ ਇਥੇ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲਿੰਗਿਤ ਪਰਵਚਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਪਰਵਚਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਮਹਾਂ-ਪਰਵਚਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੀਮਿਤ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ “ਪੁਰਸ਼” ਨਾਲ ਤਾਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਆਤਮ ਹੈ, ਪਰ ਲਿੰਗਿਤ ਪਰਵਚਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।

ਇਹ “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” “ਸਰਬ ਕਾਲੇ” ਵੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਾਲ ਹਨ, ਪੁਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜਗਤ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਤਾਂ ਇਕ ਰੇਖਕੀ (ਲੀਨੀਅਰ) ਕਾਲ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਕਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਾਲ ਹਨ। ਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਕਿਆਸ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕਾਲਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਹੈ।

ਪੱਛਮ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਫੂਕੋਯਾਮਾ, ਆਦਿ ਰੇਖਕੀ ਕਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਨਵਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ ਸਿੰਸਲਿਨੀ ਨੇ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ‘ਵਿਲੱਖਣ ਕਾਲਾਂ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਰੇਖਕੀ ਕਾਲ ਵੀ ਭਿੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ “ਜਾਤਿ ਅਰ ਪਾਤਿ” ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ “ਬਰਨ” (ਵਰਣ), ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ “ਜੋਗੇ ਸੁਵਰੇ” (ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ਰ), “ਪਰਮ ਸਿਧੇ”, “ਮੰਤ੍ਰ”, “ਜੰਤ੍ਰ”, “ਰਗਿਮ, ਕਰੀਮ” ਆਦਿ ਉਹ ਸਭ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਮਤੇ ਨਾਉਂ ਵਰਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਸਭ ਯੋਗਿਕ, ਬੋਧੀ, ਇਸਲਾਮੀ ਆਦਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਦਾ ਨੂੰ ‘ਕਰੀਮ’ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਪਰਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਮੇਲ “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਰਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ “ਸਾਹਾਂ” ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਝੂਠੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਰੇਖਕੀ ਕਾਲ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਿਤਵਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ, ਕੇਵਲ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਮਹੰਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਹੁ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁ ਅਨੁਭਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਣਸੰਯੋਗੀ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੋਏ ਗੌਰਵਸ਼ੀਲ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ (ਅਨੁਭਵਾਂ) ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬਹੁ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਸਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਰਮ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਇਕਾਂਗੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਕਾਂਗੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇੱਕੋ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਅਰਥ ਜਾਂ ਸਿਗਨੀਫਾਈਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਲਤਾਨ, ਪੋਪ, ਹਿਟਲਰ ਆਦਿ ਦਾ। ਇਕਹਿਰੇ ਸਿਗਨੀਫਾਈਡ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਮਨ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਹੁ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ, ਝੂਠੇ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਜਾਂ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿੱਥੇ ਮੁਕਤੀ-ਭਾਵੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੇਹ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੂਖਮ ਕਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਵ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚਿੰਤਕ ਫਰੈਡਰਿਕ ਜੇਸਮਨ ਨੇ ਇੱਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇੱਕ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਸੰਯੋਗੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਰਚਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਸਮਵਰਤੀ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲ ਹੀ ਅਰਥ-ਗੌਰਵ ਰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੋਚ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਨ, ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਅਨਿਕ-ਪਰਿਪੇਖੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਉਸਾਰਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ‘ਜਾਪੁ’ ਅਤੇ ‘ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ’ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਕਾਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਫੀ ਅਸਚਰਜਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਇਸ ਬਹੁ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਾਰਸੀ, ਫਿਰੰਗੀ, ‘ਫਰਾਂਸੀਸ ਦੇ ਦੁਰੰਗੀ’ (ਅਮਰੀਕਨ, ਰੈੱਡ ਇੰਡੀਅਨ), ‘ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ’ (ਕੋਮਲ ਸਰੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ), ਗੱਖਰੀ (ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਪਉਤੀ 266)

ਇਸ ਪਰਮ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਚਿੰਤਨ ਜਾਂ ਸਮਾਧੀ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸੁਸਤਰਧਾਰੀ (ਸੁਸਤਰਪਾਣੇ) ਹੈ, ‘ਯੁੱਧ’ ਅਤੇ ‘ਕਲਹ ਕਰਤਤਾ’ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵਰਤਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਕ੍ਰਿਆ ਜਾਂ ਯੁਧ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ‘ਅਨਹਦ ਨਾਦ’ ਅਤੇ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ, ਸੰਪੂਰਣ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰਸ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯੁੱਧ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਯੋਗ, ਮਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੁਪਨੇ (ਯੂਟੋਪੀਆ) ਨੂੰ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਯਤਨ ਜਰਮਨ ਵਿਦਵਾਨ ਅਰਨੈਸਟ ਬਲੋਖ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਰਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ‘ਖੜਗ’ ਹੈ। “ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ” ਦਾ ਆਰੰਭ ਖੜਕ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੜਗ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਹੈ (‘ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਭ’), ਤੇਜਵੰਤ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਚਮਕ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੋੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਹੀ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੁਰਮੱਤ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪੂਰਣ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਤ ਨਾ ਬੋਧੀ ਭਿੱਖੂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇਵਲ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਸਾਧਣ ਵਾਲਾ ਪਾਤੰਜਲੀ ਦਾ ਸਮਾਧੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਅਭਿਆਸੀ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ-ਦੈਵੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਖੜਗ ਅਜਿਹੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ‘ਸੁੱਖ’ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੋਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੁਖ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਖੜਗ ਨੂੰ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵੱਡੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸੰਚਾਲਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਮੰਤਵ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੇਵਲ ਉਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਜੋ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੁਖ ਲਿਆਵੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਮਕਾਲੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਖੜਗ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਖਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ- ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਜੋ ਕੁਲ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

ਖੜਗ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਉਬਾਰਣਾ ਹੈ। ‘ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ‘ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਬਾਰਣ’। ਉਬਾਰਣਾ, ਸੋਧਣਾ ਜਾਂ ਉੱਪਰ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਖੜਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਚੇਰਾ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਲੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਪਰਿਪੇਖ ਤੋਂ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਖੜਗ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਉਚੇਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਪ੍ਰਸ਼ਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ’ ਵਿਚ ਖੜਗ ਨੂੰ

“ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ” ਅਤੇ ਬੋਧੀ “ਵਜਰ” ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤਕ ਅਤੇ ਬੋਧੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੜਗ ਕੁੱਲ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਿਗਰ ਦਖਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੜਗ ਦੀ ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣੀ ਉਸ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜੇ ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਹ ਯੁੱਧ ਝੂਠ ਅਤੇ ਦੁਰਮੱਤ ਵਿਰੁਧ ਲੜੇ ਗਏ, ਇਲਾਕਾ ਖੋਹਣ ਜਾਂ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂ, ਸੰਤ, ਫਕੀਰ, ਯੋਧੇ ਸਭ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਖੜਗ ਨੂੰ ਜੋ ਤੇਜਵੰਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ-ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਉਹ ਯਹੂਦੀ ਰੱਬ ‘ਯਹਵੇ’ ਦੇ ਦੈਵੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰੋਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੜਗ ਦੀ ‘ਪਰ’ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ‘ਪਰ’ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਪਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ

ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣਯੋਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ‘ਆਰਕਟਾਈਪ’। ਇਸ ਆਰਕਟਾਈਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਲੈਟੋ ਦੇ ‘ਆਈਡੋਜ਼’ (ਵਿਚਾਰ) ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੱਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਆਰਕਟਾਈਪ ਸ਼ਬਦ ਯੁੱਗ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸੀਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਬਦਲ ਹੈ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿੱਥੇ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨੀਲੋਤਣ, ਨਿਰਵਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੋਧੀ ਦੇ ਵਜਰ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਦੁਰਮੱਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਯਾਹਵੇ ਦਾ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਰੋਹ, ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਬਿਰਹ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਦਤ ਵਾਲਾ ਅਨੁਭਵ, ਸੂਰਬੀਰ ਦਾ ਯੁੱਧ ਭਾਵ, ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣ ਲਈ ਖੁਦ ਮਿਸਾਲ ਬਣਕੇ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਨ ਲਈ ਮਾਡਲ (ਉਚੇਰੀ ਮਿਸਾਲ) ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਡਲ ਲਈ ਆਰਕਟਾਈਪ ਨਾਲੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸ਼ਬਦ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਕਿੱਨੇ ਹੀ ਅਰਥ ਜਾਂ ਸਿਗਨੀਫਾਈਡ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਡੂੰਘਿਆਈਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਖਲ ਅਤੇ ਕਰਮ ਰਾਹੀਂ ਨਵਾਂ ਅਰਥ-ਗੌਰਵ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਦੈਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਬਲ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸੰਸਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ “ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦ” ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੈਨਰੀ ਸ਼ਿਖੂ ਅਤੇ ਹਿਲਿਸਮਿਲਰ, ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ‘ਹੱਦ ਲੰਘਣਾ’ ਜਾਂ ‘ਬੋਰਡਰ ਕਰੋਸਿੰਗ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਤੱਤ ਨੂੰ ਟੱਪ ਕੇ ਦੂਜੇ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਹੁਣ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਬਣ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ (ਇੱਕ-ਕੌਮੀ) ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸਮਰੱਥ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ, ਹੁਣ ਕਈ ਅਰਥ ਗੌਰਵਾਂ, ਕਈ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਬਹੁ-ਅਰਥਿਕ, ਜਾਂ ਬਹੁ-ਪਾਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਬਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 300 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਇਕ ਮਾਡਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ-ਸੰਕਲਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ, ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਰੂਪ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ। ਖਾਲਸਾ, ਕੁੱਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਜਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਹੋਏ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੌਲਿਕ ਮੇਲ ਹੈ ਜੋ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੰਡਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਨਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸਾਜਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਆਵੰਤ ਪਰਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਚਣੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁ-ਅੰਸ਼ੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕਤ-ਭਾਵੀ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਣੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਦੇਣ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਮੁਖੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਨੇ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਕਾਰਨ ਡਾ. ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “ਫਿਲੋਸਫੀ ਆਫ ਸਿੱਖਿਜ਼ਮ” ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨੀਟਸ਼ੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਨੀਟਸ਼ੇ ਇੱਕ ਹਉਂ ਉਤੇ ਬਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਪੈਗੰਬਰ। ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਈ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਬਲਵਾਨ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਜੋਰ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ, ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਨੀਟਸ਼ੇ ਨੇ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ*

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਇਲਹਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇੱਕੋ ਵਿਲੱਖਣ ਅਮਲ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਸਰੀਰਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਇੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸੱਤੋਂ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰਚੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਸਮਰੱਥ ਮਾਲਕ ਆਪ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜੋਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸੱਚੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹਨ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੂਰੀ ਉਸੇ ਦੀ ਪੈਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਮਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਰੂਪ ਕਿਲਾ ਤਕਤੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਉਸਾਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਧਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਕਰਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੜਗ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵੇਦਿਆਂ ਹੀ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਚੇਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਪੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਲ ਨੂੰ, “ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥” ਕਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ‘ਵਾਰ’ ਵਿਚ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ‘ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ’ ਚਲਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਛਤ੍ਰ ਝੁਲਾਇਆ। ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਲਿਆ। ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਪ ਕੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ, ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਤਕ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਖਡੂਰ ਨਗਰ ਵਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਨਾਲ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਟਿੱਕ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਬਾਣੀ ਰਚੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕਸਰਤ ਦਾ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਈ ਜਿਥੇ ਆਈ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ

ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਅਮਰਦਾਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਤਮ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਬਾਉਲੀ ਖੁਦਵਾਈ। ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ 22 ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ

ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਭਾਈ ਜੇਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦੇ ਪਤੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਅਖਵਾਏ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਦਾਸ ਚੱਕ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਖੁਦਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਕੇਂਦਰ ਰਾਮਦਾਸ ਚੱਕ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਕੇ, ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ, ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਸ ਦੇ

ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣੇ। ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ 1604 ਈ. ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਤ੍ਰ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਗੁਰਗੱਦੀ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਸਰੀਰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪੀਰ ਵੀ ਪੰਜ ਹਨ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ। ਪਿਆਲੇ ਵੀ ਪੰਜ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਤਿ, ਸਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧ। ਛੇਵਾਂ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਪੀਰ ਨੇ ਮੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ

ਖਾਤਰ ਹਥਿਆਰ ਉਠਾਏ। ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਬਦਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਸਵਾਰਿਆ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ‘ਨਾਨਕ’ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦਾਦਾ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਇਲਹਾਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦੀ ਘਾਤਤ ਘੜਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਨਣ ਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, “ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ॥” ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਸੇਵਦਾ ਹੈ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, “ਜੈਸੇ ਸੇਵੇ ਤੈਸੇ ਹੋਇ॥” ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਚਤਮ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਉਸ ਉਚਤਮ ਸੱਚ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ‘ਸਚਿਆਰ’ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਚਿਆਰ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ, ਆਪਣੇ ਵਰਤਾਅ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਸੱਚਾ ਆਚਾਰ ਹੈ, ਆਚਰਣ ਹੈ, “ਸਚੁ ਉਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਅਚਾਰੁ॥” ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਉਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਹੁਕਮ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਰਸਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਪੁਰਨ ਸਮਰਪਣ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ “ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ” ਕਿਹਾ ਹੈ। “ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ। ਸਿਰ ਧਰ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ” ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ, “ਸਾਚ ਕਹੋ ਸੁਨ ਲੋਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਉ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਉ॥” ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ, “ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੋਇਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ॥ ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥” ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ, “ਉਦਮ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ ਕਮਾਵੰਦਿਆ ਸੁਖ ਭੁੰਚ॥” ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਦਮ ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਇਹ ਸਕ੍ਰਿਆਤਮਕਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਖੜੋਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਕ੍ਰਿਅ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਇਕਾੰਤ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁੱਖ ਅਰਾਮ ਤੋਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਯਾਤਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਝੁਕਾ ਦਬਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤੰਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ

ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦੀ ਘਾਤਤ ਲਈ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ। ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾਤਤ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਨਿਆਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹੈ, “ਰੇ ਮਨ ਐਸੇ ਕਰਿ ਸੰਨਿਆਸਾ॥ ਬਨ ਸੇ ਸਦਨ ਸਬੈ ਕਹਿ ਸਮਝਹੁ ਮਨਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ॥” ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰਕ ਪੂਰਨ ਧਰਾਤਲ ਸਿਰਜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੀਜ ਦਾ ਸਾਬਤ ਹੋਣਾ। ਦੋਫਾਤ ਅਤੇ ਪਿਸਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀਜ ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ। ਬੀਜ ਦੇ ਉਗਣ ਲਈ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਮੁਆਫਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਬੀਜ ਦੇ ਉਗਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਰੇ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਹ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸਾ ਸਜਣ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹਾਲਾਤ ਵਜੋਂ ਵੀ, ਧਰਤੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਉਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਉਥਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਉਹ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਬੀਜ ਸੰਪੂਰਨ ਸੀ, ਧਰਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਬੀਜ ਦੇ ਉਗਣ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਵੀ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਸਨ। ਜ਼ਮੀਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰ ਮਨ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਛਕਾ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਖਾਲਸਾ ਸਚਿਆਰ, ਗੁਰਮੁਖਿ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਤ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਸੀ ਜੋ, “ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ” ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜੋਤਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਚੇਲਾ ਵੀ ਬਣੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੋਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ॥
ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ॥
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ॥

***ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ,
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।
ਫੋਨ:905-866-6091**

ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਹੀ ਬੀਤ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ, ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਰਹਿਬਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਹੀ ਬੀਤ ਗਈਆਂ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਕਈ ਧਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ, ਜੁੱਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਇਨਸਾਫ਼, ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ

ਬਣਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਫਰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਹਮਦਰਦੀ, ਦਇਆ, ਅਦਬ, ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ, ਨਿਮਰਤਾ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਦੁਸ਼ਟ, ਸਾਕਤ, ਨਿੰਦਕ, ਪਾਖੰਡੀ, ਪਾਪੀ, ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ, ਪੱਖਪਾਤੀ ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਵਾਨ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੰਗਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਚੰਗਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਹਿਟਲਰ, ਚੰਗੇਜ਼, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਡਵਾਇਰ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇੰਜ ਘਾਣ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ

ਦੁਸ਼ਟ, ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਵਿਉਂਤਕ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਜਜ਼ਬਾਤ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੇ ਜ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵਲੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਹਮਲਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਵੀ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ, ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਪੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਜਜ਼ਬਾਤ, ਜਮੀਰ ਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਾ ਸੀ। ਬਦ ਤੇ ਨੇਕ ਅਤੇ ਬਦੀ ਤੇ ਨੇਕੀ ਵਿਚਕਾਰ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬਦੀ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਟੱਕਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਜੁਲਮ ਹੋਇਆ ਉਹ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ

ਨਾਲ ਤਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਧ੍ਰੋਹ ਕਮਾਇਆ, ਭਾਵ ਗੱਦਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਨਿਕਲੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਟ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਸ਼ਟ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ, ਗੱਦਾਰ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਛੁਪ ਕੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਡੋਗਰੇ ਭਰਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗੱਦਾਰੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੁਸ਼ਟ, ਜਾਲਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਜਮੀਰ, ਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁਕਰਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਪੀ ਗੰਗੂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਅੱਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

84 ਦੇ ਘਲੂਘਾਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ

ਕੌਮ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕੌਮ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਦਾਰ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਬੁਰਾ ਸਿੱਖ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦਾ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਭੋਖੀ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਇਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਵਹਿਸ਼ੀਪੁਣੇ ਦੀ ਖਿਚੀ ਹੋਈ ਲਕੀਰ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਮਨੁੱਖ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਬੜਾ ਕਠਿਨ।

ਫਰਿਸ਼ਤੋਂ ਸੇ ਬਿਹਤਰ ਹੈ
ਇਨਸਾਨ ਬਣਨਾ
ਮਗਰ ਇਸ ਮੇਂ ਲਗਤੀ ਹੈ
ਮਿਹਨਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਖਾਣਾ ਖਾ ਚੁੱਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਜਗਮਗਾਂਦੇ ਡਾਈਨਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਡੈਕ 'ਤੇ ਆ ਜੰਗਲੇ ਨਾਲ ਢੇਹ ਲਾ ਕੇ ਖੜੇ ਗਏ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ। ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲੂ ਨੂੰ ਘੁੱਟਿਆ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਹੱਸੀ। ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੀ। ਫਿਰ ਬੋਲੀ-“ਏਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਲੋਰ 'ਚ ਹਾਂ...ਮੈਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਤੂੰ ਕਿਧਰੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆ। ਹੁਣੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰਾ ਏਥੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਆਇਆ ਸੈਂ। ਕਿਤੇ ਸਮਾਰੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ? ਖੈਰ ਛੱਡ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ...ਸੱਚੀ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਆਪਣਾ ਸਟੀਮਰ ਤਾਂ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ?”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ ਸੀ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਵੀ। ਉਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵਗਦੀ ਠੰਢੀ, ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਿਲਕ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਵੋਲਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਟੀਮਰ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੋੜ ਕੱਟਿਆ ਤੇ ਉਹ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਘਾਟ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਿਆ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਚੁੰਮਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤਿਆ। ਇਸ ਨਿੱਕੇ ਪਰ ਤਕੜੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਸਾਂਵਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਗੰਧ ਆਈ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦਾ ਦਿਲ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ, ਕਿ ਏਸ ਵੇਲੇ ਹਲਕੀ ਲਿਨਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਉਸ ਔਰਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਦੱਖਣੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਤੱਤੀ ਰੇਤ ਉੱਤੇ ਲਿਟ ਕੇ, ਧੁੱਪਾਂ ਸੇਕ-ਸੇਕ ਕੇ ਕਿੰਨਾ ਗਠ ਪੱਕ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਦਰ ਨਾਲ ਲਰਜ਼ ਜਿਹਾ ਗਿਆ। (ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਨਾਪੂ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ)

“ਏਥੋਂ ਚੱਲੀਏ ਹੁਣ” ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਹੌਲੀ ਦੇਣੇ ਕਿਹਾ।

“ਕਿੱਥੇ?” ਕੁੜੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਏਧਰ, ਉਸ ਘਾਟ ਵਲ।”

“ਕਿਉਂ?”

ਉਹ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਹੱਥ ਦੇ ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਤੱਤੀ ਗੱਲੂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਲਿਆ।

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਾਗਲ ਏਂ...”

“ਬੇਸ, ਏਥੋਂ ਚੱਲੀਏ, ਮੈਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ,” ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਉਦਾਸ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਅੱਛਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ,” ਕੁੜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਸਟੀਮਰ ਅੱਧ-ਚਾਨਣੇ ਘਾਟ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਜਿਹੇ ਟਕਰਾਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਡਿੱਗ ਜਿਹੇ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਦੀ ਵਗਾਹੇ ਹੋਏ ਰੱਸੇ ਦਾ ਸਿਰਾ ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ ਲੰਘਿਆ। ਸਟੀਮਰ ਡੌਲਦਾ, ਘਿਸਰਦਾ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲੇ ਉੱਠਣ ਲੱਗੇ, ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਖੜਾਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਸਾਮਾਨ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਉਹ ਘਾਟ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਧੁੰਦਲੇ ਸ਼ੈੱਡ ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ ਤੇ ਘਾਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰੇਤ ਵਿਚ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੱਕ ਗਡ ਗਏ। ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਧੂੜ-ਅੱਟੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਟੇਢੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪੀਕ ਨਾਲ ਅੱਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਟਾਵੀਆਂ-ਟਾਵੀਆਂ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਟੇਢੇ-ਤਿਰਫ਼ੇ ਖੰਭੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਸਿਰੇ ਅੱਪੜ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਖੜਕਣ ਲੱਗੀ। ਹੁਣ ਇਕ ਚੌਕ ਆ ਗਿਆ ਸੀ-ਕੁਝ ਦਫਤਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਘੰਟਾ ਘਰ...ਇਕ ਪ੍ਰਾਤਿਕ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰਾਤ ਦਾ ਨਿੱਘ ਤੇ ਹੁੰਮਸ...ਗੱਡੀ ਇਕ ਚਾਨਣੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਰੁਕੀ। ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਸਿੰਧੀਆਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦੀਆਂ ਸਨ।

ਗੁਲਾਬੀ ਕਮੀਜ਼ ਤੇ ਲੁਬਾਦਾ ਪਹਿਨੇ ਤੇ ਵਧੀ ਹੋਈ ਦਾਹੜੀ ਵਾਲੇ ਬੁੱਢੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਝਿਜਕਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਗ ਫੜੇ ਤੇ ਬੱਕਿਆ ਜਿਹਾ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੇ ਪਰ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਦਮਘੱਟ ਕਮਰੇ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਦਿਨ ਦੀ ਹੁੰਮਸ ਸੀ, ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਬਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਸਫੈਦ ਪਰਦੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਸੀਸੇ ਵਾਲੀ ਮੈਟਲਪੀਸ ਉੱਤੇ ਦੋ ਅਣਲੱਗੀਆਂ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਅਜੇ ਉਹ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਬੁੱਢਾ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਸ ਕੁੜੀ ਉੱਤੇ ਬੁਕ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਬਿਹਬਲਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਪਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਗਲੀ ਨਿੱਘੀ ਤੇ ਧੁਪੀਲੀ ਸਵੇਰ ਕੋਈ ਦਸ ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਗਿਰਜੇ ਦੀਆਂ ਘੰਟੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਹੋਟਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰਮਈ ਰੌਣਕ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਘਾਹ ਤੇ ਤਾਰਕੋਲ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਰਲੀ ਮਲੀ ਗੰਧ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਰੂਸ ਦੇ ਹਰ

ਦਿਹਾਤੀ ਕਸਬੇ ਦਾ ਖਾਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਨਾਮ ਨਿੱਕੀ ਕੁੜੀ, (ਬੇਨਾਮ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਜਨਬੀ ਕਹਿ ਲਵੇ) ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੇਤੁਕੇ ਚਿਰ ਲਈ ਸੁੱਤੇ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਬਿਸਤਰੇ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛਿਉ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨ੍ਰਾਤੀ-ਧੋਤੀ, ਪਹਿਨੀ-ਪੱਚਰੀ ਬਾਹਰ ਆਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸਤਾਰ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਵਾਂਗ ਲਵੀ-ਲਵੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਸੀ? ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਾਦਾ, ਖੁਸ਼ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰਣ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਹੁਣੇ ਜੋ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਚੱਲਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਨਹੀਂ, ਇੰਜ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਟੀਮਰ ਵਿਚ ਆਈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਗਏ ਤਾਂ ਸਭ ਚੌੜ ਹੋ ਜਾਣਾ ਏਂ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ। ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਓਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਰਤ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਵਾਪਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਏ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ...ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਨਸਟ੍ਰੋਕ ਜਿਹਾ ਕੁਝ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।”

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਨ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਨੂੰ ਘਾਟ ਤੱਕ ਛੱਡਣ

ਆਇਆ। ਜਦ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਟੀਮਰ ਤੁਰਨ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਡੈਕ ਉਤੇ ਹੀ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸਟੀਮਰ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟ ਰਹੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ।

ਉਸੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਹੋਟਲ ਪਰਤਿਆ। ਫੇਰ ਵੀ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਪਰ ਗਈ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਬਿਨਾ ਉਹ ਕਮਰਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਰ ਹੀ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਬੇਨਾਮ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਸੱਖਣਾ ਵੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਅਜਨਬੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਅੰਗੂਜ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਜੂਨਾ ਤੇ ਅੱਧਾ-ਭਰਿਆ ਗਿਲਾਸ ਉਦੋਂ ਟੁੱਟੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ...ਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦਾ ਦਿਲ ਇਕ ਅਜੀਬ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਦੀ ਲਰਜ਼ਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਝੱਟ ਪੱਟ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਨੂੰ ਅਹੁਤਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਛਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੂਟ ਨੂੰ ਠਕੋਰਦਾ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਏਧਰ-ਉਧਰ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗਾ।

“ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਅਜੀਬ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ ਇਹ!” ਉਸਨੇ ਹਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉੱਚੀ ਦੇਣੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਏਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਲੀ ਸੇਜਲ ਤੋਂ ਵੀ ਉਹ ਚੇਤਨ ਸੀ। “ਮੇਰੇ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਔਰਤ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ...ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ...ਉੱਕਾ ਹੀ ਇਕ ਬੇ ਤੁਕੀ ਮੁਟਿਆਰ।”

ਉਸ ਪਰਦਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਖਿਸਕਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਅਜੇ ਬਿਸਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਛਾਇਆ। ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਉਸਦਾ ਬਿਸਤਰੇ ਵਲ ਤੱਕਣ ਦਾ ਵੀ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਸ ਮੁੜ ਪਰਦਾ ਖਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਾਰਕਿਟ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਦੇ ਘਿੜ ਘਿੜ ਕਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਖਿੜਕੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਪਾਟੇ ਪਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ...“ਠੀਕ, ਇਸ ਅਚਾਨਕ-ਮੇਲ ਦਾ ਇਹੋ ਅੰਤ ਹੋਣਾ ਸੀ।” ਉਹ ਜਾਂ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਬਹੁਤ ਦੂਰ! ਏਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੀਸੇ ਦੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਬਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੈਬਿਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਾਂ ਡੈੱਕ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਸਟੀਮਰ, ਪੀਲੀ ਰੇਤ ਵਾਲੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ, ਵੋਲਗਾ ਦੀ ਅਮਿਣਵੀਂ ਲੰਬਾਈ ਉੱਤੇ ਦੂਰ

ਪਾਣੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਦੁਮੇਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ...। ਅੱਛਾ ਅਲਵਿਦਾ, ਸਦਾ ਲਈ। ਸ਼ਾਇਦ, ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਲਈ...ਭਲਾ, ਹੁਣ ਉਹ ਮੁੜ ਮਿਲ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ “ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਹਦੀ ਧੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਹੈ।” ਤੇ ਬਿੰਦ ਦੀ ਬਿੰਦ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਵਰਜਿਤ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਪਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਲੰਬਾ ਤਨਹਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰੇਗੀ। ਸ਼ਾਇਦ, ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਜੋਗੀ ਪਰ ਬੁੜ-ਚਿਰਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਮਰ ਜਿਹਾ ਗਿਆ, ਉੱਕੀ ਹੀ ਸਾਹ ਸੱਤ ਹੀਣ। ਨਹੀਂ, ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਭ ਬੇਤੁਕਾ, ਅਣਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਏਨਾ ਦਰਦ, ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਏਨੀ ਨਿਰਾਰਥਕਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਅਸੀਮ ਭੈਅ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਹੇਠ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ।

“ਸ਼ੈਤਾਨ ਕਿਤੇ ਦੀ,” ਉਸ ਸੋਚਿਆ। ਤੇ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉੱਤੇ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗਾ। “ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ ਸੀ? ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ

ਦਿਹਾਤੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਇਕ ਭੱਭਰ ਗੱਡੀ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਰਉਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਿਗਾਰ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਹੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨਕੁਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਭਲਾ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਗੱਡੀ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ, ਉੱਕਾ ਹੀ ਓਪਰੀ ਤੇ ਬੇਨਿਆਜ਼ੀ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਿਗਰਟ ਪੀਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਉਡੀਕ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। “ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਇਸ ਭਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਹਾਂ,” ਉਸਨੇ ਗੱਡੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਲ ਮੁੜਦਿਆਂ ਸੋਚਿਆ।

ਬਾਜ਼ਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਣ ਮੰਨੇ ਜਿਹੇ ਉਹ ਤਾਜ਼ੀ ਰਹੁ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ, ਕੱਕੜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਗੱਡਿਆਂ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਂਡੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਦੀ ਅੜਕਦਾ ਜਿਹਾ ਲੰਘਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਲ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹੋੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਠਕੋਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਧਰ ਉਸਦੇ ਕੰਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ...“ਵਧੀਆ ਕੱਕੜੀਆਂ ਖਾਓ, ਤੇ ਯਾਦ ਕਰੋ!” ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇੰਨਾ ਫਜ਼ੂਲ ਤੇ ਵਾਹਯਾਤ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਥੋਂ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਚਰਚ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਏਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨ ਹੋਣ। ਉਹ ਏਥੋਂ ਵੀ ਤੁਰ ਗਿਆ ਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ, ਪਹਾੜੀ ਢਲਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੁੰਨੇ ਜਿਹੇ ਬਾਗ ਦੁਆਲੇ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਮਕਦੇ ਫੌਲਾਦ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ ਸਟਾਰ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਠੰਢੀ ਵਰਦੀ ਦੇ ਬਟਨ ਏਨੇ ਤਪ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਟੋਪੀ ਅੰਦਰਲਾ ਕੱਪੜਾ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਕੇ ਗੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਸੂਹਾ...।

ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਮੁੜਨ 'ਤੇ ਉਸ ਵੱਡੇ ਪਰ ਸੱਖਣੇ ਡਾਈਨਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਟੋਪੀ ਲਾਹ ਕੇ ਉਹ ਹਵਾ ਲੈਣ ਲਈ (ਭਾਵੇਂ ਤੱਤੀ ਹੀ ਸਹੀ) ਇਕ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਲੱਗੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਮੇਜ਼ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਤੇ ਪਾਲਕ ਦੇ ਠੰਢੇ ਸੂਪ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ। ਏਥੇ ਸਭ ਕੁਝ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੀ, ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਹੁੰਮਸ ਤੇ ਕਥਿਤ ਗੰਦਗੀ ਵਿਚ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਜਨਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ, ਇਸ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਵੀ ਇਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਰਉਂ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿਵੇਂ ਖਿੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ...ਉਸ ਨੇ ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਵੇਦਕਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਘੁੱਟਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਲਈਆਂ ਤੇ ਕੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਅਚਾਰ ਦਾ ਹਲਕਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ”, ਉਸਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਸਬੰਬ ਨਾਲ ਉਹ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਕੇਵਲ ਇਹੋ ਦਿਨ ਉਸ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਰਦ ਭਰੀ ਪਰ ਅਤਿ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੁਹੱਬਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ, ਬਲਕਿ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਕਾਇਲ ਕਰ ਸਕਦਾ...ਪਰ ਕਿਉਂ? ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਏ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕੀ? ਇਸ ‘ਕਿਉ’ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਉਂਜ ਏਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਵੇਦਕਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਜਾਮ ਪੀਂਦਿਆਂ ਉਸ ਸੋਚਿਆ- “ਮੇਰੀਆਂ ਨਸਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਠਖੇਲੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।”

ਉਸਨੇ ਵੇਦਕਾ ਦੀ ਉਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਮੀਨਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਦਰਦ ਭਰਿਆ ਉਨਮਾਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਇੰਜ ਹੋਇਆ ਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਪੀੜ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਗਹਿਰੀ ਹੋ ਗਈ।

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪਾਲਕ ਦੀ ਠੰਢੀ ਤਰੀ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਲੀ ਕਾਫੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਿਗਰਟ ਸੁਲਗਾ ਕੇ ਇਸ ਅਣਚਾਹੀ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੋਈ ਮੁਹੱਬਤ ਤੋਂ ਮੁੜਕ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੰਗ ਸੋਚਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ-ਇਹ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਉੱਠਿਆ। ਟੋਪੀ ਤੇ ਛਟੀ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨੇ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛ ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਰ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ- “ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇਂ ਇਸਨੂੰ ਵਰਤ ਲਈ!” ਡਾਕਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ-ਚੌੜੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਦਹਿਲ ਜਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਹਦੀ ਧੀ ਵੀ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ, ਉਪ ਨਾਂ? ਬੀਤੀ ਸ਼ਾਮ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ-ਪਤਾ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਹਰ ਵਾਰ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖ ਦਿੰਦੀ ਸੀ- “ਭਲਾ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਕੋਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹਾਂ...ਮਾਰੀਆ ਗਰੀਨ, ਪਰੀਆਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ‘ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਜਨਬੀ’...ਕੀ ਏਨਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਲਈ?”

ਡਾਕਖਾਨੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲਾ

ਸੋਅਕੇਸ ਸੀ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਇਕ ਕੱਦਾਵਰ ਫੌਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਲ ਵਿੰਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਭਰੀਆਂ ਔਖਾਂ, ਮੱਥਾ ਰਤਾ ਕੁ ਡੁੱਘਾ, ਵੱਡੀਆਂ, ਭਾਰੀ ਮੁੱਛਾਂ, ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤਮਗਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ...ਕਿੰਨਾ ਉਹ ਪਟਾਂਗ ਤੇ ਹਾਸੇਹੀਣਾ, ਕਿੰਨੀ ਡਰਾਉਣੀ ਸਾਧਾਰਣਤਾ ਸੀ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਦਿਲ, ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ ‘ਸਨਸਟੋਕ’, ਅਤਿ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਅਤਿ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਤਸਵੀਰ ਕਿਸੇ ਸੱਜ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜੇ ਦੀ ਸੀ। ਗੱਭਰੂ ਨੇ ਲੰਮਾ ਫਰਾਕ ਕੋਟ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਨਕਟਾਈ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਾਲ ਝਾਰੇ ਵਰਗੇ ਸਨ, ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤੇ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਤੇ ਝੁਕੀ ਵਿਆਹੁਣੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ...ਪਰ ਉਸਨੇ ਉਧਰੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਇਕ ਹੋਰ ਤਸਵੀਰ ਉੱਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਟਿਕਾਈ—ਤਸਵੀਰ ਵਿਚਲੀ ਕੁੜੀ ਬਣਦੀ ਤਣਦੀ ਤੇ ਚੰਚਲ ਸੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਾਲੀ ਟੋਪੀ, ਕੁੜੀ ਟੇਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।...ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਜਨਬੀਆਂ ਨਾਲ ਅਜਨਬੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਮ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਈਰਖਾ ਜਿਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਉਧਰੋਂ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਇਕ ਟੱਕ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ? ਕੀ ਕਰਾਂ?” ਇੱਕ ਨਾ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੋਝਲ ਸਵਾਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਦੱਬ ਜਿਹਾ ਲਿਆ।

ਸੁੰਨੀ ਗਲੀ, ਘਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਕਲੀ-ਕੀਤੇ ਦਮ੍ਹਿਲੇ, ਮੱਧਵਰਗੀ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਾਗ। ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਏਥੇ ਕੋਈ ਵੱਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੁੱਟਪਾਥਾਂ ਉੱਤੇ ਧੂੜ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤਪਦੀ, ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਪਰ ਵਿਅਰਥ ਜਾਪਦੀ ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਗੜੱਚ ਸੀ। ਦੂਰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਗਲੀ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਬੀ ਤੇ ਦੱਬੀ ਜਿਹੀ ਉਤਾਰ ਉਠ ਰਹੀ ਸੀ। ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੁਮੇਲ ਤੋਂ ਨੀਲੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੱਬਣੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਸਬਸਤਾਪੇਲ, ਕਰਚ...ਅਨਾਪੁ ਆਦਿ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਅਨਾਪੁ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਂ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਉਸ ਲਈ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਲੋਂ ਨਜ਼ਰ ਮੋੜ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਧਰਤੀ ਵਲ ਨਜ਼ਰਾਂ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਲੜਖੜਾਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਇੰਜ ਥੱਕ ਟੁੱਟ ਕੇ ਹੋਟਲ ਪਰਤਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਸਹਾਰਾ ਦਾ ਕੋਈ

ਲੰਬਾ ਪੈਂਡਾ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਤਾਕਤ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਪਰ ਸੁੰਨੇ ਪਏ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਕਮਰਾ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ‘ਅਜਨਬੀ’ ਦੇ ਆਖਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੀ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸੂਈ, ਜੋ ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਈ ਸੀ, ਬਿਸਤਰੇ ਲਾਗਲੇ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਜਾਕਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ—ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਅਫਸਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ, ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋਇਆ, ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੁੱਛਾਂ, ਨੀਲੀਆਂ-ਚਮਕੀਲੀਆਂ ਔਖਾਂ ਜੋ ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਸਾਂਵਲੇ ਹੋਏ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕੀਲੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਦਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਵੇ ਨਾਲ ਆਕੜੇ ਹੋਏ ਕਾਲਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕਮੀਜ਼ ਹੇਠਾਂ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਸੁਡੌਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਗਮਗੀਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਧੂੜ-ਅੱਟੇ ਬੂਟ ਲਾਹੇ ਤੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਪਿੱਠ ਪਰਨੇ ਮੰਜੇ ’ਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਤਾਕੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਉਂਜ ਪਰਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਲਕੀ ਹਵਾ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਤਪਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਤੇ ਏਸ ਵੇਲੇ ਵੋਲਗਾ ਦੀ ਸੁੰਨੀ, ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਲੋਕ ਰਹਿਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਰੋਸ਼ਨ ਸੀ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਭਰ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਕੂਹਣੀ ਉੱਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਪਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਏਸ ਵੇਲੇ ਦੂਰ ਦੱਖਣ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਅਨਾਪੁ ਦੀ ਇੱਕ ਧੁੰਦਲੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਖਿਆਲੀ ਸੀ-ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਥੇ ਨੂੰ ਉਹ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਇਹ ਸੋਚਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਬਹੁਤ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਔਖਾਂ ’ਚ ਤੱਤੇ ਹੰਝੂ...ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਸਾਫ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਹਵਾ ਬੰਦ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਕਮਰਾ ਮੁੜ ਦਮ ਘੋਟੂ ਤੇ ਨੀਰਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪੌਣ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

...ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਕੱਲ੍ਹ ਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਇੰਜ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਹ ਉੱਠਿਆ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਹੱਥ-ਮੂੰਹ ਧੋਤੇ ਤੇ ਫਿਰ ਪਰਦੇ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਘੰਟੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਸਮੇਵਾਰ ਲਿਅੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ

ਬਿੱਲ ਵੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਿੱਝ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਗੱਡੀ ਮੰਗਵਾਈ, ਸਾਮਾਨ ਬਾਹਰ ਕਢਵਾਇਆ ਤੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਤਪੀ ਹੋਈ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਟਿੱਪ ਵਜੋਂ ਪੰਜ ਰੁਬਲ ਦੇ ਦਿੱਤੇ।

“ਏਦਾਂ ਲਗਦੇ ਸਾਹਬ ਜਿਵੇਂ ਬੀਤੀ ਰਾਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਏਥੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ,” ਗੱਡੀਵਾਲੇ ਨੇ ਲਗਾਮਾਂ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਅ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਾਟ ’ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਨੀਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਵੋਲਰਮ ਉੱਤੇ ਪਸਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਰੰਗੀਆਂ ਰਜ਼ਨੀਆਂ ਖਿੰਡਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਘਾਟ ਵਲ ਆ ਰਹੇ ਸਟੀਮਰ ਦੇ ਮਸਤੂਲਾਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

“ਵਕਤ ਸਿਰ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਥੇ ਲੈ ਆਇਆ” ਗੱਡੀਵਾਲੇ ਨੇ ਅਪਣੱਤ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜ ਰੁਬਲ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਫਿਰ ਟਿਕਟ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਘਾਟ ਵਲ ਨੂੰ ਹੋ ਲਿਆ...ਅੱਜ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਹੀ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਕੂਲੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ, ਸਟੀਮਰ ਦੇ ਡੌਲਣ ਨਾਲ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਰਸਰਾਹਟ ਸੀ, ਫੇਰ ਵਗਾਹੇ ਹੋਏ ਰੱਸੇ ਦਾ ਸਿਰਾ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸਟੀਮਰ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਸਰਕਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ...ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਨਾਲ ਚਮਕਦੇ ਸਟੀਮਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੇ ਸਟੀਮਰ ਦੀਆਂ ਰਸੋਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਉਸਨੂੰ ‘ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ’ ਕਹਿ ਰਹੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਸਟੀਮਰ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਉਸੇ ਰਾਹ ਜਿਸ ਰਾਹ ਉਹ ਉਸਦੀ ‘ਉਸ’ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਸ਼ਾਮ ਲਗਾਤਾਰ ਮੁਰਝਾ ਰਹੀ ਸੀ-ਉਦਾਸ, ਸੁਪਨੀਲੇ, ਸਤਰੰਗੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੂਰ ਡੁਬਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੇਠ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਟਿਮਟਿਮਾਂਦੀਆਂ, ਲਰਜ਼ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਡੋ-ਪੁੱਡੋ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਟੀਮਰ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿੰਡਰੀਆਂ ਬੋਤੀਆਂ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਡੈਕ ਉੱਤੇ ਇਕ ਓਟ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦਮ ਦਸ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਅਨੁਵਾਦ-ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ 10 ਸਾਲ ਦਾ ਸਫਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰ (ਸਟਾਫ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ) ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਸ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ 10 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਈ ਓਪਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ‘ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਝੰਡਾ ਗੱਡਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਗੱਡਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਉਚਾ ਰੱਖਣਾ ਬੇਹੱਦ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਜਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ‘ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ “ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋ” ਦੇ ਗੁਰ ਸਿਧਾਂਤ ‘ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਖਰਾਬ ਸਿਹਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਸ ਲਗਨ, ਸੁਹਿਰਦਤਾ, ਸਿਰਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨੂੰ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਮੁਕਾਮ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕਈ ਸਾਂਝਾਂ ਪੁਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਦਾਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠਕ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿੱਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰ ਉਸ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜੋ ਇਕ ਵੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਲਾਈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਨੇਹਾ-ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਸਮਾਜ ਤੇ ਕੌਮ ਇਕ ਥਾਂ ਬੱਝਦੀ ਹੋਵੇ, ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ ਤਾਂ ਹਰ ਅੰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਅਣਗਿਣਤ ਅਜਿਹੇ ਸੁਨੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‘ਬੇਲਾਗ, ਬੇਬਾਕ ਅਤੇ ਨਿਧਤਕ’ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਜਿਸ ਸਰਬੋਤਮ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਅਪਨਾ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ ਇਸ ਦੀ ਕਦਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਵੱਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਸੂਲ ਦੀ ਕੰਨੀ ਨੂੰ ਢਿੱਲ੍ਹਿਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਹਰਲੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਉਸਾਰੂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਭੰਬਲਭੂਸਿਆਂ ਤੇ ਲੋਟੂ ਲਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਥੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕਈ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਾਣਾ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੇਠ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਚਮਕਾਉਂਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰ ਤੇ ਬੇਵਸ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਪੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਬਾਜ ਅੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਚੁਰਸਤੇ ‘ਚ ਭੰਨ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਇਕ ਜੀਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਰਗ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਕੋਈ ਪਿਛਲੇ 8-10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਧਖੜੂ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਪਿਛੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਤੁਰ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਏ ਨੂੰ 6 ਕੁ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਕੋਲ ਸੀ ਪਰ ਛੇਤੀ ਬਾਦ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਸਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਭੇੜ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮਨ ਉਡੂੰ ਉਡੂੰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੇਰਾ ਜੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਥੇ ਛਪਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣੀਆਂ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਟਿਕਾਅ ਆਉਣਾ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹਨ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਪਈ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਡਾਲਰ ਦਾ ਲਈਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਆਹ ਅਖਬਾਰ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼) ਅਜੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹਦੇ ‘ਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਰਾਏ 6 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ
ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ

ਰਾਠੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ‘ਸੂਰਾਪੁਰੀ’*

ਲਾਲਾ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਮੌਲ ਦੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਗਈ ਅਤੇ ਬਾਪ ਵੀ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਟੀ.ਬੀ. ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੁਲੇਕ ਸਿਧਾਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਾਈ ਬਾਪ-ਮਾਈ ਬਾਪ ਆਖਦਿਆਂ, ਲਾਲਾ ਜੀ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਲਈ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰ ਮੰਗਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। ਪੇਸ਼ਗੀ ਲਏ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਵਧਦੇ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦੀ ਉਮਰ ਘਟਦੀ-ਘਟਦੀ ਇਕ ਦਿਨ ਮੁੱਕ ਗਈ।

ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਅਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਲਾਲਾ ਜੀ ਕੋਲ ਗਿਰਵੀ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਸਕੂਨਮਈ ਮੌਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਲਾਲਾ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਮੌਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਿਲ ਦੀ ਮਰੀਜ਼ ਸੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਸਿਹਤ ਵਲੋਂ ਇੰਜ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਖੰਡ ਦੀ ਬੋਰੀ ‘ਤੇ ਕੁੱਜਾ ਮੂਧਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਕੰਮ ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਤੇ ਬੋਲਦੀ ਬਹੁਤਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਾਸਤੇ ਦਾਲਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨ, ਮਸਾਲੇ ਪੀਸਣ ਤੇ ਪੈਕਟਾਂ ‘ਚ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਕੰਮ ਕਰਦੀ-ਕਰਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੀ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਕੰਮ ਲੱਭ ਲਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਕੁੱਝ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਬਾਪ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ, ‘ਦੇਖੀ! ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਜੇ ਛੱਡਣਾ।’

ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇਕ ਬੇਟੀ ਸੀ ਮੀਨਾ। ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲ। ਪੰਜਵੀਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਕੇ ਉਹ ਵਿਹਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਹ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ‘ਚ ਮਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਮੀਨਾ ਅੱਛੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰ ਗਈ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਦਿਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਜ਼ਲਾਲਤ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਨਜ਼ਾਤ ਪਾ ਲਏ। ਕੋਈ ਛੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਨੌਕਰੀ ਢੂੰਡ ਲਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਹੁਣ ਇਤਨੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੀ। ਮੀਨਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੇ ਹੀ ਛੱਡਣੀ ਪੈ ਗਈ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ

ਕਦੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਧੇਰੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਇਕੱਲੀ ਵੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਲਾਲਾ ਜੀ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਉੱਤੇ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਸੋਚਦੇ, ‘ਕਮੀਨ ਜਾਤ ਦਾ ਕੀ ਭਰੋਸਾ, ਕਦੋਂ ਲਾਲਚ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ੈਅ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਕਰ ਲੈਣ।’

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਵਧ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਕੰਮ ਕਰੀ ਗਈ। ਹੋਰ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਉਹ ਤਾਂ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰੇ ਦੀ ਮੱਛੀ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ।

ਮੀਨਾ ਜਵਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹਲਕੀ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗਤ ਭਾਅ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ। ਲਾਲਾ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਮੀਨਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾ ਜੀ ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਅੱਜ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੀਨਾ ਇਕੱਲੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, “ਮੀਨਾ...!”

“ਆਈ ਪਾਪਾ ਜੀ...!” ਆਖ ਮੀਨਾ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲਾਲਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲਾਲਾ ਜੀ ਕੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਉੜੀਆਂ ਹੀ ਪਈਆਂ

ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਖਾਸ ਕਰ ਨੌਕਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਮੀਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

“ਮੀਨਾ ਜ਼ਰਾ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਦਬਾ ਦੇ।” ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਥਕੇਵਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। “ਅੱਛਾ ਪਾਪਾ ਜੀ!” ਆਖ ਉਸ ਨੇ ਝੁੱਕ ਕੇ ਪੈਰ ਦਬਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਮੀਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦਬਾਉਂਦਿਆਂ ਤੱਕਿਆ ਸੀ।...ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਲੀ ਦੀ ਮੁੱਠੀ-ਚਾਪੀ ਕਰਦਿਆਂ। ਪਰ ਇੰਜ ਖੁਸ਼ ਤਾਂ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਨਈਂ ਸਨ ਹੋਏ! ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ ਪੈਰ ਦਬਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਲਾਲਾ ਜੀ ਉਸਦੇ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਰਹੇ ਸਨ, ‘ਮੀਨਾ ਕਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ! ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਦੇਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।’ ਸੋਚਦਿਆਂ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਬੁਝੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਮਜਾਤ

“ਮੀਨਾ ਆ ਪੁੱਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ।” ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੀਨਾ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ‘ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਚੁੰਮ-ਚੁੰਮ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗਿੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੀਨਾ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਲਾਲਾ ਜੀ ਵਲ ਤੱਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਤਾਂ, ਕਦੀ ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ! ਉਹ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾ ‘ਚ ਆਈ ਅਚਾਨਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ‘ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਟਪਕਣ ਲੱਗੇ।

“ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਏਂ ਮੀਨਾ!” ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਪਲੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

“ਤੁਸੀਂ ਵੀ...!” ਆਖ ਕੇ ਮੀਨਾ ਹੋਰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਲਾਲਾ ਜੀ ਨਾਲ ਚੁੰਬਤ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦਾ ਸਕਾ ਬਾਪ ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਮੀਨਾ ਦੇ ਭੋਲੇ ਤੇ ਦਿਲਕਸ਼ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹੋਏ ਲਾਲਾ ਜੀ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, “ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਵੀ, ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਐ।” ਮੀਨਾ ਚੁੱਪ ਕੀਤੀ ਲਾਲਾ ਜੀ ਵਲ ਤੱਕਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਜ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਹੀ।

‘ਮੀਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਰੰਗ ਇਤਨਾ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ...ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਮੀਨਾ ਵਰਗੇ!’ ਫਿਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ‘ਚ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ‘ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ?...ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਅੰਬ ਚੂਪਏ ਆਂ...ਰੁੱਖ ਬੋਤੀ ਗਿਣਨੇ ਆਂ?’ ਸੋਚ ਕੇ ਲਾਲਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮੀਨਾ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, “ਮੀਨਾ!...ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਘਰ ਸੁੰਨਾ-ਸੁੰਨਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ...ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੰਮ ਤੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰ।”

“ਅੱਛਾ ਪਾਪਾ ਜੀ...!” ਮੀਨਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਘੜਾ ਹੀ ਮੂਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

“ਮੀਨਾ ਜ਼ਰਾ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਵੀ ਘੁੱਟ ਦੇ।” ਮੀਨਾ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਗਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਘੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਲਾਲਾ ਜੀ ਲਲਚਾਈਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਨਾ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮੀਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ‘ਚ ਮਮਤਾ ਦੇ ਡੋਰੇ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

“ਬਸ ਕਰ ਹੁਣ ਥੱਕ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।” ਆਖ ਕੇ ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਮੀਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਪਲੱਸਣ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਸੁਖ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਮੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਚਿਪਕੀ ਰਹੀ। ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਮੀਨਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਹੈ ਪਾਪਾ ਜੀ...?”

“ਹਾਂ ਮੀਨਾ?” ਲਾਲਾ ਜੀ ਹੁਲਾਸ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਬੋਲੇ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ?... ਹੈ ਪਾਪਾ ਜੀ?” ਮੀਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਦਾਅਵਾ ਜਤਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ।

“ਹਾਂ...ਬਹੁਤ...ਬਹੁਤ!! ਅੱਜ ਤੂੰ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਮੰਗ ਲਵੇਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।”

“ਸੱਚ ਪਾਪਾ ਜੀ?” ਮੀਨਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਹੀ।

“ਹਾਂ...ਹਾਂ...ਤੂੰ ਮੰਗ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ।” ਮੀਨਾ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੁਆਲੇ ਵਲ੍ਹਦੇ ਹੋਏ, ਬੜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ...ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ...ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਬਣਾ ਲਵੋ ਤਾਂ?”

“ਹਟ ਪਰੇ ਕਮਜਾਤ!” ਮੀਨਾ ਤ੍ਰਫਕ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਈ। ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਦੁਆਲੇ ਵਲੀਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਇਕ ਦਮ ਢਿੱਲੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।

*ਫ਼ੋਨ: 916-969-9337

ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਬਣਨਾ-ਕਿਹਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ! ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਇੰਜ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਮਰ ਉਹਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ।

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਉਮਰ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਸਮਾਜ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਦਾ ਮਜ਼ਹਬ, ਤੇ ਜਾਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ। ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਆਪ ਜੀਉਣਾ ਕਦੇ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਏਸੇ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਖਾਲੀ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਂਗ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਟਿਪਣੀ ਵਾਂਗ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਨੁਜ਼ਹਤ ਸਦੀਕੀ ਇਕ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਾਇਰਾ ਹੈ, ਇਕਬਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿ “ਦਸਤਾਨੇ ਹਸਤ ਕਾ ਏਕ ਹਾਸ਼ੀਆ ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਰ” ਪਰ ਕੰਬਖਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਸਰਾਪ ਲੈ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਸਰਾਪ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵਰ ਏ, ਖੁਦਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਸਾਡਾ ਮੁਆਸ਼ਰਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਸਰਾਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲਿਖਦੀ ਹੈ;

ਮਗਰ ਮੇਰਾ ਸ਼ੁਰੂਰ
ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਜ਼ੋਹਨ ਕੀ
ਹੱਦੋਂ ਸੇ ਮਾਵਰਾ
ਹਕੀਕਤੋਂ ਸੇ ਮੁਨਤਸਿਬ
ਅਪਨੀ ਕੁਲ ਕੋ,
ਅਪਨੀ ਇਬਾਦਤਾ ਵ ਇਨਤਹਾ ਕੋ
ਖੋਜਤਾ ਹੈ...

*ਉਹ ਗਿਲਗਿਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜੰਮੀ ਸੀ, 1950 ਵਿਚ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਵਾਲਦ ਸਾਹਬ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਗਿਲਗਿਤ ਵਿਚ ਸਨ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ

ਵੀ ਹੋਇਆ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ ਵਿਚ, ਪਰ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਦੇਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਫੇਰ ਗਿਲਗਿਤ ਵਿਚ ਤਬਾਦਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਂ-ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਏਸ ਧੀ-ਨੁਜ਼ਹਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਲਗਿਤ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਮਾਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਗਿਲਗਿਤ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ।

ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਗਿਲਗਿਤ ਦੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਖੇਡ ਕੇ ਪਲੀ ਸੀ, ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਏਨੀ ਨੇੜਿਉਂ ਦੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਫੁੱਲ ਕਦੇ ਖਿੱਤੇਗਾ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਚਸ਼ਮੇ ਇੰਜ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ ਤੇ ਏਨੇ ਪੁਰਸਕੂਨ ਬਚਪਨ ਨੇ ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਵਿਚ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਜੰਨਤ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।

1965 ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਉਹਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ, ਖਿੱਚ ਕੇ, ਉਹਨੂੰ ਜੰਨਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ- “ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਤਨਹਾਈ ਦਾ ਤੇ ਫ਼ਨਾਹ ਦਾ ਨਾ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਤੇ ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ- “ਮੇਰੀ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ੁਰੂਰ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ, ਤੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੇਮੁੜਵਤੀ ਦੇਖੀ ਏ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਖੁਦਾ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਰਹਿ ਗਈ ਏ...”

ਬੇਮੁੜਵਤੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਡਾਇਮੈਨਸ਼ਨਜ਼ (ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ) ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਨੁਜ਼ਹਤ ਨੂੰ ਪਾਇਆ, ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ- “ਮੇਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਮੁਆਸ਼ਰੇ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਪਾਸ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਰਾਹਨੁਮਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁੱਤ ਵੀ ਸਨ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਜ਼ੋਹਨ ਵਿਚ ਟੁਟ ਗਏ। ਜ਼ਾਤੀ ਦੁਖਾਂਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ

ਇਕ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦਾ ਸਫ਼ਰ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਔਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵੱਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹਨੂੰ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਬਸ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਜੋ ਸਮਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫ਼ਰ, ਪੁਰਸਕੂਨ ਜੰਨਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮਾਜੀ ਮੁਆਸ਼ਰੇ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਜਹਨੰਮ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਏ...”

*ਨੁਜ਼ਹਤ ਬੜਾ ਚਿਰ ਖ਼ਿਲਾਅ ਵਿਚ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੀ ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਚੇਤੇ ਆਈ “ਹਸਤੀ ਕੀ ਚਿਲਮਨ ਕੋ ਪੀਛੇ ਤੂੰ ਹੈ” ਤੇ ਮੈਂ ਓਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਨੁਜ਼ਹਤ ਹੱਸ ਪਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹਸਤੀ ਦੀ ਚਿਲਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ, ਪਰ ਪਹਿਲੋਂ ਵੇਖਿਆ, ਜਿਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਫਿਜ਼ਾ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ...। ਮੇਰਾ ਤਅਾਲੁਕ ਤਾਲੀਮੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਾਲਜ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਤੇ ਸਾਹੀਵਾਲ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰਰ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਪਰ ਵਿਆਹ ਨੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਕਿ ਨਾ ਔਰਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਨਾ ਬੀਵੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਤੇ ਨਾ ਮਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸਾਂ... ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮੈਨੂੰ ਮੁਲਕ ਛੱਡ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣਾ ਪਿਆ... ਪਰ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜੀ ਤੇ

ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿੰਨੇ ਆਹਲਾ ਤਸਵੀਰਾਤ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਟੁੱਟ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਸਿਰਫ ਜ਼ਿਲਤ ਸੀ...।

*ਤੇ ਨੁਜ਼ਹਤ ਬੀਤੇ ਹੋਏ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਖਾਈ ਵਿਚੋਂ ਝਾਕਦੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ- “ਤਾਲੀਮੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤਅਾਲੁਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਫੌਜੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਭੁੱਟੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਨਿਆਮਤ ਜਾਪੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਵਾਮੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਸਕਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਦੀ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹੀ ਸੀ, ਬਸ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਵੇਖੀ ਸੀ, ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਰਸ਼ਲ-ਲਾਅ ਦੇਖਿਆ ਸੀ...ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦੀ ਸਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕੌਮਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਬਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ... ਭੁੱਟੋ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ-ਉਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ... ਦੁਬਾਰਾ ਮਾਰਸ਼ਲ-ਲਾਅ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਹਨੇਰੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ... ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਬੁੱਤ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹ 1974 ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਵਾਮੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਰਬਰਾਹੀ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਗੈਰ ਮੁਸਲਿਮ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਹਕੂਕ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ... ਇਕੋ ਹੀ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ... ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਤਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਪ ਲੱਗੇ ਵੇਖੇ ਹਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜੀ। ਉਹੀ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਉੱਤੇ ਸ਼ੁਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਿਆਸੀ ਅਮਲ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ... ਮੁਲਕ-ਏ-ਖੁਦਾ ਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗ਼ੱਦਾਰ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਮਦੀਆਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਲਈ ਨਾ ਚੀਨੀ ਨਾ ਚਾਵਲ... ਤੇ ਸਲਾਮ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ... ਇਕ ਵੇਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਫਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਤਨੀਅਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕੀ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਏ... ਤੇ 1977 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵਤਨ ਤੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰਕੇ ਟੋਰਾਂਟੋ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਵਤਨਪ੍ਰਸਤੀ, ਮਜ਼ਹਬ, ਕੌਮੀਅਤ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਸਨ...ਇਕ ਖਲਾਅ ਮੇਰੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਮੇਰੀ ਮੈਂ “ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਫ਼ਨਾਹ ਹੋ ਗਈ...”

*ਇਹ ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ “ਮੈਂ” ਸੀ ਜਿਹਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਿਸਮ ਤੇ ਜ਼ੋਹਨ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਦਾ ਕਿਆਸ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ “ਮੈਂ” ਜਦੋਂ ਫ਼ਨਾਹ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ “ਮੈਂ” ਜਾਗੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਜ਼ੋਹਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲੱਭਣ ਲੱਗੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਸਤਜੂ ਆਪਣੇ ਆਦਿ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਲਭਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਇਬਤਦਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਇਨਤਹਾ ਨੂੰ ਵੀ...।

ਇਹ ਉਹਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਸੀ-ਜਿਹਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਦੀ ਸੂਰਤ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੇਖਿਆ।

*ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ “ਇਹ ਮੇਰੇ ਦੂਸਰੇ ਖਾਵੰਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਟੋਰਾਂਟੋ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸਾਂ-ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਨਸਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਕੂਨ ਨਾਲ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ...ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜੀ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਉਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਵਾਕਿਆ 'ਤੇ ਹੱਸ ਸਕਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਦੋਂ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਵਾਕਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤਸੱਵਰ ਦੇ ਗਿਆ।

ਟੋਰਾਂਟੋ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾ ਹਫ਼ਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਵਤਨ ਦੀ ਮਾਯੂਸ ਫਿਜ਼ਾ ਤੋਂ ਏਨੀ ਦੂਰ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਨਹਾਈ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਐਸੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਲੈ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਈਮਾਨ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਮਜ਼ਹਬ, ਕੌਮੀਅਤ, ਜਿਨਸ ਤੇ ਉਮਰ ਦੀ ਤਮੀਜ਼ ਤੋਂ ਬਰੀਕ-ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਮੁਸਕਾਹਟ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜੀਅ ਸਕੇ। ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਬੱਸ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਕੌਮ, ਹਰ ਰੰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ-ਤੇ ਬਾਹਰ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਸ਼ਫਾਫ਼ ਸੂਰਜ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਬੱਸ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੂਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ... ਏਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਿਰਫ ਮੇਰਾ ਵਤਨ ਸੀ, ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਜ਼ਿੰਦੇ ਮੇਰੇ ਹਮ ਮਜ਼ਹਬ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਏਕਤਾ ਦੀ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੁਸੱਰਤ ਦੀ ਕੈਫ਼ੀਅਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ... ਜਾਪਿਆ-ਇਹੀ ਖ਼ਾਬ ਸੀ, ਜਿਹਦੀ ਅੱਜ ਮੈਂ ਤਾਬੀਰ ਵੇਖੀ...ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਾਤ ਲੱਭ ਗਈ ਏ...”

ਤਸੱਵਰ ਜ਼ੋਹਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣਾ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਹੈ...।

*ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ “ਮੈਂ” ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਖ਼ਿਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਉਹ ਤਜਰਬਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਲਮ ਫਿਕਰ ਦੇ ਐਸੇ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਵਤਨਪ੍ਰਸਤ, ਮਜ਼ਹਬ, ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਬਲ ਦੇ ਸਕੇ, ਜੋ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸੀ...ਤੇ ਜੋ ਕੁੱਝ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਨੂੰ ਇਕ ਐਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਚਸ਼ਮਾ ਵਗਦਾ ਸੀ।

“1981 ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਐਮ. ਐਡ. ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਫੈਕਲਟੀ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਮਦਨ ਹਾਂਡਾ ਸੀ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ 25 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਲਮ, ਖੋਜ ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਬਾਇੰਜਤ ਮੁਕਾਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ, ਮੇਰੀ ਪੁਰਾਣੀ, ਛੱਡੀ ਹੋਈ, ਕੌਮੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਨਾਗ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਨ ਚੁੱਕ ਲਿਆ...ਮੇਰੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਜਿਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ. ਹਾਂਡਾ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾਤ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਇਕ ਖੋਫ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਗੇ।”

*ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ-ਇਹ ਪ੍ਰੋ. ਹਾਂਡਾ ਅੱਜ ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਹਨ।

ਨੁਜ਼ਹਤ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ- “ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸਰਬਲੰਦੀ, ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਤੇ ਇਲਮੋਦਾਨਸ਼ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੇਚੈਨ ਦਿਲ ਦੇ ਹਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੁਲ ਆਲਮ ਵਿਚ ਅਮਨ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਭਟਕਣ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਫਰਕ ਸਮਝਾਇਆ। ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ-ਮਨ ਦੀ ਉਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਖਿਤੀ ਹੋਈ ਹਰਿਆਵਲ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜ਼ਾਤੀ ਸ਼ੁਰੂਰ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤੀ ਸ਼ੁਰੂਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ...ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਇਹ ਬੇਇੰਤਹਾ ਔਖਾ ਰਾਹ ਏ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਨਾਸਮਝ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਨੂੰ ਉਹ ਬੜੇ ਸਬਰ, ਸ਼ਫਕਤ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਉਗਲੀ ਫੜ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮੰਜ਼ਲ ਵਲ ਤੌਰ ਰਹੇ ਹਨ...ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਉਹ ਇਕ ਰੌਸ਼ਨ ਆਤਮਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ...ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਅਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੁੰਦ ਤੋਂ ਪਾਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਜਬਰ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਅਜ਼ਲੀ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਨੂਰ ਵੇਖਦੀ ਏ...ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਅਮਨ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਚਿਰਾਗ ਬਾਲਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਰਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਏ-ਵੇਖੋ! ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਰਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਏ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਮਨ ਦੇ ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਤੇ, ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੱਲ ਸਕਾਂ...”

ਤੇ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਨੁਜ਼ਹਤ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਇਕ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੀ ਕਰਦੀ, ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਫ਼ਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਅੱਖ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਮਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਨਫਰਤ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਹ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਟੱਬਰ ਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਕ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਕੂਲ 'ਚ ਆਈ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾ ਭੇਜਿਆ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। “ਉਹ ਏਦਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈ?” ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਨਫਰਤ ਭਰੀ ਤੱਕਣੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਕੂਲ 'ਚ ਮੇਰਾ ਇਕ ਹਮਜ਼ਮਾਤੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਓਏ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅੱਖ ਹੀ ਏ।” ਮੈਂ ਧਰਤੀ 'ਚ ਨਿੱਘਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਬੋਲਿਆ। “ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏਂ ਕਿ ਮੂੰਡੇ ਤੇਰੇ ਮੂੰਡੇ ਦਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੈਂਜੂ ਉਡਾਉਣ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਮਰ ਜਾਏ।” ਮਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ

ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਚੇਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਾ ਰੱਖਾਂ।

ਸੋ ਮੈਂ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲਿਆ। ਆਪਣਾ ਘਰ ਵੀ ਖਰੀਦ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ-ਆਰਾਮ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ।

ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲਾਗੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਚੀਕਾਂ ਤੇ ਲੋਰਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਇਥੇ ਬਿਨ ਬੁਲਾਏ ਕਿਉਂ ਆ ਗਈ।” ਮੈਂ ਵੀ ਤਿੱਖੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ

ਚੀਕਿਆ, “ਤੇਰਾ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉਣ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਹ।”

ਮੇਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮਾਂ ਨੇ ਬਿਨ ਕਿਸੇ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਗਲਤ ਸਿਰਨਾਵੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੋਵਾਂ।” ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇ 'ਤੇ

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਆਈ। ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਨ-ਸੰਮੇਲਨ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਕੋਲ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਟਰਿੱਪ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਮੇਰੀ ਮਾਂ’ ਤਾਂ ਮਰ ਗਈ ਸੀ।

ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਹੱਝ ਨਾ ਕਿਰਿਆ। ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਫੜਾਈ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਕਦੀ ਉਹ ਆਵੇ

ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਈ। ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, “ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਬੇਟੇ, ਮੈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬਿਨਾ ਅਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗਈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਏ। ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੰਮੇਲਨ 'ਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਏਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚੋਂ ਉਠ ਵੀ ਨਾ ਸਕਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁੱਖ ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੂੰ ਬੜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਯਾਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਇਕ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇਰੀ ਇਕ ਅੱਖ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਅੱਖ ਵਾਲਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਅੱਖ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ 'ਤੇ ਬੜਾ ਮਾਣ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਬਾਵੇਂ ਉਸ ਅੱਖ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੇਟੇ! ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ। ਤੇਰੀ ਮਾਂ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੱਝਾਂ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਇਕ ਅੱਖ ਵਾਲੀ ਮਾਂ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲਾ ਖਿੱਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਹਿਚਾਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਨਿਰਮਾਣ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਛੁਪੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਮਾਮ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਤੇ-ਪੁੱਛੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ, ਅਕਸਰ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਤ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚਲੇ ਅੰਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਖਾਤਕਵਾਦ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਏਨਾ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਇਕ ਕੌਮ ਵਜੋਂ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਹਸਤੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਹਸਤੀ ਆਪਣਾ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸਰਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 1966 ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 50,326 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਚੌਧਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਲਪਸੰਖਿਅਕ ਤਬਕੇ ਬਣ ਕੇ ਹੀਣ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਭੋਗਣ ਦੇ ਡਰ ਨੇ ਏਥੋਂ ਦੇ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਥੱਲਗ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ/ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਜਾਤੀ, ਜਮਾਤੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਅਲਗਵਾਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖਿੱਤੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਅੰਦਰ ਇਕ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਂਗ ਫੈਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਵਧ ਰਹੀ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਚੇਤਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪੰਥਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਗਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾਅ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ, ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਆਦਿ ਸਭ ਰਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਤੰਤਰ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਕੌਮੀ ਹਸਤੀ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਾਰਨ ਇਕ ਭਟਕਣ ਵਿਚ ਫਸਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਖਾਤਕਵਾਦ ਵੀ ਇਸੇ ਭਟਕਣ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਹੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਟਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਇਕੱਲੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਲਪ ਸੰਖਿਅਕ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਰਕੇ ਖਾਤਕਵਾਦ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉੱਪਰ ਚਲ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਛੋਟੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਕ ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤਪਾਰ ਵਜੋਂ ਫੈਲਾਅ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਖਾਤਕਵਾਦ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਇਕੱਲੇ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਵੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਹਾਅ ਰਾਹੀਂ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਨੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਡੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਨੂੰ ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਉਂਤਪਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ,

ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ

ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਵਾਨ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਮਿਲਵਾਕੀ (ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ) ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ 12 ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ 1997 ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਜਗਤ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਰ ਮੇਚ ਕੇ ਚਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਰੇਵਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ‘ਐਲਾਨਨਾਮੇ’ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਉਤਨੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹਨ, ਜਿੰਨੇ ਕਿ 12 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। –ਸੰਪਾਦਕ

ਸੂਚਨਾ, ਦੌਲਤ, ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਿਰਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਵੀ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀਆਂ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰੇਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਰਮਾਇਆ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵਸੀਲੇ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਨਫਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਦਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੌਮੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਉਸ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਦਬਾਅ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਇਕ ਕੌਮੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਕੌਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਣਗੀਆਂ। ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ (ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਆਦਿ) ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫੋਰਮਾਂ 'ਤੇ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘੜਮੱਸਾ ਫੈਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੌਮਾਂ, ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤੀਆਂ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਗੈਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਸਕਣ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਰਥਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਲੀਆਂ ਕੌਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਕੌਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਪਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ-ਗੈਰ-ਰਾਜੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁ ਪਰਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਦਿਸ਼ਾਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਖਣ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ।

ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਯੂ ਐਨ ਓ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਵਲ ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ-ਗੈਰ-ਰਾਜੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲੜਾਈਆਂ ਕੇਵਲ

ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਫੌਜੀ ਲੜਾਈਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਲਹੂ ਹੁਣ ਖਾਤਕੂ ਹਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਬਹਾਲੀ ਵਾਸਤੇ ਕੌਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਰਾਜੀ-ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਯੂ ਐਨ ਓ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੌਮੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੋ ਆਰਥਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕੌਮੀ-ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੌਮੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂ ਐਨ ਓ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਤ ਨੂੰ ਠੰਡਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ, ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੌਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੈਰ-ਰਾਜੀ-ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਰਕਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਰ ਲੜਾਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਲੜਨੀ ਪਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਯੂ ਐਨ ਓ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਚੁਣੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਰਥਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਾਰਥਕ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਕ ਰੂਪ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਤਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਤੀ, ਜਮਾਤੀ, ਭਾਸ਼ਾਈ, ਲਿੰਗੀ, ਵਿਵਸਾਇਕ, ਆਰਥਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਕੁਝ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਉਪਰ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ), ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਪਰ ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ (ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ) ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਉਪਰ ਉਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ (ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿਚ ਵੰਡ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਨਾਲੇ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਕੌਮੀ

ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਚੌਧਰ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਉਸਨੇ ਇਕ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰਵੱਈਆ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਸਲਿਮ-ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰਵੱਈਏ ਵਿਰੁਧ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਲੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਵ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਭੈਣ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਰਿਆਣਵੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਉਸ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਅਸੀਂ ਨਵੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਜੇਕਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ (ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ), ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਪਾਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਕਾਰਨ ਫੇਰ ਅਲੱਗ ਥੱਲਗ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਇਕਰੂਪ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਇਕਲਿਪੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਸੀਅਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗੇ? ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਜੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੰਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਏਕਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਉਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਨਤਰ ਪਹਿਚਾਣ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਇਕਸਾਰ, ਇਕਰੂਪ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਰੰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ, ਜਮਾਤਾਂ, ਚਿਹਨ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਚੌਧਰ ਸਥਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਚੌਧਰ ਥੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਧਾਰਮਿਕ, ਜਾਤੀ, ਜਮਾਤੀ, ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਆਦਿ) ਘੁਟਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਬੋਧੀਆਂ, ਜੈਨੀਆਂ, ਨਾਈਆਂ, ਛੀਬਿਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਅਰੋੜੇ ਖੱਤਰੀਆਂ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ, ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਹੈ? ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਭੋਗ ਰਹੇ? ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਖੁੱਜੇ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਪਾਣੀ ਮੁਫਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਸੌ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਵਾਲੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨਾਲ, ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬੀ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਇਕਰੂਪ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਪੰਜਾਬੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤੀਆਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਜਮਾਤਾਂ, ਮੁਲਕਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸੇ ਵਰਟੀਕਲ (ਲੰਬਰੂਪੀ) ਸੰਗਠਨਕਾਰੀ ਵਿਚ ਬੱਝਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਹਿਚਾਣ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਹਰਾਈਜ਼ਾਂਟਲ ਨੈਟਵਰਕਿੰਗ (ਭੂ ਆਕਾਰੀ ਬੁਣਤਰ) ਰਾਹੀਂ ਬਰਾਬਰੀ ਉਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਨਤਰ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚ ਬੱਝ ਸਕਣ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਮਾਮ ਰਾਜਨੀਤਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਅੰਤਰਾਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਗਠਨਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਜਿਨੀ ਡਾਈ ਲੋੜ ਅੱਜ ਹੈ-ਉਨੀ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਗੁੱਥੀ

ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਕਾਉਂਦਿਆਂ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਜੁਗਤ ਬਣ ਗਿਆ: ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਲਟ ਆਇਆ ਤੇ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਵੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ। ਹੋਰ ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਸ ਪੋਸਟ ਲਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਪੋਸਟ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨੌਕਰੀਦਾਤਾ ਮੇਰੀ ਲਿਆਕਤ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਮਈ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਬਣਿਆ ਹੈ।” ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਉਂਗਲੀ ਰੱਖ ਕੇ ਕੁਝ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਬਿਟ ਬਿਟ ਝਾਕਣ ਲੱਗਾ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਲਵਾਂ, ਮੇਰੇ ਗੁਣ ਤਾਂ ਭੁਲ੍ਹ ਭੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੇਰੀ ਯੋਗਤਾ ਪਛਾਣੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੋਸਟ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਖਾਹਮਖਾਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਉਸਦਾ ਦੇਣਦਾਰ ਬਣਾਂ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਹਿਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਲੈਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਪਛਾਣਾਂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਣ ਉਪਰੰਤ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਚੱਕੇ ਗਏ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਪੈਦੀ ਸੱਟੇ ਮੇਰੀ ਤਨਖਾਹ 1600 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੱਸੋਗੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਮਾਲੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਗਣਿਤ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆਓ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਤੇ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਕੱਢੋ। ਏਨਾ ਸੋਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਮੇਰੀ ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਉਦੋਂ। ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇਗੀ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ।

ਛੇਤਰੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਾਂ ਇਕ ਕਮਰਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਬਣਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ 38 ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਦਾ ਸੈਟ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਹ ਸੈਟ ਤਿਆਸਵੀਂ ਕੋਠੀ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਿਚ ਅਧ-ਬੁਢਾ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ, ਉਸਦੀ ਬੁਢੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੂੰਹ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਪੋਤਾ ਪੋਤੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਤਵਾਜ਼ਨ ਹਿੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਦੇ ਸਤਕ ਦੀ ਬੰਨੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਟ ਉੱਤੇ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਹੀ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਚਦਾ, ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਉਸ ਲਈ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਦਫ਼ਤਰ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਚਲਦਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਲਗਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੂਨ ਦਾ ਕਲੋਟ ਸੀ ਜੋ ਘੁੰਮਦਾ ਘੁੰਮਦਾ ਜਦ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਨਾਤੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਝੱਗ ਛੱਡਦਾ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਰਗੀ ਵਾਂਗ ਦੰਦਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਬੀਮਾਰ ਟੱਬਰ ਤੋਂ ਤੰਗ ਖੜ੍ਹਾ ਖੂਨ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅਕਸਰ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪੇਕੇ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਮੇਰੇ ਬਾਹਰਲੇ ਕਮਰੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਬਰਾਂਡਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਹੀ ਸਿਖਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਖਰ ਇਕ ਹੋਰ ਬੁਢਾ ਬੁਢੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਸੁਰਗੀ ਜਿਉਂਦੇ। ਬੁਢਾ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਲੈਟਰ ਬਾਕਸ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਾਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਹੀ ਦੇਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ: ਸੰਤ ਰਾਮ ਕਪਿਲਾ। ਉਹ ਕੱਛਾ ਬੁਨੈਣ ਪਾਈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਰਾਂਡੇ 'ਚ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਕਾਜੂ-ਬਦਾਮ ਦੇ ਫੱਕੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਪਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲੀ ਸੀ ਜਾਂ ਫੁਰਤੀਲੀ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਝੋਲਾ ਚੁਕ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਤੇਜ਼ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਕੀਟ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਝੋਲਾ ਭਰ ਕੇ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸੌਦਾ

ਲੈ ਆਉਂਦੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਰਿਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵੀ ਆਉਂਦੀ। ਬੁਢਾ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਉਪਰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਾਜੂ ਖਾਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਛਪੇ ਐਸ. ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੇ ਅਖੌਤਾਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ। ਬੁਢੀ ਵੀ ਬੜਾ ਮੋਹ ਕਰਦੀ, ਜਦ ਕਈ ਕੜੀ, ਪੂਰੀਆਂ-ਛੋਲੇ ਜਾਂ ਖੀਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰ ਲੈਂਦੀ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਢਿਲੇ ਮੱਠੇ ਤੇ ਤੁਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜਵਾਨ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜੀਅ ਸਾਂ। 1600 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ, ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਦਾ ਸੈਟ, ਹੇਠਾਂ ਬਜਾਜ਼ ਸਕੂਟਰ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕ੍ਰਿਸਮਈ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਾਮਾਂ ਚਿਪਕਾਈ ਕੁੰਡੀ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਕਿਸੇ ਨੱਢੀ ਦੇ ਫਸ ਜਾਣ ਲਈ। ਚਾਹੇ ਸਿਧੀ ਫਸ ਜਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਵਿਚੋਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪਰ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਏਨਾਂ ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੂਬ ਆਵਾਰਾਗਰਦੀ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਦਾਰੂ ਪਿਆਲਾ, ਕੁੰਡੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਕੀ ਕਰੇ!

ਬੇਫਿਕਰੀ ਦੇ ਆਲਮ 'ਚ ਵਿਚਰਦਾ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਢਹਿ ਪੈਂਦਾ। ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਵੇਂ ਸਾਵੀਂ ਸੁਧਰੀ ਤੇ ਸੁਖਾਵੀਂ ਪਧਰੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਵੀ ਦੇ ਮਖੌਲ ਦਾ ਮੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ 1600 ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬਟੂਏ ਨੂੰ ਪੈਂਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਈ ਘਰ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ। ਵਿਆਹ ਲਈ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਅਜੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਹੀ ਬਚੇ ਪਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਦੇ ਦਾਰੂ ਸਿੱਕੇ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਹੀ ਵਰਤੇ। ਮੇਰੇ ਘਰ

“ਅੱਛਾ? ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ? ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਗਵਾਹ ਗਏ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਚੋਰੀ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ?” ਉਹ ਚਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਚਾਰ ਟਰੰਕ, ਅਟੈਚੀ ਕੇਸ, ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਪੜੇ ਚੱਕ ਚੱਕ ਕੇ ਓਪਰਾ ਓਪਰਾ ਫੋਲਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਪਰਸ ਟੋਹ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਜਿਹੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾਇਆ। ਚੋਰ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਬੁਢਾ ਪਤੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ, “ਏਥੇ ਕੌਣ ਆਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਫੋਲ। ਸੋਚ ਲੈ ਪੈਂਟ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖੇ ਸਨ।” ਉਸਦਾ ਲਹਿਜਾ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਅੰਦਰ ਵਤਨਸਾਰ ਪਹਿਲੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਅਲਮਾਰੀ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕਪੜੇ ਟੰਗ ਦਿੰਦਾ ਸਾਂ।

ਜਦ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਦੀ ਬਾਥ ਰੂਮ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਾਣੋਂ ਤਨ-ਮਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਮ ਸਿਰ ਛਣਕਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਰਤ ਚੁਕੇ ਭਾਣੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਏਨੀ ਦਾਰੂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀਤੀ ਮੈਂ। ਚਿਟਕਣੀ ਲੱਗਣੇ ਰਹਿ ਵੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣਾ ਤਾਂ ਬਾਹਲੀ ਅਲਗਰਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਮੌਸਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨੀਮ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਲਈ ਬੂਹੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਚਾਣਚੱਕ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਦੇਖਾਂ 1600 ਤਾਂ ਖਰਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਹੋਇਆ: ਜੇਬ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਦੀਵਾਨ 'ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਘੇਰਨੀ ਜਿਹੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਘਰ 'ਚ ਕੋਈ ਚੋਰ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਧੀ ਹੀ ਆ ਬੈਲ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਚੋਰ ਹੋ ਕੌਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਪਰ ਬੁਢਾ ਬੁਢੀ, ਹੇਠਾਂ ਬੁਢਾ ਬੁਢੀ, ਹੇਠਲਿਆਂ ਦਾ ਲੰਗੜਾ ਪੁਤਰ ਤਾਂ ਬੁਢੜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਗਿਆ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬੁਢੇ-ਠੇਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਚੋਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਣਾ ਹੀ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਈ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਏਥੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਮੀਨੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਚੋਰੀ ਕੀ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਬੰਦਾ ਕੁਬੰਦਾ

ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ।

ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਪੈਂਟ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਤਨਖਾਹ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਏਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ ਬੋੜਾ ਠੰਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਚਾਹ ਬਣਾ ਲਈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਗਰਮਾ ਕੇ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਪਰੋਂ ਖੰਘ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਵੈਸੇ ਵੀ ਨਾ ਜਾਗੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬੁਢੇ ਸੌਂਦੇ ਹੀ ਕਦੇ ਹਨ? ਕੌਣ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਕਪਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਵੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਸੁਣੇ। ਏਥੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਮੈਂ ਧੁਸ ਦੇ ਕੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਿਆ। ਆਂਟੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਪਤੀਲਾ ਕੁਝ ਡੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਚਾਹ ਦੀ ਧਾਰ ਗਲਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਡੁਲ੍ਹਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਸਵੇਰੇ ਆਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਭਲ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਸੌਰੀ, ਤੁਸੀਂ ਘਬਰਾ ਗਏ, ਦਰਅਸਲ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਤੀ ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਏ, ਪੈਂਟ ਵਿਚ ਪਾਈ ਸੀ ਸਾਰੀ ਤਨਖਾਹ।”

“ਅੱਛਾ? ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ? ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਗਵਾਹ ਗਏ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਚੋਰੀ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ?” ਉਹ ਚਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਚਾਰ ਟਰੰਕ, ਅਟੈਚੀ ਕੇਸ, ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਪੜੇ ਚੱਕ ਚੱਕ ਕੇ ਓਪਰਾ ਓਪਰਾ ਫੋਲਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਪਰਸ ਟੋਹ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਜਿਹੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾਇਆ। ਚੋਰ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਬੁਢਾ ਪਤੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ, “ਏਥੇ ਕੌਣ ਆਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਫੋਲ। ਸੋਚ ਲੈ ਪੈਂਟ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖੇ ਸਨ।” ਉਸਦਾ ਲਹਿਜਾ ਚਿੰਤਾ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਬੁੜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੱਲੇ ਉਤਰ ਆਈ। ਉਹ ਹੱਥ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, “ਜ਼ਰੂਰ ਤੇਰੇ

ਰਪੋਟ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ? ਵੈਸੇ ਜੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੁਲਿਸ ਸਾਡੀ ਕਿਥੇ ਨਿੱਕੋ-ਮੋਟੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਖੋਚਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੋੜਾ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਜਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਚੇਤਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਪੈਸੇ ਲਭ ਹੀ ਪੈਣ। ਜੇ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬੋਲ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।” ਮੈਂ ਬੋੜਾ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ, “ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਦਾ ਐਵੇਂ ਮੁਰਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਬਣਨਾ ਜੁੜਨਾ ਏਥੇ ਕੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਬੁਢੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੈਂ 37 ਸੈਕਟਰ ਬਾਣੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਆਇਆ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਫਾ-ਨੁਕਸਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਨਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰੀ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਸੋਨੇ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਬੋੜੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਹਾਂਸ ਪੈਦੀ ਸੀ।

ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਕੋਈ ਉਘ ਸੁਘ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬਾਣੇ ਪਤਾ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਖੈਰ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਬਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਦੇਖੇ, ਅਲਮਾਰੀ ਦੇਖੀ ਜਿਥੇ ਚੋਰੀ ਸਮੇਂ ਪੈਂਟ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਬੱਲੇ ਜਾ ਕੇ ਚਲਾਵਾਂ ਜਿਹਾ ਗੋੜਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਸਿਖਰ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਉਪਰਲੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਵੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਭੁਗਤਾ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਡਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕੋਲ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਉਪਰੋਂ ਕਪਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੌੜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਆਂਟੀ ਬੋੜਾ ਉਪਰ ਖੜੀ ਰਹੀ।

ਕਪਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੇ, “ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਏਧਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਚੋਰੀ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ, ਆਹ ਮੁੰਡੇ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤਨਖਾਹ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਆਉਣੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।”

“ਅਜੇ ਪਰਸੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੀ।” ਉਪਰੋਂ ਬੁਢੀ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵਧਾਈ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਬੋੜਾ ਚੌਂਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂਗੇ, ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਪਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਾ ਰੁਹਬ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਦਬਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤੇ ਚੋਰੀ ਛੇਤੀ ਸੁਲਝ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਕੁਝ ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁਲਿਸੀਏ ਚਲੇ ਗਏ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਰ ਬੀਤ ਗਏ, ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਬਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰੀਏ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਿਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਕੇਸ ਹੁਣ ਬਹੁਤਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੁਗਲ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਬੱਬੀ ਬਾਣੇਦਾਰ ਮਿਲ ਪਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਬਾਣੇਦਾਰ ਮੁਸਕਾ ਪਿਆ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੋ ਕੱਪ ਚਾਹ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਡੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇਵਤਾ ਕਦੇ ਦੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਏਥੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਡਰ ਰੰਗ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਮਾੜੇ-ਮੋਟੇ ਅਫਸਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ। ਚਾਹ ਆ ਗਈ ਤੇ ਕੱਪ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਮੈਂ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, “ਬਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚੀ ਸਾਡੀ ਚੋਰੀ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼? ਕੋਈ ਥਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ?”

ਬਾਣੇਦਾਰ ਖਚਰਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸਿਆ ਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਤਾੜੀ ਮਾਰਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ, “ਜਨਾਬ ਚੋਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੌਕਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਸੀ।”

ਮੈਂ ਹੱਕ ਬੋਲ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ, ਚੋਰ ਲੱਭ ਵੀ ਲਿਆ, ਸਾਡੀ ਪੁਲਿਸ ਤਾਂ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੋਰ ਫੜਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕੁੱਟ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦਾ ਵੀ ਇਕਬਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੈਂ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-454-4958

ਪੁਛਿਆ, “ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ, ਬੈਂਕ ਯੂ ਵੈਰੀ ਮੱਚ। ਕੌਣ ਹੈ ਚੋਰ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ?”

ਬਾਣੇਦਾਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਆਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੋੜਾ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਚੋਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਪਰ ਸਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਕਢਵਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।” ਮੈਂ ਸ਼ਸ਼ੋਪੰਜ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਚੋਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ 'ਤੇ ਜੁਰਮ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ? ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪੁਲਿਸ ਆਪਣੀ ਆਈ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਖੈਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਸਿਧੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੋ ਕਿ ਆਖਰ ਮਾਜਰਾ ਕੀ ਹੈ।”

ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਢੇ ਲਾ ਲਈ ਪਰ ਇਕ ਦਮ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਘਿਸਤਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਦੇਖੋ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਮਝ ਲਓ ਸਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਚੋਰੀ ਉਸ ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਬੁਢੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੁਜਰਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾੜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।”

ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਉਘ ਦੀਆਂ ਪਤਾਲ ਮਾਰ ਰਿਹਾ। ਉਪਰਲੀ ਆਂਟੀ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ? ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਹੈ। “ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।” ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ੱਕਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ।

“ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਲਓ ਸਾਡੀ ਗੱਲ।” ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਘੁਟਿਆ ਮਾਨੋ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦੁਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ, ਅਸੀਂ ਕਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਸ ਬੁਢੀ ਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੱਸ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਹਰਜਾ ਪੀ ਹੀ ਜਾਓ।”

“ਕੀ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਕਿਹਾ?” ਮੈਂ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਟੋਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

“ਇਹ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾ ਪਓ। ਸਾਥੋਂ ਬਾਹਲਾ ਨਾ ਪੁਛੋ, ਚੋਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਯਕੀਨੀ ਹੈ।” ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਉਸਨੇ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਵਧਾਏ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਰਦਾ ਬਣਾਂ। ਚੋਰੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਚਰਿਤਰ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਫਰੇਬੀ ਤਹਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਚਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਕੀ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਫਰੋਟੀ ਹੀ ਹੈ? ਕੀ ਸੱਚਮੁਚ ਬਾਣੇਦਾਰ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਤੋਂ ਡਰ ਗਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਸੱਚਮੁਚ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਨੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਹੈ? ਕੀ ਸੱਚਮੁਚ ਬੁਢੀ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ, ਜੇ ਇਹ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਕਪਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਗੁੱਝੀ ਵਾਰਤਾ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਈ, ਜ਼ਰੂਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਚਾਰ ਕਲਾ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੈ। ਬੁਢਾ ਬੁਢੀ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਤਾਂ ਹਨ, ਕੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਲੋਲੜੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਅਗਲੇ ਕਈ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਚੋਰੀ ਨਾਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਧਤ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਅਫਸੋਸ ਸੀ। ਉਪਰ ਹੇਠਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਵੱਟਿਆ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ। ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗਲੀ 'ਚ ਖੇਡਦੇ ਬੱਚੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ। ਇਕ ਜੋ ਬੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ ਬੋਲਿਆ, “ਅੱਲਲ ਅਸੀਂ ਸਿਖਰ ਛੱਡ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਬਟੂਆ ਪਿਆ ਦੇਖਿਆ।”

ਹੈ ਮੇਰਾ ਬਟੂਆ, ਇਹ ਕਿੱਧਰ ਚਲੇ ਗਿਆ?

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 43 'ਤੇ)

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪੁਨਰਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣ ਸਕੀਏ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਥੇ ਉੱਕ ਗਏ। ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਾਲ 2009 ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੁਰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲੀ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਗਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਰਥਹੀਣ ਬੋਲ ਅਤੇ ਕੰਨ ਪਾਤੁ ਸੰਗੀਤ ਸਿਰ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਗਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖਾਸੀਅਤ ਕਈ ਪੀੜੀਆਂ ਦੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰ ਸਕ੍ਰਿਆਤਮਕਤਾ

ਅਤੇ 'ਬਾਵਰੇ' ਅਤੇ 'ਲੰਦਨ-ਡੀਮਸ' ਦਾ 'ਮਨ ਕੋਂ ਅਤਿ ਭਾਵੇਂ ਸਦਿਆਂ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਧੀਆ ਗਾਣੇ ਰਹੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨੂ ਮਲਿਕ 'ਕਮਬਖ਼ਤ ਇਸ਼ਕ' ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਕਦੇ ਗਏ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ। ਸੋਨੂ ਨਿਗਮ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਾਣੇ ਗਾਏ। ਇਕ ਹੋਰ ਗਾਣੇ ਵਿਚ ਸੋਨੂ ਨਿਗਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਬੋਲ ਸੀ- 'ਡਾਂਸ ਸੇ ਅਲਵਿਦਾ' ਫਿਲਮ 'ਮੈਂ ਔਰ ਮਿਸ਼ਨ ਖੰਨਾ' 'ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸਾਜਿਦ ਵਾਜਿਦ। ਹਿਮੇਸ਼ ਰੇਸ਼ਮਿਆ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅਭਿਨੇਤਾ ਬਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਫਿਲਮਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ 'ਰੇਡੀਓ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ

ਰਹੀ ਹੈ- ਅਨੂ ਮਲਿਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਮਿਦ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਤਕ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਜਾਵੇਦ ਅਖ਼ਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿਯੂਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਅਮਿਤਾਭ ਭੱਟਾਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸੁਬੁਤ ਸਿਨਹਾ ਤਕ।

ਗੀਤਕਾਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ 46 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਫਿਲਮ 'ਬੰਦਨੀ' ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਫਿਲਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜੀਆਂ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਗਈਆਂ। ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਹੁਣ ਵੀ ਡਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ 'ਕਮੀਨੇ' ਅਤੇ 'ਬਿਲੂ'। ਸੁਣਿਆ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ 'ਬਿਲੂ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਗਾਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ। ਪਰ 'ਕਮੀਨੇ' ਦੇ ਗਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨੇ ਸਚਮੁਚ ਕਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੀਰਸ਼ਕ ਗੀਤ ਖੁਦ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਾਰਦਵਾਜ਼ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀ ਹੈ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਪਲ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਸਾਢੇ ਅਤੇ ਗਲਹਿਰੀ ਦੇ ਜੂਨੇ ਮਟਰਾਂ ਦਾ

ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਏ. ਆਰ. ਰਹਿਮਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਆਈਆਂ 'ਦਿੱਲੀ-6' ਅਤੇ 'ਬਲੂ'। ਇਕ ਬੇਹਦ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਤੇ ਇਕ ਭੁਲਾ ਦੇਣ ਲਾਇਕ। ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ 'ਦਿੱਲੀ-6' ਵਿਚ ਵੈਸਟਰਨ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੰਯੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੋਹਿਤ ਚੌਹਾਨ ਦਾ ਗਾਇਆ- 'ਮਸਕੱਲੀ' ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸਰਵਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਰੇਖਾ ਭਾਰਦਵਾਜ਼, ਸ਼ਰਧਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਸੁਜਾਤਾ ਮਜੂਮਦਾਰ ਦਾ ਗਾਇਆ 'ਸਸੁਰਾਲ ਗੇਦਾ ਫੂਲ' ਵੀ ਖੂਬ ਚੱਲੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਗਾਣੇ ਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹੀ ਲੋਕ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਚੁਰਾਉਣ ਦਾ ਸੰਗੀਨ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਚਰਚਿਤ ਬੈਂਡ 'ਸਿਲਕ-ਰੂਟ' ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਮੋਹਿਤ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨੌਜਵਾਨ ਗਾਇਕ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗਾਣੇ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ- 'ਤੂਨੇ ਜੋ ਨਾ ਕਹਾ' (ਨਿਊ ਯਾਰਕ), 'ਯੇ ਦੂਰੀਆਂ

(ਅਜਬ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਗੁਜ਼ਬ ਕਹਾਨੀ) ਅਤੇ 'ਪਹਿਲੀ ਬਾਰ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀ ਹੈ' (ਕਮੀਨੇ)। ਇਸ ਸਾਲ ਮੋਹਿਤ ਆਪਣਾ ਐਲਬਮ 'ਫਿਤੂਰ' ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਰੇਖਾ ਭਾਰਦਵਾਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਾਰਦਵਾਜ਼ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਕਮੀਨੇ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ ਗਾਇਆ- 'ਰਾਤ ਕੇ ਢਾਈ ਬਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਬਜੇ'। ਫਿਲਮ 'ਰੇਡੀਓ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਮੇਸ਼ ਰੇਸ਼ਮਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਇਆ- 'ਪੀਆ ਜੈਸੇ ਲੱਡੂ ਮੋਤੀਚੂਰ ਵਾਲੇ'। ਫਿਲਮ 'ਗੁਲਾਲ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਣੇ ਸਨ- 'ਰਾਣੀ ਜੀ' ਅਤੇ 'ਰਾਤ ਕੇ ਮੁਸਾਫਿਰ'। ਇਕ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਸੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਖੂਬ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀਆਂ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਰ ਅਹਸਾਨ ਅਲਾਏ ਵੀ ਸਕ੍ਰਿਆ ਰਹੇ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ 'ਬਿਲੂ', 'ਨਿਊ ਯਾਰਕ', 'ਲਵ ਆਜਕਲ' ਅਤੇ

'ਅਜਬ...' ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਸੰਗੀਤ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਬਿਲੂ' ਦਾ 'ਖੁਦਾਇਆ ਖ਼ੋਰ', 'ਨਿਊ ਯਾਰਕ' ਦਾ 'ਯਾਰੋ', ਫਿਲਮ 'ਲਵ ਆਜਕਲ' ਦੇ ਗਾਣੇ ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਆਹੂ, ਆਹੂ, ਫਿਲਮ 'ਅਜਬ'... ਦੇ ਗਾਣੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਨਈਆ' ਅਤੇ 'ਤੇਰਾ ਹੋਨੇ ਲਗਾ ਹੂੰ' ਅਤੇ 'ਤੂ ਜਾਨੇ ਨਾ' ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਬਣੇ। ਯਾਨੀ ਇਸ ਸਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ। ਸ਼ੰਕਰ ਅਹਿਸਾਨ ਉਨੇ ਚਰਚਿਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਗੀਤ ਆਏ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਵੇਦ ਅਖ਼ਤਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ਾਰਟ ਕਟ' ਦਾ ਗੀਤ 'ਕਲ ਨੋ ਬਜੇ ਤੁਮ ਚਾਂਦੇਖਨਾ' (ਸੋਨੂ ਨਿਗਮ, ਅਲਕਾ ਯਾਗਨਿਕ) ਇਸ ਲਈ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਹੱਦ ਸ਼ੌਰ ਭਰੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਨੇ ਗੁਜਰੇਸਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਮੈਲੋਡੀ ਅਤੇ ਰੋਮਾਂਟਿਸਿਜ਼ਮ ਦੀ ਯਾਦ ਦੁਆਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਲਕ ਬਾਈਚਾਂਸ' ਦਾ 'ਓ ਰਾਹੀ ਰੇ'

ਗਾਣੇ ਚਰਚਿਤ ਹੋਏ। ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਮਨ ਕਾ ਰੇਡੀਓ' ਅਤੇ 'ਪਿਆ ਜੈਸੇ ਲਾਡੂ ਮੋਤੀਚੂਰ ਵਾਲੇ'। ਇਹ ਗਾਣੇ ਲਿਖੇ ਨਵੇਂ ਗੀਤਕਾਰ ਸੁਬੁਤ ਸਿਨਹਾ ਨੇ।

ਸਾਲ 2009 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਲ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮ ਦੇਵ ਡੀ ਕੇ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਅਮਿਤ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਅਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਅਮਿਤਾਭ ਭੱਟਾਚਾਰਿਆ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। 'ਇਮੋਸ਼ਨਲ ਅੰਤਿਆਚਾਰ' ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧੁੰਮ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਾਣਾ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਦੇ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬ੍ਰਾਸ ਬੈਂਡ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਰਸੀਲਾ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਰੰਗੀਲਾ ਨੇ ਗਾਇਆ। ਇਸ ਸਾਲ ਅਨੁਰਾਗ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਿਲਮ ਆਈ 'ਗੁਲਾਲ', ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਪਹਿਚਾਣੇ ਰੰਗ ਕਰਮੀ ਪਿਯੂਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਹੀ ਗਾਣੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਮੀਦ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ 'ਆਲ ਇਜ਼ ਵੈਲ' ਰਹੇਗਾ।

ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ 2010?

ਇਕ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਸਾਲ, ਨਵੀਂ ਦਸਤਕ ਤੇ ਨਵੇਂ ਲੋਕ

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਈ ਨਵੇਂ ਐਕਟਰਸਾਂ ਨੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਸਾਈਡ ਰੋਲ ਜਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਕਰੀਬ 2 ਦਰਜਨ ਨਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਰੂਬਰੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਸਟਾਰਰ 'ਵੀਰ' ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਜ਼ਰੀਨ ਖਾਨ, ਤਨਵੀਰ ਅਹਿਮਦ ਦੀ 'ਅਦਾ...ਏ ਵੇ ਆਫ ਲਾਈਫ' ਦੇ ਹੀਰੋ ਅਯਾਨ ਅਹਿਮਦ, ਬਿਕ੍ਰਮ ਭੱਟ ਦੀ 'ਸ਼ਾਪਿਤ' ਦੇ ਹੀਰੋ ਅਤੇ ਸਿੰਗਰ ਉਦਿਤ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਆਦਿਤਯ ਨਾਰਾਇਣ, ਰਿਤਿਕ ਸਟਾਰਰ 'ਕਾਈਟਸ' ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਤੇ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਸਟਾਰ ਬਾਰਬਰਾ ਮੋਰੀ, ਅਰਬਾਜ਼ ਖਾਨ ਦੀ 'ਦਬੰਗ' ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਤੇ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਸਿਨਹਾ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੋਨਾਕਸ਼ੀ ਸਿਨਹਾ, ਅਕਸ਼ੈ ਸਟਾਰਰ 'ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ' ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਅੱਬਾਸ ਟਾਇਰਵਾਲਾ ਦੀ '1-800 ਲਵ' ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਪਾਖੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ।

ਸਲਮਡਾਗ ਮਿਲੀਨੇਅਰ ਕਰੇਗੀ ਇੰਸਪਾਇਰ : 8 ਆਸਕਰ ਵਿਜੇਤਾ 'ਸਲਮਡਾਗ ਮਿਲੀਨੇਅਰ' ਜਿਹੀਆਂ 2 ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਬਾਕਥਿਤ ਐਵਾਰਡ ਫਿਲਮਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀ ਇਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ-ਨਿਰਮਾਤਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਕੁਲਦੀਪ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ

'ਦੇਖੋ ਜ਼ਰਾ...', ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਦੀ 'ਧੋਬੀਘਾਟ', ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਦੀ 'ਪਾਨੀ', ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਦੀ 'ਪੰਪਾਪੁਰ ਕੀ ਰਾਮਲੀਲਾ', ਪ੍ਰੀਆਦਰਸ਼ਨ ਦੀ 'ਬਮ ਬਮ ਭੋਲੇ' ਅਤੇ ਕੁਮਾਰ ਸਾਨੂ ਦੀ 'ਇਹ ਸੰਭੇ ਕਿਉਂ ਆਤਾ ਹੈ'।

ਇਤਿਹਾਸ ਫਿਰ ਦੋਹਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ : ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਇਕੋ ਹੀ ਵੇਲੇ ਸੂਰੂ ਹੋਈਆਂ ਪੰਜ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਬਾਇਓਪਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਕਈ ਬਾਇਓਪਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ। ਕਿਸ਼ੋਰ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮਕਾਰ-ਨਾਗੇਸ਼ਕੁਨੂਰ,

ਸੁਧੀਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਸੁਜੀਤ ਸਰਕਾਰ ਹਨ। ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਵਰਮਾ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਰਵਿ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਵਿਵੇਕ ਓਬਰਾਏ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 5 ਘੰਟੇ ਦੀ 'ਰਕਤ ਚਰਿਤਰ' ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨਗੇ। ਵਿਜੈਯ ਰਾਜੇ ਸਿੰਧੀਆਂ ਤੇ 'ਏਕ ਮਹਾਰਾਨੀ ਏਸੀ ਭੀ' ਬਣਕੇ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਅਤੇ ਵਿਨੋਦ ਖੰਨਾ ਹਨ।

ਇੰਡਸਟਰੀ 'ਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕਲਚਰ: ਟਾਟਾ, ਬਿਰਲਾ, ਅੰਬਾਨੀ ਜਿਹੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਾਊਸ ਭਾਵੇਂ ਕੀ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਪਰ ਉਹ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਜ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿਚ ਪਾਰਦ੍ਰਸ਼ਿਤਾ ਸੰਬੰਧੀ

ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕਲਚਰ ਸੂਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੂਰੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਪਨਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੁਭਾਸ਼ ਘਈ ਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦਾ ਬੈਨਰ 'ਮੁਕਤਾ ਆਰਟਸ' ਜਾਂ ਤਾਂ ਖੁਦਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਾਊਸ ਬਣਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ, ਵਿਪੁਲ ਸਾਹ, ਰਾਕੇਸ਼ ਰੋਸ਼ਨ ਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਾਊਸ ਦੀ ਛੱਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸ਼ਰਣ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕਲਚਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗੁੱਥੀ

(ਸਫਾ 42 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬੱਚੇ ਸਿਖਰਲੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਕੀ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ? ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਸਿਖਰਲੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪੁਛਣ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਮਹਿਮਾਨ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਛੱਤ 'ਤੇ ਪਤੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਭਣੇਵੇਂ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਤੰਗ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਪਤੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰ ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੌੜੀ ਲਾ ਕੇ ਦਿਤੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਣਾਏ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਫੋਟੋ ਵੀ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਪਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਉਪਰ ਗਿਆ, ਅਧਖਲਾ ਮੇਰਾ ਬਣਾਉ ਉਥੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਚਾਣ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਫੋਟੋ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਨੋਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ

ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਚੋਰੀ ਬੁਢੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਮਨ 'ਚ ਚੋਰੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਚਿਤਵਣ ਲੱਗਾ: ਉਸ ਦਿਨ ਬੁਢੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪੈਂਟ 'ਚੋਂ ਬਣਾ ਕਢ ਕੇ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਫਟਾ ਫਟ ਪੈਸੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਖਾਲੀ ਬਣਾਉ ਉਪਰ ਛੱਤ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚੈਨ ਵੀ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਆਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਪਿਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਰੋਹ ਤਾਂ ਕੀ ਰੋਸੇ ਦੇ ਭਾਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਆਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਣ ਪਿਛੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦੀ ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਟੇਢ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਮੈਂ ਖੁਦ ਏਨਾ ਸਿਧਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ? ਮਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਦਿਲੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਪਰ ਗਿਆ ਤੇ ਬੁਢੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਆਂਟੀ ਹੁਣ ਕੜੀ ਕਦੋਂ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ?" ਪਰ ਬਾਕੀ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਸਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

NirpalKaur.com

ਨਿਰਪਾਲ ਕੌਰ ਡਾਟ ਕੌਮ

A WEBSITE SHOWCASING THE TASTE OF PUNJABI FOOD

ਪੰਜਾਬਣ ਦੀ ਰਸੋਈ
ਖਿੱਚੇ ਇਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ

VISIT : WWW.NIRPALKAUR.COM
HOME COOKING, FASHION AND HEALTH

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਏਕੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ॥
(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ)

ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ
ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ 'ਤੇ
ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਧਰਤੀ ਨੱਚੀ, ਅੰਬਰ ਹੱਸਿਆ, ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਦ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ।
ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਫੁੱਲ ਵਰਸਾਏ, ਫੁੱਲਾਂ ਜਦ ਚੰਨ ਆ ਕੇ ਫੜਿਆ।
ਦਸਵੀਂ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਜਾਏ ਨੇ।
ਜਾਲਮਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ ਨੇ।
(ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ)

ਸਾਲ 2010 ਮੁਬਾਰਕ !

ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਡਿਆਲਾ
ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਤੇ
ਉਘੇ ਕਬੱਡੀ ਕੁਮੈਂਟੇਟਰ
916-335-2248

ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ
ਬੋਪਾਰਾਏ ਕਲਾਂ
ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅ)
916-273-2856

ਬੇ-ਏਰੀਆ ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਨਿਮਾਣਿਆਂ, ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਸਮੂਹ
ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2010 ਲਈ ਦਿਲੀ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ

ਸ਼ਾਲਾ ! ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵਰ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਖੇਡ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਹੋਰ ਵੱਧਣ-ਫੁਲਣ ਲਈ ਸੁਭਾਗਾ ਬਣ ਕੇ ਚੜ੍ਹੇ।
ਆਓ ! ਸਾਰੇ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਨਵੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੀਏ।

ਚੇਅਰਮੈਨ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
831-247-4637

ਪ੍ਰਧਾਨ
ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ
510-677-6248

ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਗੁਰਦਾਵਰ ਸਿੰਘ ਮਹੇਤੂ
510-468-9381

ਕਬੱਡੀ ਕੋਚ
ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
510-491-4573

ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼: ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ,
ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਡਾ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ

Bay Area United Sports Club, California

33372 Palomino Com., Fremont, CA 94555, Ph: 510-468-9381 or e-mail: 2gsmann@gmail.com

ਚਿੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੁੜਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਵਾ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਲੜਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਨੀ,
ਕਰੁਣਾ-ਨਿਧਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ।

Bhupinder Singh Lally
Cell: 209-201-4608

Save Max Market

2275 F St #4
Livingston CA 95334
Tel: 209-394-7320
209-394-7320

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਦਾਤੇ, ਸਾਹਿਬੇ-ਕਮਾਲ
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ
ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਸਰਬੱਤ
ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ALL INDIA

Sweets & Groceries

Vegetarian Lunch & dinner buffet

Specializing in All Indian Mithais

*Freshly
prepared
everyday!*

Sukhwinder Kamboj

1715 S. Real Road
Bakersfield CA 93309

661.832.3900

Ravinder Kamboj

3150 Panama Lane Suite K
Bakersfield CA 93313

661.835.8930

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਅਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਉਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

Golden State Realty

**Real Estate and Loans
Under One Roof**

ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ, ਸੁਖਵੀਰ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ 23 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਨਸ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ

ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

*We can also sell your house
in short sale.*

***2004 to 2006
Award Winner
Top 1% Listing Realtor
in Bay Area**

**Fremont Office:
86 Pilgrim Loop
Fremont CA 94539
510-440-9292**

**Cell: 510-304-9292
Cell: 408-666-8279**

Jaswinder Gill M.Sc(PAU)

CA DRE# 00966763
Broker/Owner/Notary

ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਤਪਰ
ਸੁਖਵੀਰ ਅਤੇ ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ

**Number 1 Realtor
in Bay Area
Amongst Indian Community**

**Member of Alameda, Santa
Clara & Sacramento Board
(Realtor Since 1987)**

**Sacramento Office:
8695 Territorial Way,
Elk Grove CA 95624
Tel:- 916-612-5773
Fax:- 916-393-2586**

**E-mail: jassi@jassigill.com or
Visit us @ www.jassigill.com
for hot listings**

Short Sale Specialist

We can sell your house in short sale at no cost to you.

*ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਕਿਸਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਫੋਰਕਲੋਜ਼ਰ 'ਚ ਹੈ ਤੇ ਟਰੱਸਟੀ ਸੇਲ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ Short Sale 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ 2 ਤੋਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

*Foreclosure ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ Short Sale 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਕਰੈਡਿਟ ਵੀ ਘੱਟ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਤਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲੋਨ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ Short Sale 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਘਰ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

35663 Barnard Drive
Fremont CA 94536

33474 University Dr.
Union City CA 94587

Just Sold!

4228 Comet Circle
Union City CA, 94587

4604 Rochelle Dr.
Union City CA 94587

27436 Lyford Street
Hayward CA 94544

2972 Campbell Ln,
Tracy CA 95377

902 Windsong Drive,
Tracy CA 95377

3500 Sanddollar Ct.
Union City CA 94587

1881 Daytona Dr
San Jose CA 95122

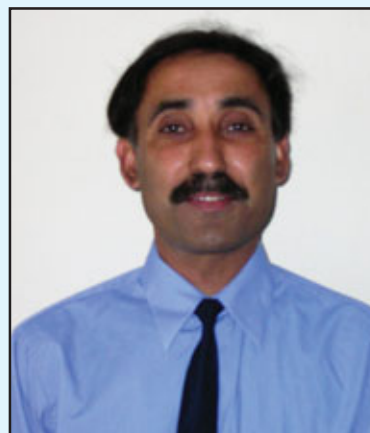
Market is getting hot. Do not wait any more to buy home of your dreams. There are multiple offer situations on all under market homes. Act now before it is too late. Master of winners in multiple offer situation is waiting for your call.

**Sam Chahal
916-612-5773**

**Jaspreet Kaur
408-832-5759**

**Kamaljit Sidhu
510-541-2250**

**Rakesh Pabla
408-531-5464**

ਨੋਟ: ਕੁਝ ਤਕਨੀਕੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਲ 2010 ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਹੀਂ ਛਪਵਾ ਸਕੇ। ਖਿਮਾ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਾਂ।